

CENTRUM
INICJATYW
OBYWATELSKICH
SŁUPSK

Badania jakościowe i ilościowe oraz pogłębiona diagnoza społeczna dla obszaru rewitalizacji w Słupsku.

Gdańsk, maj 2017

Numer sprawy: RZP.271.22.2016

Nazwa: Opracowanie analiz i diagnozy na potrzeby rewitalizacji Miasta Słupska w ramach realizacji projektu „Opracowanie modelu rewitalizacji społecznej, gospodarczej, przestrzennej i środowiskowej obszarów śródmiejskich na przykładzie Miasta Słupska” – Część I

Lider Konsorcjum

Inny Format Sp. z o.o.

ul. Kaprów 3A/14, 80-316 Gdańsk

if@innyformat.pl, +48 696 471 11

www.innyformat.pl

Członkowie Konsorcjum

Centrum Inicjatyw Obywatelskich

ul. Sienkiewicza 19, Słupsk 76-200

cio@cio.slupsk.pl, 059 840 29 20

<http://www.cio.slupsk.pl>

PrePost Consulting Sp. z o.o.

Olivia Point, Aleja Grunwaldzka 472A, 80-309 Gdańsk

biuro@prepost.pl, +48 608 38 37 80

www.prepost.pl

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Spis treści

Wprowadzenie	- 4 -
1. Główne wnioski z badania	- 5 -
2. Metodologia	- 15 -
2.1. Rodzaj metod i wielkości prób - zestawienie	- 15 -
2.2. Cele badania i opis metod badawczych	- 15 -
3. Opis wyników badania	- 23 -
3.1. Rewitalizacja – potencjał, problemy, wyzwania	- 23 -
3.2. Integracja i spójność społeczna	- 32 -
3.2.1. Rodzaje problemów i grupy społeczne	- 32 -
3.2.2. Diagnoza przyczyn powstawania problemów społecznych wśród różnych grup mieszkańców	- 33 -
3.2.3. Zadłużenia czynszowe – powody powstawania zadłużeń, bariery w wychodzeniu, zapobieganie i formy oddłużania	- 38 -
3.2.4. Zapotrzebowanie na placówki wsparcia dla rodziny	- 39 -
3.2.5. Zapotrzebowanie na usługi i pomoc instytucjonalną wśród osób starszych, chorych, niepełnosprawnych	- 40 -
3.2.6. Przyczyny i mechanizmy dziedziczenia oraz utrwalanie się problemów społecznych i zjawiska wykluczenia społecznego	- 42 -
3.2.7. Ocena możliwości poprawy sytuacji osób zagrożonych bądź wykluczonych społecznie, ich aktywizacji zawodowej oraz pożądane kierunki współpracy podmiotów	- 43 -
3.3. Aktywizacja społeczna	- 45 -
3.3.1. Aktywność w sąsiedztwie i lokalni liderzy	- 45 -
3.4. Jakość życia	- 53 -
3.4.1. Zakorzenienie i przywiązanie emocjonalne	- 53 -
3.4.2. Bezpieczeństwo	- 56 -
3.4.1. Lokalna tożsamość i wizerunek	- 57 -
3.4.2. Więzi społeczne	- 62 -
3.4.3. Dostępność usług na obszarze rewitalizowanym	- 63 -
3.5. Przestrzeń	- 66 -
4. Podsumowanie	- 86 -

Wprowadzenie

W otaczającej nas rzeczywistości wiele procesów, usług i przedmiotów zostało źle zaprojektowanych. Rzeczy bywają piękne, choć bezużyteczne, procedury i formularze tak skomplikowane, że ich wypełnienie wymaga poświęcenia wielu godzin, a tereny rekreacyjne nieuczęszczane. W znaczącej części przypadków przyczyna leży w nikłej wiedzy o potrzebach tych, dla których zostały przygotowane.

Rewitalizacja to skomplikowany i długofalowy proces wyprowadzenia obszarów zdegradowanych z kryzysu. Jego sukces zależy od wielu czynników i zaangażowania różnych interesariuszy. Wymaga zaprojektowania szeregu działań w bardzo różnych sferach – od ochrony bioróżnorodności po podwórka dla dzieci. Dodatkowo należy pamiętać, że rewitalizacja to nie tylko działania infrastrukturalne, ale przede wszystkim działania społeczne, stąd nie może się udać bez zaangażowania samych mieszkańców. Kreatorom rewitalizacji w Słupsku przyświeca ambitna i wymagająca wizja:

„Chcemy, aby słupskie Śródmieście, Stare Miasto i Podgórze, tak jak w latach przedwojennych, było świadectwem ambicji i gospodarności jego mieszkańców, przestrzenią przyjazną do życia i samorealizacji, kołem zamachowym lokalnej gospodarki”¹.

Analiza społeczno-demograficzna to element procesu rewitalizacji. Jej wyniki w znaczący sposób mogą wpłynąć na jego kierunek. Dobrze zaprojektowane usługi i rozwiązania to te, w których nie tylko wzięto pod uwagę potrzeby odbiorców, ale włączono ich w proces projektowy. Dlatego też z szeregu metod badawczych, wybraliśmy te stosowane w obrębie partycypacji społecznej i konsultacji.

Zaproponowana w niniejszym raporcie metodologia umożliwia pogłębienie diagnozy sytuacji oraz wykorzystanie dotychczas zebranych danych. Pozwala spojrzeć na kwestie społeczno-demograficzne z dwóch perspektyw: realizatorów usług i odbiorców. Dla aktywnych i zaangażowanych mieszkańców zaproponowaliśmy spacery badawcze. Badaniem objęliśmy także tych, którzy dotychczas publicznie nie zgłaszali swoich potrzeb czy też oczekiwań, ich ankietarki odwiedziły osobiście w domostwach, aby móc poznać ich opinie. Dociekliwym okiem spojrzeliśmy również na potrzeby grup o specyficznych i sprofilowanych potrzebach, dotarliśmy do dzieci, osób starszych, rodziców.

Powołaliśmy konsorcjum zbudowane z trzech podmiotów, których synergia potencjałów i zasobów zapewniła rzetelność i poprawność realizacji procesu badawczego oraz użyteczność wniosków i rekomendacji płynących z uzyskanego materiału.

Mamy nadzieję, że niniejszy raport będzie ciekawą lekturą.

¹ „Obszary strategiczne Słupska 2022” – Materiał przygotowany w ramach prac nad Strategią Rozwoju Miasta Słupska na lata 2016 – 2022.

1. Główne wnioski z badania

Integracja i spójność społeczna

1. Badania ilościowe i jakościowe oraz dane pochodzące z analizy desk research rysują obraz społeczności obszarów rewitalizowanych jako zatowarzyszonej grupy, wśród której uzależnienie od pomocy społecznej i zanik etosu pracy stały się stylem życia. Zadłużenia, niskie kompetencje oraz brak wsparcia ze strony innych powoduje, iż wielu przyjmuje krótkoterminową perspektywę i skupia się na zaspokojeniu tego, co potrzebne dzisiaj i w najbliższej przyszłości. Osoby starsze często są pozostawione samym sobie, nie mogą liczyć na pomoc rodziny czy też sąsiadów. Młodzież i dzieci wychowane w zamkniętych kosmosach biedy nie mają skąd czerpać innych wzorców niż prezentowane przez najbliższe sąsiedztwo. Trudno im znaleźć zasoby do podjęcia alternatywnych dróg życia, stąd też potęguje się zjawisko dziedziczenia problemów społecznych i marginalizacji tej części społeczności Słupska. Stygmat „getta” powoduje, iż ten obszar miasta cieszy się znikomą atrakcyjnością osiedleńczą. A wyniki badania ankietowego pokazują, iż połowa mieszkańców obszarów rewitalizowanych, gdyby miała tylko taką możliwość, to zmieniałaby miejsce zamieszkania.
 - Cenną **metodą pracy** z lokalnymi grupami byłoby tworzenie **domów sąsiedzkich**, czyli kreowanie miejsc otwartych na różne osoby i działania, tworzonych przez lokalną społeczność w celu długofalowego wzmacniania jej aktywności. W lokalnym środowisku byłyby one ogniwem wspierającym proces społecznej zmiany; służyłyby wzmacnianiu relacji międzyludzkich i tożsamości lokalnej, wspólnemu działaniu, budowaniu odpowiedzialności za otoczenie, zapewnianiu programów/usług w odpowiedzi na zdiagnozowane potrzeby. Mogłyby funkcjonować przy istniejących już podmiotach, korzystając z ich pomieszczeń i infrastruktury (np. w jednej z gdańskich dzielnic Dom Sąsiedzki został powołany w Oratorium udostępnionym przez Salezjanów, w Sopocie działa w restauracji „Dwie Zmiany”, która jest prowadzona przez spółdzielnię socjalną).
 - Aby tworzyć i zacieśniać relacje społeczne, warto zadbać o **międzypokoleniowy charakter oferty** i części usług planowanych do realizacji na terenach rewitalizowanych. Warto propagować wspólne spędzanie czasu różnych grup wiekowych np. czytanie książek dzieciom przez seniorów, uczenie przedszkolaków dawnych zabaw i gier podwórkowych przez starsze pokolenie. Dotyczy to również elementów małej architektury miasta - na przykład projektując place do rekreacji, warto wyposażyć nie tylko w place zabaw, ale i huśtawki czy drabinki dla dorosłych, stoliki do gry dla starszych itp.
2. Kluczowe problemy społeczne jakie dotyczą mieszkańców obszarów rewitalizowanych:
 - a. **Bezrobocie** - na obszarze rewitalizowanym mieszka 968 osób bezrobotnych, z czego 475 to osoby długotrwale bezrobotne. Blisko 40% spośród tej grupy ma jedynie wykształcenie gimnazjalne lub niższe. Ponad 1/3 osób bezrobotnych stanowią osoby powyżej 50 roku życia, a ¼ stanowią osoby do 30. roku życia. Najwyższa stopa bezrobocia, o ponad 70% wyższa

niż średnia dla miasta, występuje na Podgrodzium, w rejonie ulicy Długiej i ulicy Poniatowskiego².

- Warto przeprowadzić **pogłębione badanie sytuacji bezrobotnych klientów MOPR z terenu rewitalizacji pod kątem ich potencjału i motywacji do pracy** (kwalifikacje, stan zdrowia, osoby zależne na utrzymaniu, zadłużenie, aktywność życiowa, postawa wobec pracy i zmian, oczekiwania wobec pracy), co może ułatwić pracownikom socjalnym weryfikację dotychczasowych metod wspierania bezrobotnych klientów i pozwoli na profilowanie usług adekwatnie do zdiagnozowanego potencjału i motywacji. Umożliwi także skierowanie bardziej zintensyfikowanych działań do wyselekcjonowanej grupy klientów, wobec których warto podjąć działania aktywizujące umożliwiające powrót na rynek pracy.
- b. **Ubóstwo** - w 2016 roku pomocą MOPR objętych było 6275 osób w 3523 rodzinach. Na obszarze rewitalizowanym wysokość świadczeń udzielanych przez MOPR jest ponad dwukrotnie wyższa niż średnia dla całego miasta. Rejonami, w których największy odsetek osób pobiera zasiłki pomocy społecznej, są te same części miasta, w których występuje zjawisko długotrwałego bezrobocia: Podgrodzia oraz północny i południowy fragment Śródmieścia, tj. rejon ulicy Długiej oraz ulic Niemcewicza i Małachowskiego.
- c. **Problemy rodziny i zagrożenie wykluczeniem społecznym** - zgodnie z danymi GUS aktualnie w Słupsku w połowie gospodarstw domowych (51%) mieszkają dzieci, w tym 31% stanowią rodziny pełne, a 20% stanowią rodziny niepełne (w przeważającej większości matki z dziećmi). Na terenach rewitalizowanych często spotykany jest model patchworkowy rodziny, jednak ze względu na brak danych trudno określić jego skalę.
 - Pracując z rodzinami oraz tworząc dedykowane instrumenty rozwiązywania problemów społecznych należy zapewnić je zarówno w sferze **prewencji, interwencji jak i integracji**.
 - Na wzór działających zespołów multiprofesjonalnych warto wprowadzić **dzielnicowe zespoły ds. rozwiązywania problemów społecznych**, tak aby zintegrować działania pracowników różnych służb w pracy z daną rodziną.
- d. **Uzależnienie od systemu pomocy społecznej**
- e. **Bierność społeczna i roszczeniowość**
- f. **Niskie kwalifikacje i kompetencje**
- g. **Niedostosowanie systemu wsparcia do potrzeb i liczby osób starszych i niepełnosprawnych** – zgodnie z prognozami GUS w najbliższych kilkunastu latach będzie gwałtownie przyrastała liczba młodszych seniorów (od wieku emerytalnego do 79 lat). Po tym okresie zacznie bardzo szybko przyrastać liczba osób w wieku 80 i więcej lat. W ciągu najbliższych dwóch dekad liczba mieszkańców Słupska mających 80 lub więcej lat podwoi się.

² Stan na 31 grudnia 2016, dane Powiatowego Urzędu Pracy w Słupsku

- Priorytetem dla Słupska jest zwiększenie dostępu dla osób starszych, chorych i niepełnosprawnych do specjalistycznej opieki medycznej, w tym do poradni geriatrycznej oraz do całodobowych placówek pomocy społecznej.
 - Pozyskanie przez samorząd środków finansowych, które pozwolą na zapewnienie większej liczby miejsc w całodobowych placówkach pomocy społecznej, w tym dla osób psychicznie chorych oraz na tworzenie miejsc okresowego pobytu dziennego zapewniających dzienne usługi aktywizacyjne i opiekuńcze.
 - Istnieje także konieczność rozszerzenia zakresu usług opiekuńczych i specjalistycznych świadczonych w miejscu zamieszkania, w tym o usługi świadczone popołudniami i w dni wolne od pracy.
 - Dobre praktyki warte popularyzacji wśród osób starszych na obszarze rewitalizacji to m.in.: Słupskie Centrum Seniora, Program „Miejsce przyjazne seniorom”, „Koperta Życia”, „Teleopieka”, Telefon seniora TEL-SEN, E-RECEPTA.
- h. **Przestępczość** - na obszarze rewitalizowanym występuje 2 razy więcej przestępstw przeciw rodzinie i opiece niż w Słupsku i ponad 2,5-krotnie więcej, niż wynoszą wartości referencyjne dla Polski i województwa pomorskiego. W badaniu ankietowym 26% mieszkanków potwierdziło, że się, iż może się stać ofiarą przestępstwa.
- Istnieje potrzeba wzmacniania działań różnych służb i organizacji w zakresie zmniejszania zjawiska patologii społecznych. Szczególnie jest to istotne w odniesieniu do **edukacji dzieci, młodzieży i rodziców w zakresie zachowań ryzykownych związanych z uzależnieniami**.
 - Koniecznym jest rozbudowywanie systemu monitoringu miejskiego, zwłaszcza na terenach rewitalizowanych.
 - Niezbędna jest poprawa infrastruktury na terenach, gdzie występują największe zagrożenia przestępczością – poprawa oświetlenia, uporządkowanie terenu, likwidacja nielegalnej, zdewastowanej zabudowy (komórki, garaże), poprawa estety miejsc publicznych.
 - Rekomendowane jest szersze wykorzystywanie przez władze miasta nowych mediów społecznościowych i nowatorskich narzędzi do zgłaszania przez mieszkańców pomysłów, problemów, zauważonych zagrożeń i zachowań niepożądanych.
- i. **Spirale zadłużeń**
3. Blisko 60% mieszkańców lokali gminnych posiada zadłużenie względem Miasta³, pod koniec 2015 r. zarejestrowanych było ok. 600 wyroków eksmisyjnych dotyczących gospodarstw domowych, z czego prawie 80% dotyczyło obszaru rewitalizowanego. Co czwarta osoba z terenu rewitalizowanego w badaniu ankietowym podała, że nie starcza jej nawet na podstawowe potrzeby bądź musi bardzo oszczędnie gospodarować posiadanymi środkami.

³ Miasto posiadało 6044 lokali mieszkalnych, co stanowi 17% ogólnej liczby mieszkań w Słupsku, PGM Sp.

Przyczyny powstawania zadłużenia czynszowego wskazywane w trakcie wywiadów z przedstawicielami PGM wynikają z braku środków, a ten z kolei z nieumiejętności gospodarowania budżetem domowym, zbyt małej puli środków do zabezpieczenia wszystkich potrzeb, przeznaczania go na używki, a czasem też z przeświadczenia, że miasto nie ma dokąd eksmitować danej rodziny, więc opłacenie czynszu czy rachunków nie jest potrzebą zabezpieczaną w pierwszej kolejności. Część osób przyjmuje perspektywę krótkoterminową, skupiając się jedynie na tym co tu i teraz, zabezpieczając swoją ścieżkę życiową tylko w obrębie danego dnia czy miesiąca.

- Aby zwiększyć skuteczność odzyskiwania należności od osób zalegających z opłatami warto przeprowadzić segmentację dłużników. Dla każdej z wyodrębnionych grup warto zaprojektować adekwatny program oddłużeniowy.
 - Należy kontynuować „Programu Dozorca”.
 - Kluczowe jest lokowanie mieszkaniec socjalnych w różnych częściach miasta.
 - Należy podjąć współpracę pomiędzy pracownikami pomocy społecznej, a pracownikami PGM w celu wprowadzenia mechanizmów szybkiej interwencji w przypadku gospodarstw które dopiero zaczynają się zadłużać.
4. Opierając się na danych zastanych, jak i wypowiedziach pracowników służb widoczne są bardzo duże potrzeby w zakresie systemu wspierania rodziny; zarówno w zakresie pomocy instytucjonalnej, jak i pracy bezpośrednio w środowisku danej osoby. Szczególnie potrzebne jest:
- utworzenie **placówki wsparcia dziennego dla rodzin**, w szczególności przeżywających trudności w wypełnianiu ról wychowawczych oraz w ramach działań profilaktycznych, zapewniającej opiekę i wychowanie, pomoc w nauce, organizację czasu wolnego oraz w formie pracy podwórkowej skierowanej do dzieci i młodzieży;
 - utworzenie placówki w postaci **Psychologicznej Poradni Rodzinnej**, której działania będą obejmowały m.in. warsztaty umiejętności rodzicielskich, terapię rodzin, pracę ze sprawcami przemocy, mediację rodzinną i grupy wsparcia, specjalistyczne poradnictwo;
 - utworzenie **mieszkania chronionego** służącego wsparciu rodziców małych dzieci przeżywających trudności w prawidłowym wypełnianiu ról rodzicielskich, którzy ze względu na niepełnosprawność intelektualną, zaburzenia psychiczne bądź uwarunkowania środowiskowe wymagają intensywnego wsparcia, podnoszącego ich umiejętności rodzicielskie i ograniczające umieszczanie dzieci w pieczy zastępczej.
 - utworzenie świetlic środowiskowych dla dzieci i młodzieży zapewniających zajęcia po lekcjach, ciekawe sposoby spędzania czasu.
 - zastosowanie metod pracy bezpośrednio w środowisku lokalnej społeczności, czyli: praca podwórkowa, działania prowadzone przez animatorów, streetworkerów i asystentów rodziny.
5. Zjawisko dziedziczenia ubóstwa i bezrobocia mocno powiązane jest z niskimi kwalifikacjami rodziców oraz ich biernością zawodową i społeczną.

- Ważne jest, aby na terenach rewitalizowanych zwiększyć skalę i różnorodność programów edukacyjnych, zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych, sportowych i kulturalnych dla dzieci i młodzieży.
6. Dużym potencjałem dla aktywizacji zawodowej mieszkańców Słupska jest współpraca na linii PUP, MOPR i lokalni przedsiębiorcy.
- Warto wykorzystać potencjał CIS do prowadzenia kompleksowych działań z zakresu reintegracji zawodowej i społecznej skierowanych do mieszkańców obszaru rewitalizacji.
 - Słupsk posiada potencjał do aktywizowania zawodowego mieszkańców obszaru rewitalizacji także w obszarze ekonomii społecznej. Podmiotami posiadającymi doświadczenie i odpowiednie zasoby w tym zakresie są Ośrodek Wspierania Ekonomii Społecznej, Słupskie Centrum Organizacji Pozarządowych i Ekonomii Społecznej oraz Pomorska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A., która była operatorem OWES w latach 2013-2017.

Aktywizacja społeczna

7. Głęboko niepokojące są wyniki badania ankietowego dotyczącego aktywności sąsiedzkiej i obywatelskiej wśród mieszkańców obszarów rewitalizowanych. Są one porównywalne do uzyskanych przez dzielnicę uznaną za najbardziej zdegradowaną w tym obszarze w Gdyni (tzw. Pekin). Pomimo, że nie są zgłaszane jako priorytetowy obszar do poprawy przez mieszkańców, stają się kluczowe, gdyż mogą zagrozić powodzeniu całego procesu rewitalizacji.
- j. Zaskakująco niska jest świadomość istnienia Budżetu Partycypacyjnego (42% mieszkańców). Na obszarach rewitalizowanych sfinansowano z tego źródła wiele przedsięwzięć, co powinno znajdować odzwierciedlenie w rozpoznawalności tego instrumentu partycypacji społecznej, niestety nie ma to potwierdzenia w danych.
 - k. Zgodnie z danymi przedstawionymi w raporcie poświęconym analizie desk research z 437 organizacji działających na terenie Słupska, jedynie 33 mają status organizacji pożytku publicznego (7%), a wśród mieszkańców obszarów rewitalizowanych rozpoznawanych jest tylko kilkanaście podmiotów.
 - l. Identyfikowani przez nielicznych mieszkańców „lokalni liderzy” (18%) to zwykli sąsiedzi angażujący się w sprawy lokatorów, gospodarze wspólnot mieszkaniowych.
 - **Głęboka potrzeba budowania tkanki społecznej i infrastruktury pozwalającej na jej ożywienie w postaci: udostępnienia miejsc spotkań, organizacji wydarzeń, wyłaniania i wzmacniania lokalnych liderów oraz wspierania działalności ngo i grup nieformalnych powinna stać się obszarem intensywnych działań naprawczych i lokalizacji znacznych zasobów.**
8. Wyniki badania ankietowego zrealizowanego wśród mieszkańców wskazują, iż znacząca liczba przyjmuje wąską perspektywę i horyzont czasowy działań rewitalizacyjnych, dominuje postawa typu „ja i moje podwórko” gdzie kluczowe wyzwania dla procesu rewitalizacji koncentrują się wokół danego domostwa i najbardziej drażniących problemów związanych z codziennym funkcjonowaniem. Świadczy o tym między innymi katalog kluczowych problemów do rozwiązania podanych przez mieszkańców Starego Miasta i Podgrodzia.

9. Zarówno wyniki badania ilościowego, jak i jakościowego, wskazują na potrzebę decentralizacji procesu rewitalizacji na wielu poziomach. Konieczna jest intensywna, międzysektorowa współpraca różnego typu instytucji (od polityki społecznej po podmioty zajmujące się zielenią miejską), czerpanie wiedzy z doświadczeń instytucji bezpośrednio pracujących na terenie rewitalizowanym, znających specyfikę i realia funkcjonowania tych społeczności oraz zaangażowanie ich w działania na rzecz lokalnych społeczności, oparcie pracy z mieszkańcami o przedstawicieli instytucji pracujących bezpośrednio w danym środowisku lokalnym, wyłonienie liderów zmiany, zaangażowanie aktywnych przedstawicieli wspólnot sąsiedzkich oraz włączanie mieszkańców.
- Przedstawiciele różnych podmiotów wskazują na niewystarczającą znajomość działań, zasobów innych podmiotów działających na rzecz mieszkańców terenów rewitalizowanych. Zdecydowanie nadal zbyt słaba jest współpraca pomiędzy instytucjami, jak i pracownikami w zakresie indywidualnej pracy z klientem, niedomaga również wzajemna koordynacja i integrowanie działań realizowanych na obszarze rewitalizacji.
 - W bezpośredniej pracy z mieszkańcami, ze względu na hermetyczne, a zarazem zatamizowane społeczności, należy oprzeć się o liderów zmiany czyli aktywne osoby, które są w stanie wzbudzić zaufanie jak i własnym przykładem pobudzić do działania i kreatywności różne grupy mieszkańców. W pierwszej kolejności warto skupić się na grupach dziecięcych i młodzieżowych (ze względu na większą łatwość zainteresowania ich jakąś ofertą spędzania czasu). Do zadań podmiotu zarządzającego procesem rewitalizacji należałoby:
 - opracowanie zasad wyłaniania liderów zmiany,
 - koordynacja programów/konkursów wyłaniających liderów zmiany,
 - zapewnianie zasobów liderom zmiany oraz dawanie instrumentów do pracy z lokalnymi społecznościami,
 - Niezbędne jest włączanie mieszkańców w proces rewitalizacji na trzech poziomach (informowania, decydowania, działania). Prace należy prowadzić w oparciu o wspólnoty mieszkaniowe, przy czym szczególnie cennym operatorem, pośrednikiem jest PGM Sp. z o.o., w strukturach którego znajdują się administratorzy wspólnot posiadający bezpośredni kontakt z mieszkańcami poszczególnych kamienic. Cenną formą komunikacji jest zamieszczanie plakatów/informacji bezpośrednio na klatkach schodowych
 - Podejmując prace z lokalnymi społecznościami, warto je zaangażować do działania poprzez małe konkursy grantowe na odnowienie/wybudowanie podwórek. Jak pokazują wyniki badania dla wielu jest to ważna i paląca kwestia dotycząca bezpośredniego sąsiedztwa.

Jakość życia:

10. Z rekomendacji dla procesu rewitalizacji stworzonych przez różne grupy w czasie wywiadów jakościowych wynika, iż konieczne jest poszerzenie ogólnodostępnej i bezpłatnej/taniej oferty spędzania wolnego czasu. Powinny na nią składać się propozycje zarówno w obszarze **REKREACJI**, jak i **ROZRYWKI**. Dobierając wydarzenia każdorazowo należy uwzględnić profil grupy do której jest ono kierowane, czyli np. młodzież, dzieci, seniorzy, grupa sąsiedzka

zamieszkująca dany kwartał miasta. Stosując ten podział i opierając się wynikach badania jako przykłady można podać, iż dla seniorów potrzebna jest kawiarnia z kącikiem do czytania oraz kawą i herbatą w przystępnej cenie (rozrywka) oraz jakaś forma ćwiczeń na świeżym powietrzu (rekreacja); dla dzieci atrakcyjne będą przedstawienia teatralne na otwartej przestrzeni (rozrywka) i lodowisko (rekreacja). Młodzież ucieszą koncerty i tworzenie murali (rozrywka) oraz możliwość przemieszczania się na rolkach po mieście (rekreacja).

- Projektując ofertę dla seniorów należy uwzględnić, iż kluczowe są interakcje pomiędzy osobami. Znaczącą część tej grupy to osoby samotnie prowadzące gospodarstwa domowe, więc możliwość kontaktu z drugą osobą, rozmowy z nią, „wspólne robienie czegoś” to szczególnie ważny element. Aktualnie w Słupsku gospodarstwa jednoosobowe stanowią ponad jedną czwartą (27,5%) wszystkich gospodarstw domowych. Zgodnie z prognozami do końca trzeciej dekady XXI wieku ich liczba będzie systematycznie wzrastała. W 2030 roku będą one stanowiły około 35% wszystkich gospodarstw domowych. Aktualnie dostępne dane nie pozwalają na określenie, jaka część gospodarstw jednoosobowych to samotnie mieszkające osoby starsze. Natomiast na podstawie prognozowanych zmian demograficznych wiadomo, że wzrost liczby gospodarstw jednoosobowych wynikać będzie przede wszystkim ze starzenia się społeczeństwa, i wzrostu liczby osób starszych.
 - Obecnie informacja o kawiarniach, posiadających „specjalną” ofertą dla seniorów, jest w niewystarczającym stopniu rozpropagowana wśród tej grupy osób. Potrafili oni wskazać tylko jeden podmiot, który prowadzi tego rodzaju akcję.
- Wskazane jest zwiększenie liczby transakcji wiązanych pomiędzy biznesem a miastem – szczególnie poprzez zapewnienie preferencyjnych warunków wynajmu powierzchni użytkowej lokalu dla podmiotu, który będzie posiadał ofertę dla seniorów czy rodzin z dziećmi (np. wspólne czytanie książek).
- Bardzo cenne dla propagowania rekreacji wśród różnych grup wiekowych są: **siłownie na otwartym powietrzu** (między innymi dla osób, których nie stać na zakup karnetu do siłowni czy fitness klubu) i **place zabaw posiadające również sprzęty dla dorosłych**.

Przestrzeń

11. Opierając się na wynikach badania ankietowego przeprowadzonego wśród mieszkańców, można wskazać, iż kluczowe wyzwania, którymi powinno się zająć w ramach rewitalizacji to: elewacje i ocieplenie budynków (28%), stan dróg i chodników (23%), place zabaw dla dzieci (18%), centralne ogrzewanie (13%), uporządkowanie podwórek (11%), parkowanie samochodów – miejsca i koszty (8%), udogodnienia dla osób starszych i niepełnosprawnych (6%).
12. Wyłaniające się zarówno z przeprowadzonych badań terenowych, jak i analizy danych zastanych, problemy, mankamenty, słabe strony obszarów rewitalizowanych to szeroki wachlarz różnorodnych kwestii wymagających interwencji w czasie prowadzonych prac rewitalizacyjnych. Składają się na niego między innymi:

- **Funkcjonowanie indywidualnych źródeł ogrzewania mieszkań.** Wprowadzenie ogrzewania miejskiego w gospodarstwach, które dotychczas nie mogły korzystać z tego udogodnienia, to kwestia ważna z kilku powodów. Z jednej strony przemawiają za tym względy ekologiczne i częstokroć unoszący się nad obszarami rewitalizowanymi smog, z drugiej poczucie sprawiedliwości czy też poczucie krzywdy społecznej, które jest widoczne w wypowiedziach wielu mieszkańców. Należy jednak zaznaczyć, że w poszczególnych wspólnotach mieszkaniowych znajdują się osoby przeciwnie temu rozwiązaniu, wytaczając przede wszystkim argument finansowy.
- **Utrudnienia/braki architektoniczne utrudniające poruszanie się po mieście.** Wśród kluczowych elementów wymagających interwencji, uczestnicy badania wymieniali: wyrównanie chodników, zainstalowanie barier i podjazdów, zapewnienie działających toalet, rozmieszczenie ławek i „przysiadek” w różnych częściach miasta. Brak tego rodzaju rozwiązań powoduje, że osoby starsze, jak i niepełnosprawne, pozostają skazane na bytowanie jedynie w najbliższym sąsiedztwie swego domostwa. Zgodnie z sugestiami respondentów, zapewniając wymienione powyżej udogodnienia należy rozpraszać je na większym obszarze zamiast instalować dużą liczbę np. ławek na krótkim odcinku co kilka metrów (przykład to ulica Wojska Polskiego), tak, aby sprzyjać korzystaniu z istniejących w mieście ciągów komunikacyjno – pieszych. Brak miejskich toalet w parkach i centralnych punktach miasta doskwiera każdej z grup wiekowych.
 - Według prognozy GUS w najbliższych kilkunastu latach będzie gwałtownie przyrastała liczba młodszych seniorów (od wieku emerytalnego do 79 lat). Po tym okresie zacznie bardzo szybko przyrastać liczba osób w wieku 80 i więcej lat. W ciągu najbliższych dwóch dekad liczba mieszkańców Słupska mających 80 lub więcej lat podwoi się. „Przykuwanie” tak dużej grupy mieszkańców do najbliższego otoczenia, ze względu na brak odpowiednich rozwiązań architektonicznych, może się stać jednym z kluczowych powodów zaniku aktywności w przestrzeniach miejskich.
- **Luki w funkcji kulturalno – rozrywkowej przestrzeni.** Mieszkańcy nie potrafią wskazać „miejskich sfer dziania się” (poza ulicą Nowobramską). Jest to poważne wyzwanie dla budowania tożsamości i wizerunku miasta, które zyskuje miano „nudnego”, „w którym nic się nie dzieje”. Spacery badawcze potwierdziły, iż Park Waldorffa to lider wśród potencjalnych przestrzeni do realizacji koncertów, przedstawień, wydarzeń ogólnomiejskich. Za dobre miejsca należy uznać także Park Chopina oraz Bulwary Kościuszki.
- **Niewystarczające oświetlenie przestrzeni miejskiej.** Spacery badawcze oraz wywiady indywidualne potwierdzają, iż na obszarze rewitalizowanym jest zbyt mało latarni miejskich, bądź w wielu miejscach są one niesprawne. Zbyt słabe oświetlenie ulic lub jego brak zwiększają poczucie zagrożenia wśród mieszkańców, a szczególnie wśród kobiet, spośród których, aż 31% uważa, że tych obszarów nie można nazwać ani bezpiecznymi ani spokojnymi. Dodatkowo, ze względu na układ architektoniczny miasta – dużą liczbę zaułków, ciemnych bram, zdewastowanych komórek i garaży, potęgowane jest wrażenie „niebezpiecznej przestrzeni”. W opinii mieszkańców źle oświetlone miejsca sprzyjają również drobnej przestępczości, chuligaństwu czy też aktom wandalizmu, ponieważ

sprawcy czują się niewidoczni. Dla wielu poza doświetleniem przestrzeni potrzebne jest też wprowadzenie monitoringu miejskiego, szczególnie w miejscach nowych inwestycji, tak aby zniechęcić do ich niszczenia lub okradania.

- **Nieporządek panujący wokół śmietników.** Poza aspektem estetycznym i higienicznym to kwestia bezpośrednio rzutująca na wizerunek obszarów rewitalizowanych, jak i całego miasta. Przekłada się ich obraz i ocenę jako brudnych, zaniedbanych. Szczególnie rekomendowane przez mieszkańców jest instalowanie wiat śmietnikowych oraz obsadzanie ich „ładnie pachnącą roślinnością”, aby zniwelować nieprzyjemne zapachy.
- **Duża liczba małych problemów.** Skala drobnych problemów, zgłoszonych w badaniu ankietowym, jak i w czasie spacerów badawczych, które uprzykrzają życie mieszkańcom skłania do refleksji, iż warto rozważyć skorzystanie z portalu typu <http://naprawmyto.pl/home>.

SŁUPSK

Obszar rewitalizowany

1. Profil mieszkańców

2. Zakorzenie

3. Mocne strony

5. Skojarzenia z obszarem rewitalizowanym

4. Wyzwania

6. Aktywność obywatelska

2. Metodologia

2.1. Rodzaj metod i wielkości prób - zestawienie

	Nazwa metody	Liczba i typ respondentów	łącznie
1	 Wywiady pogłębione	27 osób	27 osób
2	 Spacer badawczy z mieszkańcami obszarów rewitalizowanych	II trasy spacerowe, 4 grupy spacerowe Każda z grup złożona z 7-9 uczestników	32 uczestników
3	 Zogniskowane wywiady grupowe (FGI) z mieszkańcami obszarów rewitalizowanych	4 wywiady fokusowe Każdy z wywiadów fokusowych złożony z 7-9 uczestników	32 uczestników
4	 Bezpośredni wywiad kwestionariuszowy (PAPI) - ankieta papierowa realizowana przez ankietera w domu respondenta	2 obszary rewitalizowane	106 mieszkańców
5	 Warsztat z dziećmi	1 grupa dzieci w wieku 6-7 lat	21 dzieci

2.2. Cele badania i opis metod badawczych

Zgodnie z zapisami OPZ celem badań zrealizowanych w ramach Zadania 2 (PAPI, IDI, spacer badawczy, FGI, warsztat z dziećmi) było dostarczenie wiedzy na temat takich zagadnień związanych z rewitalizacją, jak:

- zdiagnozowanie przyczyn problemów społecznych wśród różnych grup mieszkańców (np. osoby młode, osoby starsze, osoby samotne, rodziny z dziećmi (w tym rodziny niepełne), osoby bezrobotne, osoby z niepełnosprawnościami, osoby korzystające ze świadczeń z pomocy społecznej, osoby z zadłużeniem alimentacyjnym itp. występujących na wskazanym obszarze;
- jakie są powody powstawania (subiektywne i obiektywne) zadłużenia czynszowego mieszkańców obszaru i jakie formy oddłużania mogą być najbardziej efektywne? Jakie problemy społeczne są związane z powstawaniem zadłużeń, jakie są bariery w wychodzeniu z nich? Jak najlepiej zapobiegać powstawaniu zadłużeń (rekomendacje działań zintegrowanych z obszaru wsparcia społecznego, system wczesnej interwencji).

- c. zdiagnozowanie zapotrzebowania na miejsca całodobowego krótkotrwałego pobytu w placówce dla seniorów, osób z niepełnosprawnościami i chorobami przewlekłymi; zdiagnozowanie zapotrzebowania na miejsca opieki w trybie dziennym (do 10 godz. na dobę) dla osób z zaburzeniami psychicznymi, upośledzonymi umysłowo, wykazującymi zaburzenia czynności psychicznych z wyłączeniem osób czynnie uzależnionych od środków psychoaktywnych, w tym również dla dzieci i młodzieży w wieku szkolnym;
- d. zdiagnozowanie konieczności utworzenia placówki wsparcia dziennego dla rodzin, w szczególności przeżywających trudności w wypełnianiu ról wychowawczych oraz w ramach działań profilaktycznych, zapewniającej opiekę i wychowanie, pomoc w nauce, organizację czasu wolnego oraz w formie pracy podwórkowej skierowanej do dzieci i młodzieży;
- e. zdiagnozowanie zapotrzebowania na utworzenie placówki w postaci Psychologicznej Poradni Rodzinnej, której działania będą obejmowały m.in. warsztaty umiejętności rodzicielskich, terapię rodzin, pracę ze sprawcami przemocy, mediację rodzinną i grupy wsparcia, specjalistyczne poradnictwo;
- f. zdiagnozowanie zapotrzebowania na utworzenie mieszkania chronionego służącego wsparciu rodziców małych dzieci przeżywających trudności w prawidłowym wypełnianiu ról rodzicielskich, którzy ze względu na niepełnosprawność intelektualną, zaburzenia psychiczne bądź uwarunkowania środowiskowe wymagają intensywnego wsparcia, podnoszącego ich umiejętności rodzicielskie i ograniczające umieszczanie dzieci w pieczy zastępczej;
- g. zdiagnozowanie zapotrzebowania na zwiększenie usług opiekuńczych świadczonych w miejscu zamieszkania dla seniorów, osób z niepełnosprawnościami i chorobami przewlekłymi;
- h. zdiagnozowanie zapotrzebowania na teleopiekę oraz jej zakres dla seniorów, osób z niepełnosprawnościami i chorobami przewlekłymi;
- i. zdiagnozowanie przyczyn dziedziczenia problemów społecznych (bezrobocie, głównie długotrwałego, wieloletniego korzystania z zasiłków MOPR, zaniku etosu pracy, brak motywacji do podjęcia zatrudnienia) wśród różnych grup mieszkańców (np. osoby młode, osoby starsze, osoby samotne, osoby z małymi dziećmi, osoby bezrobotne, osoby korzystające z zasiłków MOPR, osoby z zadłużeniem alimentacyjnym itp.) występujących na wskazanym obszarze;
- j. opisanie mechanizmów powstawania i utrwalania się zdiagnozowanych problemów w poszczególnych grupach mieszkańców;
- k. zidentyfikowanie przyczyn utrwalania się wykluczenia społecznego na badanym obszarze, z uwzględnieniem wszystkich wymiarów ekskluzji;
- l. dokonanie oceny możliwości poprawy sytuacji zagrożonych wykluczeniem lub osób wykluczonych społecznie;
- m. dokonanie oceny możliwości aktywizacji społecznej, w tym zawodowej mieszkańców obszaru rewitalizacji wraz ze wskazaniem warunków, jakie muszą być spełnione, aby

aktywizacja ta zakończyła się sukcesem, wskazanie kierunków współpracy instytucji publicznych oraz NGO;

- n. zidentyfikowanie lokalnych liderów lub liderów z najbliższego otoczenia (z wyłączeniem członków najbliższej rodziny osoby wywiadowanej), czyli osób cieszących się zaufaniem badanych i będących dla nich źródłem wartościowych opinii. W razie niemożności pozyskania imiennego wskazania takiej osoby lub osób, pozyskana zostanie informacja opisowa (czym się zajmuje, czy mieszka blisko, w jakim jest wieku itp.). Identyfikacja liderów/liderów lokalnych będzie służyła Zamawiającemu do wzmocnienia działań partycypacyjno - informacyjnych w procesie rewitalizacji.

Dodatkowym celem badań było poznanie perspektywy mieszkańców odnośnie obszarów rewitalizowanych. Aby zrealizować ten cel w narzędziach badawczych zostały zoperacjonalizowane pytania o takie zagadnienia, jak:

- o. Mocne/słabe strony obszaru rewitalizowanego,
- p. Zakorzenie mieszkańców - ogólna ocena najbliższego sąsiedztwa, dzielnicy; poziom związku emocjonalnego z nim, długość zamieszkiwania,
- q. Wizerunek obszaru rewitalizowanego, w tym skojarzenia z miejscem i tożsamość obszaru
- r. Poczucie bezpieczeństwa/zagrożenia mieszkańców,
- s. Społeczność lokalna i relacje sąsiedzkie (liderzy, ngo, miejsca spotkań, uczestnictwo w wydarzeniach),
- t. Aktywność mieszkańców,
- u. Dostępność różnego rodzaju usług,
- v. Uwarunkowania środowiskowe i przestrzenne - komunikacja, infrastruktura mieszkaniowa, techniczna, drogowa, mała architektura przestrzeni,
- w. Charakterystyka społeczno-demograficzna badanych (metryczka).

Wywiady pogłębione - opis metody

Główną metodą zbierania danych był indywidualny wywiad pogłębiony. W przypadku respondentów będących przedstawicielami tej samej instytucji lub zawodu (np. asystenci rodziny) była także możliwość przeprowadzenia wywiadu jakościowego w formie **diady lub triady**. Takie rozwiązanie miało zostać zastosowane szczególnie w sytuacji, gdy badani będą dysponować wiedzą, danymi wzajemnie się dopełniającymi i tworzącymi bardziej kompleksowy i wnikliwy obraz.

Indywidualny wywiad pogłębiony

Indywidualny wywiad pogłębiony - opiera się na pogłębionej rozmowie przeprowadzanej przez wykwalifikowanego badacza z wybranym rozmówcą. Zebrane w ten sposób dane pozwalają na całościowe zrekonstruowanie opinii respondentów np. na temat procesów, działań, jak i odczuć lub rekomendacji. Kluczową korzyścią z zastosowania tej metody jest pogłębione poznanie perspektywy rozmówcy.

Diady/triady homogeniczne – wywiad jakościowy, pogłębiony prowadzony jednocześnie z parą lub trojgiem respondentów o podobnych cechach. Ich główną zaletą jest fakt, iż łączy atuty wywiadu indywidualnego z wywiadem grupowym. Z jednej strony pozwala na pogłębienie tematu, a jednocześnie umożliwia konfrontację opinii i dyskusję między uczestnikami

Zgodnie z założeniami każdy z wywiadów w zależności od typu respondenta trwał ok. 30-60 minut, został przeprowadzony w oparciu o wcześniej przygotowany scenariusz rozmowy. Ponadto:

- Wywiady odbywały się w miejscach dogodnych dla respondenta.
- Każdy z wywiadów został zarejestrowany w formie audio.
- Za udział w wywiadzie uczestnicy otrzymali upominek bądź mogli przekazać jego równowartość na wybraną organizację pozarządową.
- Do realizacji wywiadów pogłębionych zastosowano dobór celowy.

Wywiady pogłębione – rodzaj i liczba respondentów

Lp.	Typ respondenta	Liczba respondentów
1	asystenci rodziny lub pracownicy socjalni, do obowiązków których należy bezpośredni kontakt z mieszkańcami obszaru wyznaczonego do rewitalizacji	6
2	pielęgniarki środowiskowe zajmujące się mieszkańcami obszaru wyznaczonego do rewitalizacji	4
3	nauczyciele i pedagodzy pracujący z dziećmi i młodzieżą zamieszkującą obszar wyznaczony do rewitalizacji	3
4	zawodowi kuratorzy sądowi pracujący z mieszkańcami obszaru wyznaczonego do rewitalizacji	2
5	doradcy zawodowi z Powiatowego Urzędu Pracy, pracujący z mieszkańcami obszaru wyznaczonego do rewitalizacji	2
6	kadra kierownicza PUP i MOPR	2
7	organizacje pozarządowe działające na obszarze rewitalizacji	3
8	przedstawiciele firmy zajmującej się administracją budynków mieszkalnych w obszarze wyznaczonym do rewitalizacji	1
9	przedstawiciele wspólnoty mieszkaniowej, w której wynajmowane są lokale w obszarze wyznaczonym do rewitalizacji	2
10	Przedstawiciele z Przedsiębiorstwa Gospodarki Mieszkaniowej Sp. z o.o. mający kontakt z mieszkańcami lokali komunalnych i socjalnych w obszarze wyznaczonym do rewitalizacji	2

Łącznie 27 osób

Spacery badawcze – opis metody

Spacery badawcze odbywały się po dwóch szczegółowo zaplanowanych trasach odpowiadających dwóm obszarom rewitalizowanym w centrum Słupska. Zgodnie z założeniami spacery prowadzone były według przygotowanego scenariusza. Ponadto:

- Uczestnikami były 4 grupy mieszkańców terenu, każda o określonym profilu - młodzieżą, osobami starszymi, dorosłymi w tym rodzicami posiadającymi dzieci, oraz przedstawicielami instytucji pracującymi na terenach rewitalizowanych.
- Każdy ze spacerów zajął ok. 1,5 h.
- Spacery odbywały się o różnych porach dniach.
- Lokalny animator oraz badacz-moderator prowadził spacer oraz dialog wraz z daną grupą mieszkańców.
- W trakcie każdego spaceru zebrano dokumentację fotograficzną, która wspomagała analizę w trakcie przygotowania raportu.
- Każdy z uczestników otrzymał upominek, jako podziękowanie za uczestnictwo w spacerze.
- W rekrutacji uczestników spacerów zastosowano dobór celowy.

Spacer badawczy

Spacer badawczy to interaktywna, terenowa metoda pytania mieszkańców o ich opinie w jakiejś kwestii – stosuje się ją przede wszystkim do badania przestrzeni. Warto z niej skorzystać, chcąc dokonać oceny przestrzeni oczami jej użytkowników (np. pod kątem dostosowania do potrzeb osób starszych lub niepełnosprawnych, ogólnej oceny konkretnych rozwiązań architektonicznych czy infrastrukturalnych) lub w celu zebrania pomysłów na nowe rozwiązania w sposobie zagospodarowania przestrzeni (np. nowe lokalizacje ławek, przystanków). Spacer pozwala na zaproszenie użytkowników do krytycznego „audytu przestrzeni” i umożliwia poddanie różnych rozwiązań przestrzennych ocenie w autentycznej sytuacji ich użycia. Rekomendacje z takich konsultacji mogą np. służyć instytucjom miejskim w projektowaniu nowych lub ulepszaniu dotychczasowych rozwiązań w zagospodarowaniu przestrzeni miasta. Trwa w zależności od długości wybranej trasy od 0,5h do 1,5 h.⁴

Zogniskowane wywiady grupowe (FGI) – opis metody

Ważnym elementem procesu badawczego było pogłębienie wątków i informacji zdobytych w czasie spacerów badawczych. Zaproszenie uczestników spacerów do udziału w zogniskowanych wywiadach grupowych stworzyło okazję do zebrania opinii o rozwiązaniach planowanych do realizacji w czasie procesu rewitalizacji oraz umożliwiło poznanie potrzeb, poglądów i stanowiska różnych grup

⁴ Na podstawie: <http://partycypacjaobywatelska.pl/strefa-wiedzy/techniki/spacery-badawcze/> (2016.12.02)

mieszkańców (osób starszych, młodzieży, osób wychowujących dzieci). Dyskusja grupowa miała charakter dyskusji eksploracyjnej, co prowadziło do zdobycia nowej wiedzy zarówno dla badacza, jak i samych uczestników.⁵

Wywiad grupowy zogniskowany (FGI)

Wywiad grupowy zogniskowany (FGI) to technika badawcza polegająca na dyskusji niewielkiej liczby osób (od 4 do 8 uczestników) na określony temat, grupy respondentów o zbliżonych doświadczeniach. Badane zagadnienia są szczegółowo omawiane pod różnymi kątami. Zderzane są ze sobą odmienne opinie oraz pobudzana jest kreatywność, co umożliwia uzyskanie ciekawych rozwiązań stawianych problemów. Podstawową zaletą wywiadu grupowego jest wykorzystanie dynamiki grupy w zbieraniu informacji, a zwłaszcza efektu synergii (wzajemnego, pozytywnego stymulowania się uczestników), większej aktywności respondentów, spontaniczności, a także stworzenie poczucia bezpieczeństwa.⁶

Grupy fokusowe prowadzono według scenariusza zawierającego zagadnienia w formie przykładowych pytań oraz zestaw technik kreatywnych i aktywizujących do wspólnej pracy i pogłębionej wymiany zdań. Zgodnie z założeniami zrealizowano 4 zogniskowane wywiady grupowe bezpośrednio po odbyciu przez daną grupę spaceru badawczego. Ponadto:

- W każdej dyskusji grupowej wzięło udział od 7 do 9 uczestników, w tym osoby, które uczestniczyły w spacerach badawczych.
- Każdy z wywiadów trwał około 90 minut.
- Wywiady zarejestrowano w formie audio.
- Każdy z uczestników otrzymał upominek, jako podziękowanie za uczestnictwo w badaniu.
- Do rekrutowania uczestników FGI zastosowano dobór celowy.

Bezpośredni wywiad kwestionariuszowy (PAPI) – ankieta papierowa realizowana przez ankiera w domu respondenta – opis metody

Dane zebrano w drodze wywiadów bezpośrednich prowadzonych w oparciu o uzgodniony z Zamawiającym kwestionariusz papierowy (PAPI). Przeprowadzali je doświadczeni pracownicy socjalni. Przed rozpoczęciem prac uczestniczyli w szkoleniu. Dotyczyło ono przede wszystkim zasad realizacji wywiadów, zakresu tematycznego kwestionariusza oraz sposobu doboru respondentów do udziału w badaniu.

Dobór próby

Wywiady zrealizowano na reprezentatywnej próbie mieszkańców obszaru rewitalizowanego. Zastosowano dobór losowy z kwotami dla poszczególnych grup płci i wieku (16-24 lata, 25-44 lata, 45-64 lata oraz 65 i więcej lat). Dzięki temu udało się zebrać opinie mieszkańców będących w różnym wieku, a tym samym mających potencjalnie różne oczekiwania wobec przestrzeni miejskiej.

Aby uzyskać próbę losową, zastosowano dobór respondentów metodą *random route* (ustalona ścieżka). Teren objęty działaniami rewitalizacyjnymi został podzielony na 9 mniejszych obszarów,

⁵ T. Pilch, T. Bauman, *Zasady badań pedagogicznych*. Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2001.

⁶ B. Ciężka, *Przewodnik do autoewaluacji projektów realizowanych w ramach Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL*. Fundacja „Fundusz Współpracy”, Biuro Koordynacji Kształcenia Kadr, Warszawa 2005, s.18.

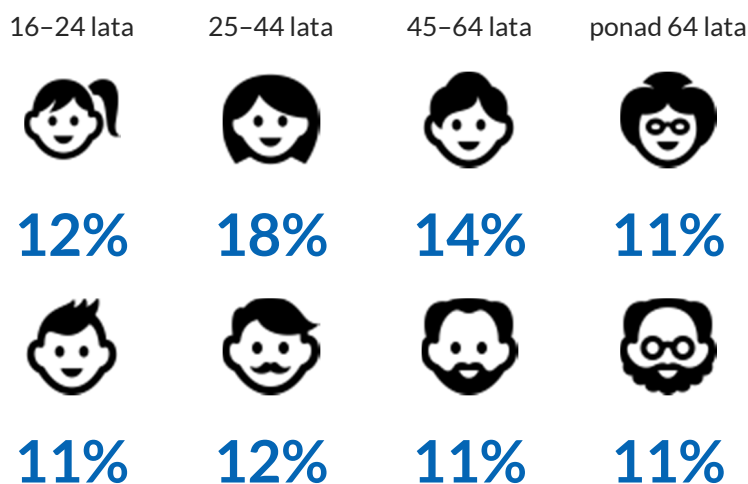
odpowiadających zwykle jednostkom urbanistycznym. Dla każdego obszaru została wyznaczona trasa, zgodnie z którą należało się poruszać realizując wywiady. Każdy z ankierów otrzymał mapki z zaznaczoną trasą i dodatkowym słownym opisem. Wyruszał spod adresu oznaczonego jako punkt startowy i idąc wyznaczoną trasą odwiedzał co 3 lub co 5 budynek (liczba ta była dobierana indywidualnie dla każdego obszaru).

Do udziału w badaniu zapraszane były tylko osoby, które ukończyły 16 lat i mieszkały (na stałe lub czasowo) w wylosowanym mieszkaniu. Istotne było miejsce zamieszkania a nie miejsce zameldowania. W jednym mieszkaniu wolno było przeprowadzić wywiad tylko z jedną osobą.

Charakterystyka respondentów

Aby uzyskać opinie mieszkańców będących przedstawicielami różnych grup społecznych, zastosowano kwoty dla zmiennych płci i wieku. Oznacza to, celem ankierów było przeprowadzenie wywiadów z podobną ilością kobiet i mężczyzn oraz osób z czterech grup wiekowych. Uzyskaną strukturę respondentów przedstawia poniższy rysunek.

Rysunek 1. Wiek i płeć osób uczestniczących w badaniu

Źródło: Badanie ankietowe wśród 106 mieszkańców obszarów rewitalizowanych w Słupsku, kwiecień 2017 r., CIO, Inny Format Sp. z o.o.

Na potrzeby realizowanego badania wyróżniliśmy na obszarze rewitalizowanym dwa obszary:

- Stare Miasto i Podgródzie – część obszaru rewitalizowanego wzdłuż brzegów rzeki Słupi oraz na wschód od niej. Obejmuje on następujące jednostki urbanistyczne: 1. Stary Rynek, 2. Partyzantów, 3. Sierpinka / św. Piotra.
- Śródmieście – część obszaru rewitalizowanego na zachód od rzeki Słupi. Obejmuje on następujące jednostki urbanistyczne: 6. Długa / Jaracza, 7. Plac Zwycięstwa / Tuwima, 8. Wojska Polskiego, 9. Reymonta / Prusa oraz 10. Niemcewicz / Kopernika oraz częściowo 4. Młyńska / Drewniana.

Warsztat z dziećmi – opis metody

Warsztaty pomogły poznać wizje i oczekiwania związanych ze zmianą przestrzeni i jej funkcji wśród najmłodszych mieszkańców miasta. Dzieci są często grupą nie braną pod uwagę przy badaniach, a warto pamiętać, że dla nich podwórka mogą mieć inną funkcję niż kolejne miejsca do parkowania, o które w każdym mieście starają się dorośli. Dzieci podczas warsztatów stworzyły własny "dziecięcy plan zagospodarowania" obszaru rewitalizowanego, gdzie będą mogły pojawić się w dowolnych miejscach place zabaw i inne miejsca ważne z punktu widzenia dzieci. Dzięki warsztatowi możliwe także jest porównanie oczekiwań dorosłych z oczekiwaniami najmłodszych. Powstała praca ("dziecięcy plan zagospodarowania") może stanowić inspirację do stworzenia plakatu promującego proces rewitalizacji w Słupsku.

W warsztacie wzięło udział 21 przedszkolaków z najstarszej grupy podopiecznych Przedszkola Miejskiego nr 4 „Królestwo Skrzatów” przy ul. Lutostawskiego 6.

3. Opis wyników badania

3.1. Rewitalizacja – potencjał, problemy, wyzwania

Rewitalizacja staje się obecnie kluczowym sposobem prowadzenia zintegrowanych działań mających na celu przywrócenie dotychczasowych lub nadanie nowych funkcji obszarom, w tych częściach miasta, które zostały objęte wieloaspektowym kryzysem w wymiarach: społecznym, ekonomicznym, przestrzennym i technicznym. Z lektury ustawy o rewitalizacji oraz innych krajowych dokumentów strategicznych wynika, że podstawowe cele rewitalizacji sytuują się w sferach społecznej i gospodarczej, zaś działania techniczne, inwestycyjne są wobec nich uzupełniające.

Pogłębiona diagnoza, przewidziana w Części I przedmiotowego zamówienia, wymagała zidentyfikowania skali i rodzaju negatywnych zjawisk społeczno-demograficznych, jak i pozyskania danych mówiących o potencjale, czyli zasobach i kapitale społecznym przestrzeni rewitalizowanych.

Badania wśród głównych odbiorców, jak i kreatorów procesu rewitalizacji czyli mieszkańcy obszarów rewitalizowanych, podmiotów zlokalizowanych w tej przestrzeni oraz podmiotów zewnętrznych kierujących swoją ofertą na rzecz tych społeczności bezsprzecznie pokazują, iż tereny rewitalizowane posiadają potencjał do wyjścia z kryzysu w jakim się znalazły.

Niezaprzeczalnym atutem jest ich **lokalizacji na mapie Słupska** oraz bezpośrednie sąsiedztwo ze ścisłym centrum miasta. Są to przestrzenie o **proporcjonalnie dużej liczbie dzieci**, które ze względu na wiek charakteryzują się naturalną aktywnością na różnych polach i w różnych sferach życia. Osoby pracujące na co dzień z mieszkańcami wskazują, iż dużym atutem jest **wielopokoleniowość i wielodzietność rodzin**, co powoduje, iż na przykład wydarzenie w przedszkolu ściąga znaczną liczbę krewnych, gdyż mieszkają oni z danym dzieckiem bądź w bliskim sąsiedztwie. W wielu wywiadach dało się słyszeć głosy, iż są to społeczności, które **zaczęły się zmieniać**, chcą czegoś lepszego. Choć nie zawsze chcą się angażować, a często prezentują postawę roszczeniową. Na tych terenach znajduje się spora liczba **dobrze zakorzenionych** instytucji i organizacji znających realia, w jakich funkcjonują mieszkańcy, a z drugiej strony otwartych na współpracę z nimi i stworzenie oferty nakierowanej na lokalną społeczność. Odnowiona ulica **Nowobramska dostarcza przykładu**, iż przy odpowiednim nakładzie sił i zasobów da się stworzyć w tej okolicy ulicę z klimatem, ściągającą mieszkańców i budującą atmosferę miasta. Zrealizowane w ostatnim okresie, takie **inicjatywy** jak powstanie murali czy czytanie przy tramwaju pokazują, iż są osoby/podmioty, które promieniują energią i ożywiają nierokujące wcześniej miejsca. Tego rodzaju przykład jest też silnym motywatorem do dalszych działań. Są to przestrzenie, które **posiadają tożsamość**, są ściśle powiązane z historią miasta, choć też naznaczone piętnem stereotypów i wcześniejszych wydarzeń.

Badanie ankietowe pokazuje, iż obszary rewitalizowane różnią się w ocenie mieszkańców jeśli chodzi o ich największe zalety. Tereny nad rzeką i na jej prawym brzegu (Stare Miasto i Podgrodzie) są najbardziej cenione za dogodną lokalizację (74% wskazań), dostęp do usług (65%), ciszę i spokój (53%) oraz dostęp do terenów rekreacyjnych, zielonych (44%). Spokojny charakter miejsca jest częściej doceniany przez grupy najmłodszych (16-24 lata) i najstarszych (65 lat i więcej) respondentów.

Jako mocne strony terenów po drugiej stronie i dalej od rzeki (Śródmieście) respondenci wskazują najczęściej dogodne połączenia komunikacyjne (88% wskazań), dostęp do usług (86%), dostęp do oferty edukacyjnej (60%), poczucie bezpieczeństwa (42%) oraz dogodną lokalizację (40%).

Poczucie bezpieczeństwa jest rzadziej wskazywane przez badanych w wieku 45-64 lata, częściej niż pozostałe grupy wymieniają oni elementy praktyczne, jak dostęp do usług czy komunikacji. Dla najstarszych mniej istotne są aspekty związane z rekreacją czy edukacją.

Tabela 1. Co najbardziej ceni Pan(i) w obrębie swojego miejsca zamieszkania? Jakie są jego mocne strony?

	kategoria główna	w tym:	ogółem	Stare Miasto i Podgórze	Śródmieście
	lokalizacja		93%	88%	94%
		dogodne połączenia komunikacyjne	69%	29%	88%
		dogodna lokalizacja na mapie Słupska	51%	74%	40%
	dostęp do usług		84%	71%	90%
		dostęp do oferty edukacyjnej	53%	38%	60%
		dostęp do usług	79%	65%	86%
		obecność pracodawców	17%	3%	24%
	atmosfera miejsca		67%	68%	67%
		poczucie bezpieczeństwa	36%	24%	42%
		cisza, spokój	40%	53%	33%
		niskie koszty życia	12%	3%	17%
	dostęp do terenów rekreacyjnych		49%	47%	50%
		dostęp do terenów sportowych	13%	3%	18%
		dostęp do terenów rekreacyjnych, zielonych	33%	44%	28%
		dostęp do placów zabaw, infrastruktury dla dzieci i młodzieży	25%	3%	35%
	społeczność lokalna		31%	29%	32%
		silne więzi społeczne, sąsiedzkie	19%	26%	15%
		aktywna społeczność lokalna	2%	0%	3%
		brak problemów społecznych	10%	3%	14%
		dostęp do oferty dla seniorów	1%	0%	1%
		dostęp do oferty dla dzieci i młodzieży	4%	0%	6%
	infrastruktura		28%	6%	39%
		dobry stan infrastruktury drogowej	8%	3%	11%
		udogodnienia architektoniczne dla osób starszych, niepełnosprawnych	0%	0%	0%
		dobry stan infrastruktury mieszkaniowej	8%	3%	10%
		dobry stan infrastruktury technicznej	16%	0%	24%
		nowe inwestycje	1%	0%	1%
	walory miejsca		21%	24%	19%
		jakość środowiska	8%	3%	10%

21%

	wygląd najbliższej okolicy	10%	15%	8%
	walory historyczne	8%	9%	7%
inne		3%	9%	0%
trudno powiedzieć		4%	0%	6%

Źródło: Badanie ankietowe wśród 106 mieszkańców obszarów rewitalizowanych w Słupsku, kwiecień 2017 r., CIO, Inny Format Sp. z o.o.

Zapytani o największe deficyty na terenach Podgrodzia, Śródmieścia i Starego Miasta mieszkańcy terenów po zachodniej stronie i dalej od rzeki (Śródmieście) wskazują więcej problemów niż mieszkańcy terenów nad rzeką i na jej prawym brzegu (Stare Miasto i Podgrodzie).

Dla Śródmieścia kluczowe są: zły stan infrastruktury mieszkaniowej (69% wskazań), brak udogodnień architektonicznych dla osób starszych i niepełnosprawnych (68%), zły stan infrastruktury drogowej (61%), zły wygląd najbliższej okolicy (51%), zły stan infrastruktury technicznej (44%), brak dostępu do terenów sportowych (44%) oraz brak dostępu do placów zabaw, infrastruktury dla dzieci i młodzieży (43%).

Dla mieszkańców terenów nad rzeką i na jej prawym brzegu (Stare Miasto i Podgrodzie) najważniejsze problemy to zły stan infrastruktury mieszkaniowej (44%) i drogowej (44%), brak dostępu do placów zabaw, infrastruktury dla dzieci i młodzieży (38%) oraz zły wygląd najbliższej okolicy (32%).

Seniorzy dostrzegają brak oferty dla mieszkańców w ich wieku, mniej natomiast niż młodsze grupy narzekają na słabe więzi społeczne. Młodsze grupy częściej wskazują na brak oferty i dostępu do placów zabaw oraz infrastruktury dla dzieci i młodzieży, a także co ciekawe brak udogodnień architektonicznych dla osób starszych i niepełnosprawnych (ten ostatni aspekt jest coraz rzadziej wskazywany wraz z postępującym wiekiem respondenta). Zły stan mieszkań i dróg jest problemem dla około ¼ badanych w grupie 25-44 lat.

Tabela 2. Rewitalizacja daje możliwość wprowadzenia zmian na obszarze Podgrodzia, Śródmieścia i Starego Miasta. Porozmawiajmy o problemach. Co Pana(i) zdaniem na tym terenie stanowi największy problem? Co wymaga zmiany?

	kategoria główna	w tym:	ogółem	Stare Miasto i Podgrodzie	Śródmieście
 91%	infrastruktura		91%	76%	97%
	zły stan infrastruktury drogowej		56%	44%	61%
	brak udogodnień architektonicznych dla osób starszych, niepełnosprawnych		46%	0%	68%
	zły stan infrastruktury mieszkaniowej		61%	44%	69%
	zły stan infrastruktury technicznej		36%	18%	44%
	brak inwestycji		6%	0%	8%
 63%	społeczność lokalna		63%	35%	76%
	słabe więzi społeczne, sąsiedzkie		22%	9%	28%
	bierna społeczność lokalna		14%	0%	21%
	nagromadzenie problemów społecznych		21%	26%	18%
	brak dostępu do oferty dla seniorów		25%	3%	36%

	brak dostępu do oferty dla dzieci i młodzieży	25%	0%	36%
 58%	dostęp do terenów rekreacyjnych	58%	50%	61%
	brak dostępu do terenów sportowych	34%	12%	44%
	brak dostępu do terenów rekreacyjnych, zielonych	31%	15%	39%
	brak dostępu do placów zabaw, infrastruktury dla dzieci i młodzieży	42%	38%	43%
 51%	walory miejsca	51%	38%	57%
	zła jakość środowiska	16%	6%	21%
	zły wygląd najbliższej okolicy	45%	32%	51%
	zaniedbane obiekty historyczne	12%	0%	18%
 47%	atmosfera miejsca	47%	29%	56%
	brak poczucia bezpieczeństwa	20%	24%	18%
	hałas, uciążliwe sąsiedztwo	25%	15%	31%
	wysokie koszty życia	15%	0%	22%
	bieda, ubóstwo	8%	0%	11%
 16%	dostęp do usług	16%	3%	22%
	brak dostępu do oferty edukacyjnej	3%	0%	4%
	brak dostępu do usług	1%	3%	0%
	nieobecność pracodawców	14%	0%	21%
	inne	8%	24%	0%

Źródło: Badanie ankietowe wśród 106 mieszkańców obszarów rewitalizowanych w Słupsku, kwiecień 2017 r., CIO, Inny Format Sp. z o.o.

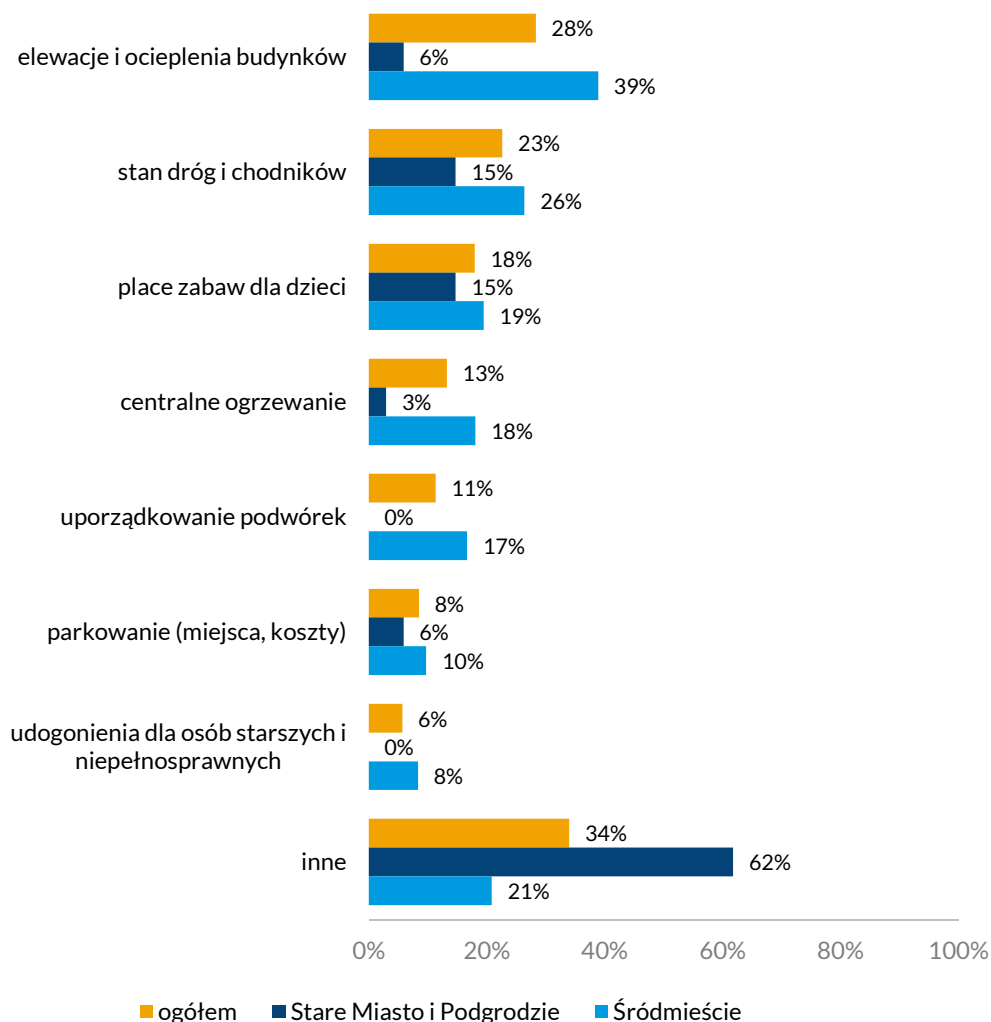
Mieszkańcy wskazują szereg problemów, które powinny być rozwiązane w ramach rewitalizacji. Różnią się one w zależności od badanego obszaru. Badani ze Starego Miasta i Podgrodzia jako te priorytetowe wskazują zły stan

dróg i chodników (15% wskazań) oraz konieczność zbudowania placów zabaw dla dzieci (15%). Na tym terenie pojawiło się w wypowiedziach respondentów bardzo wiele dodatkowych, często bardzo szczegółowych problemów jak np. brak miejsc, gdzie można się spotkać z sąsiadami czy też liczne problemy związane z konsumpcją alkoholu.

Dla mieszkańców terenów po zachodniej stronie i dalej od rzeki (Śródmieście) kluczowe są zły stan dróg i chodników (39% wskazań) oraz elewacje i ocieplenia budynków (26%), a także place zabaw dla dzieci (19%), centralne ogrzewanie (18%) czy uporządkowanie podwórek (17%).

Mieszkańcy w zależności od obszaru zamieszkania wskazują na różne priorytety działań z zakresu infrastruktury i małej architektury miasta.

Wykres 1. Spośród wszystkich wskazanych przez Pana(ia) problemów, proszę wskazać jeden najważniejszy, który powinien być rozwiązany w ramach rewitalizacji i krótko go opisać

Źródło: Badanie ankietowe wśród 106 mieszkańców obszarów rewitalizowanych w Słupsku, kwiecień 2017 r., CIO, Inny Format Sp. z o.o.

Wyzwania, jakimi powinno się zająć w czasie procesu rewitalizacji – kategoria „inne” – Stare Miasto i Podgórze

stworzenie bezpieczeństwa na podwórkach – niebezpieczne, opuszczone budynki mogą stanowić zagrożenie dla bawiących się dzieci; zapewnienie bezpieczeństwa komunikacyjnego dla dzieci; zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańcom głównie w ciągu weekendów, patrołowanie okolicy przez policję;

uporządkowanie miejsca ze śmietnikiem; nieczystości związane z konsumpcją alkoholu i żywności z punktów gastronomicznych, szczególnie podczas weekendów, zanieczyszczenia związane z niesprzątaniem po swoich psach, gdzie się nie wyjdzie, to się wdepnie, brak śmietnika na ulicy; nie sprząkanie po zwierzętach; obecność psich odchodów i groźnych psów bez opieki, największym problemem jest sąsiedztwo sióstr zakonnych, które palą śmieci, stare szmaty, co powoduje zanieczyszczenie środowiska;

respondent życzyłby sobie, aby pobliski blok socjalny został przeniesiony w inny obszar, gdyż nie czuje się bezpiecznie; alkoholizm – osoby nadużywające alkohol deprawują dzieci, a także ze względu na marnotrawienie pieniędzy np. palę śmieci zamiast kupić opał;

słabe więzi sąsiedzkie, które zupełnie od wielu lat się rozluźniły z braku czasu, miejsca spotkań; brak miejsca, gdzie można się spotkać z sąsiadami;

przywrócenie fontanny na pobliskim parku przy pl. Powstańców Warszawskich, mamy wnuki, które chciałyby mieć takie miejsce w pobliżu; korzystniejsze zagospodarowanie terenu parku przy placu Powstańców Warszawskich, stworzenie placu zabaw dla dzieci, siłowni na powietrzu, miejsca rekreacji dla dorosłych; brak ławek, niezabezpieczone kwietniki przy wyjściu z bloków (bezpośrednio), duża ilość opuszczonych budynków, które odstraszały ze względu na niezamieszkanie;

brak aktywności Teatru Nowego w kwestii udostępniania spektakli dla dzieci w wieku szkolnym;

najbardziej dokuczliwe jest zalewanie piwnic w okresie roztopów, gdy podnosi się poziom rzeki;

Informacje z badania jakościowego pozyskane zarówno w czasie indywidualnych rozmów, dyskusji grupowych jak i spacerów badawczych pokazują, że konieczne jest łączenie działań

Choć infrastruktura ma dla mieszkańców priorytet, nie powinna być działaniem jedynym czy wyizolowanym.

infrastrukturalnych z działaniami społecznymi. Poniżej znajduje się zestaw rekomendacji opracowany przez uczestników fokusów, pokazujący kluczowe kierunki działań, uwzględniające potrzeby i oczekiwania danych grup.

Działania, które należy podjąć, aby Słupsk był bardziej atrakcyjny dla młodzieży:

1. Organizowanie koncertów oraz zapewnienie przestrzeni do realizacji koncertów.
2. Zapewnienie atrakcyjnej przestrzeni wokół szkół pozwalającej na miłe spędzenie przerw czy czasu po lekcjach.
3. Młodzież, która jeździ na rowerach, nie korzysta z tego środka transportu do jazdy po mieście ponieważ brakuje ścieżek i parkingów rowerowych. Również rolnicy potrzebują ścieżki i równej powierzchni do przemieszczania się.
4. Brakuje miejsc z Wi-Fi. Propozycja lokalizacji hot spot'ów: na placu przy Miejskiej Bibliotece Publicznej przy ulicy Grodzkiej, w Parku Wychowania i Kultury, w parku przy ulicy Sienkiewicza, przy szkołach średnich oraz uczelniach wyższych.

Priorytety dla działań rewitalizacyjnych wskazane przez dorosłych:

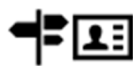
1. Zwiększenie nacisku na działalność kulturalną – realizowane na otwartej przestrzeni, ogólnodostępne, bezpłatne.
2. Organizowanie koncertów w parku Waldorffa – festiwal zrealizowany w poprzednim roku, przyciągnął bardzo dużo osób w różnym wieku.
3. Słupia – zwiększenie liczby inicjatyw.
4. Zapewnienie miejsc dla młodzieży, które pozwalają „wyżyć się i wykazać się” (np. siłownię na świeżym powietrzu, ścianki wspinaczkowe, drabinki; poinformowanie młodzieży o możliwości pomalowania muralu).
5. Przygotowanie więcej murali.
6. Prowadzenie rewitalizacji całymi kwartałami i ciągami ulic, a nie w pojedynczych punktach przestrzeni.
7. Wymiana ogrzewania w domach na centralne.
8. Zapewnienie liczby ławek dla seniorów w przestrzeniach miejskich.
9. Wyrównanie chodników.
10. Poprawienie oświetlenia w mieście, zwiększy to zarazem poczucie bezpieczeństwa mieszkańców.
11. Nie należy likwidować toalet publicznych – udostępnić je w parkach i miejscach spędzania wolnego czasu.
12. Zadbanie w większym stopniu o czystość – więcej śmietników, więcej koszy na psie odchody, obudowanie śmietników.
13. Otworzenie przestrzeni podwórkowej, zagospodarowanie podwórek, udostępnienie przejść „na skróty”.
14. Zapewnienie większej liczby bezpiecznych placów zabaw (niższe płotki, aby dziecko nie wybiegło, a pies nie załatwił się).
15. Zwiększenie liczby kranów w parkach, pozwalających na umycie rąk.
16. Zwiększenie promocji i informacji o rewitalizacji kierowanej do mieszkańców – należy dotrzeć do mieszkańców terenów rewitalizowanych i poinformować o planowanych pracach.
17. Zaangażowanie mieszkańców terenów rewitalizowanych w realizowaną zmianę, organizowanie większej liczby inicjatyw włączających mieszkańców w działanie – np. akcje typu „makulatura za drzewko”; „wspólnie zasadźmy zieleń”.

Seniorzy

Kluczowe kwestie dla seniorów, na jakie powinno się zwrócić uwagę prowadząc rewitalizację:

1. Zapewnienie szerokiego gronu odbiorców różnych form aktywności:
 - szeroko dostępne zajęcia ruchowe na świeżym powietrzu,
 - formy aktywności pozwalające spędzić czas wspólnie z innymi osobami – należy uwzględnić, że znacząca część seniorów to osoby mieszkające samotnie, spragnione kontaktów towarzyskich.
2. Zapewnienie ławek i toalet w przestrzeni publicznej.
3. Przyjazne ciągi komunikacyjne: schodki, zejścia z barierkami, chodniki o równych powierzchniach pozwalające przejść np. z balkonikiem czy o kulach.
4. Miasto dla pieszych, a nie dla aut – likwidacja miejsc parkingowych na chodnikach.
5. Zorganizowanie miejsca spotkań dla seniorów w przestrzeni publicznej. Powinno to być miejsce łączące różne funkcje – możliwość czytania, wypicia kawy, rozmowy z innymi osobami oraz pozwalające na połączanie wizyty w nim ze spacerem. Propozycja lokalizacji:
 - nisko zlokalizowane w budynku,
 - dobrze skomunikowane,
 - np. ul. Mostnika, okolica biblioteki,
 - podstawowe usługi: kawa, herbata za 1 pln + czytelnia.

Instytucje, działające na obszarach rewitalizowanych

Rekomendacje dla procesu rewitalizacji:

1. Zmiana „środka ciężkości” wydatkowania środków przeznaczonych na rewitalizację – przeznaczyć znaczne kwoty na ludzi (!) – na pracę z dziećmi, młodzieżą, seniorami. Należy zapewnić miejsca spotkań z animatorami, kreatywne sposoby spędzania czasu – trzeba tworzyć grupy młodzieży kreatywnie spędzającej czas z animatorem.
2. Zapewnienie międzypokoleniowej oferty spędzania czasu.
3. Organizowanie bezpłatnych imprez na otwartej przestrzeni.
4. „Otwieranie przestrzeni wokół ulicy Długiej” – otworzyć podwórka, stworzyć między nimi ciągi komunikacyjne, wyburzyć mur na ulicy Świętopełka odgradzający Przedszkole nr 4. oraz mur odgradzający Dzienny Dom Pomocy Społecznej.
5. Stworzenie przestrzeni do aktywnego spędzania czasu dla młodzieży na terenie V LO.
6. Słuchanie mieszkańców, ich postulatów. Praca na tych obszarach w oparciu o relację wymagającą aktywnej postawy mieszkańców, której przyświeca pytanie „Co możesz dać od siebie?”

7. Tworzenie samorządów mieszkańców, kooperacja ze wspólnotami mieszkaniowymi.
8. Tworzenie i wykorzystywanie zielonych terenów, wydzielanie przestrzeni poprzez niską zielen.
9. Wyburzenie komórek, garaży, budynków gospodarczych.
10. Zainstalowanie zadaszonych wiat na śmietniki.
11. Uporządkowanie kwestii parkingów, zaprzestanie parkowania samochodów na chodnikach.
12. Zwiększenie liczby ogródków gastronomicznych wraz z miejscem dla muzyków.
13. Zorganizowanie odkrytych basenów i brodzików.

3.2. Integracja i spójność społeczna

3.2.1. Rodzaje problemów i grupy społeczne

W ramach przedmiotowego badania przygotowano odrębny raport pt. „Analiza danych zastanych dotyczących problemów społecznych Słupska ze szczególnym uwzględnieniem obszaru rewitalizacji”. Zakres analizy desk research obejmował dwa kluczowe obszary wraz z następującymi zagadnieniami:

Problemy społeczne:

- bezrobocie,
- ubóstwo i wykluczenie społeczne,
- problemy rodziny,
- starzenie się społeczeństwa,
- niepełnosprawność,
- bezdomność i zagrożenie bezdomnością,
- przestępczość.

Ożywienie społeczne:

- aktywizacja zawodowa,
- aktywność obywatelska.

Raport dostarcza katalog szczegółowo opisanych zagadnień. Analiza problemów obejmowała różne aspekty skali danego zjawiska i struktury demograficznej osób, których one dotyczą. Skoncentrowano się w badaniach na analizie sytuacji:

- osób bezrobotnych, w tym długotrwale pozostających bez pracy,
- rodzin (w tym dzieci i młodzież) w kryzysie/wykluczonych/zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej,
- osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów,
- osób starszych,
- osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością,
- organizacji pozarządowych i grup nieformalnych mieszkańców.

W oparciu o przeprowadzoną analizę danych opracowano listę wniosków i rekomendacji w odniesieniu do problemów społecznych Słupska i dla obszaru rewitalizacji. Aby nie powielać treści wspomnianego raportu, poniższy fragment jest jedynie próbą zwrócenia uwagi na kwestie szczególnie uciążliwe dla mieszkańców, jak i osób pracujących w tych środowiskach oraz uwypuklenie kwestii szczególnie zagrażających spójności i integracji społecznej.

3.2.2. Diagnoza przyczyn powstawania problemów społecznych wśród różnych grup mieszkańców

Obszar rewitalizowany jest objęty kryzysem w sferze społecznej. Przyczyną tego są nawarstwione i wzajemnie potęgujące się i od siebie zależne problemy społeczne. Przyglądając się danym, kluczowymi zjawiskami powodującym dezintegrację i utratę spójności tego obszaru są przede wszystkim:

Długotrwałe bezrobocie: na obszarze rewitalizowanym mieszka 968 osób bezrobotnych, z czego 475 to osoby długotrwałe bezrobotne⁷. Stanowi to 49% ogólnej liczby długotrwałe bezrobotnych w mieście Słupsk.

Osoba pracująca z mieszkańcami terenów rewitalizowanych

„Mamy w Słupsku dwa razy mniej bezrobotnych niż kilka lat temu, więc pracownicy PUP mogą skuteczniej im pomagać, np. w 2015 roku wydaliśmy 8000 skierowań do pracy, a w 2016 było ich aż 18000.”

Blisko 40% spośród tej grupy ma jedynie wykształcenie gimnazjalne lub niższe. Ponad 1/3 osób bezrobotnych stanowią osoby powyżej 50. roku życia, a ¼ stanowią osoby do 30. roku życia. Najwyższa stopa bezrobocia, o ponad 70% wyższa niż średnia dla miasta, występuje na Podgrodziu, w rejonie ulicy Długiej i ulicy Poniatowskiego⁸.

Osoba pracująca z mieszkańcami terenów rewitalizowanych

„Największym problemem jest brak motywacji do podjęcia pracy, szczególnie wśród osób z wykształceniem podstawowym/gimnazjalnym, dotarcie do tych osób, zmotywowanie ich do dokończania jest trudne, nie jest łatwo pozyskać kandydatów do skorzystania z różnych form wsparcia oferowanych przez PUP.”

W trakcie wywiadów jakościowych z przedstawicielami instytucji rynku pracy zdiagnozowano, że najczęściej występującymi przyczynami bezrobocia są:

Osoba pracująca z mieszkańcami terenów rewitalizowanych

„Na obszarze rewitalizowanym ważna będzie ścisła współpraca z pomocą społeczną, bo osoby długotrwałe bezrobotne wymagają specjalnego podejścia, tym osobom nie wystarczy wydać skierowanie do pracy, mamy wspólnego klienta z pomocą społeczną i musimy ich aktywizować kompleksowo, np. w CIS-ach.”

- niechęć i brak motywacji do podjęcia pracy,
- traktowanie stanu zdrowia jako wymówki do niepodejmowania pracy,
- wygórowane oczekiwania wobec wysokości wynagrodzenia,
- niskie kwalifikacje, wtórny analfabetyzm,
- posiadanie zadłużeń alimentacyjnych i komorniczych, które powodują, iż legalna praca staje się nieopłacalna,
- brak elastyczności w zakresie godziny i dojazdów do pracy.

⁷ Stan na 31 grudnia 2016, dane Powiatowego Urzędu Pracy w Słupsku

⁸ Analiza danych zastanych dotyczących problemów społecznych Słupska ze szczególnym uwzględnieniem obszaru rewitalizacji, PrePost Consulting Sp. z o.o., Gdańsk 2017.

Ubóstwo: to sytuacja, w której jednostka (osoba, rodzina, gospodarstwo domowe) nie dysponuje wystarczającymi środkami (zarówno środkami pieniężnymi w postaci dochodów bieżących i dochodów z poprzednich okresów, jak i w formie nagromadzonych zasobów materialnych) pozwalającymi na zaspokojenie jej podstawowych potrzeb. W badaniu ankietowym zrealizowanym wśród mieszkańców obszarów rewitalizowanych 26% zadeklarowało, iż nie starcza im na podstawowe potrzeby bądź musi żyć bardzo skromnie. Dane GUS pokazują, iż na obszarze rewitalizowanym jest istotnie więcej rodzin w których mieszka dwoje i więcej dzieci, niż w pozostałych części Słupska, co jak wskazuje ogólnie istniejąca w Polsce tendencja, automatycznie przekłada się na trudniejszą sytuację finansową rodziny.

Pozyskane dane zastane wskazują, iż w 2016 roku pomocą finansową MOPR objętych było 6275 osób w 3523 rodzinach. Na obszarze rewitalizowanym wysokość świadczeń udzielanych przez MOPR jest ponad 2-krotnie wyższa niż średnia dla całego miasta – zasiłki pobierają 84 osoby na 1000 ludności (dla pomorskiego jest to 53, dla Polski 50). Rejonami, w których największy odsetek osób pobiera zasiłki pomocy społecznej, są te same części miasta, w których występuje zjawisko długotrwałego bezrobocia, a więc Podgrodzia oraz północny i południowy fragment Śródmieścia, tj. rejon ulicy Długiej i ulic Niemcewicz i Małachowskiego.

Przyczynami tego problemu jest:

- brak stałych i regularnych dochodów,
- brak zaplecza finansowego w postaci oszczędności i innych dóbr stałych, które można wykorzystać w przypadku utraty bieżącej płynności finansowej gospodarstwa finansowego,
- uzależnienia (często połączone z utratą pracy bądź niemożliwością jej wykonywania),
- niewystarczający dochód na jedną osobę w danym gospodarstwie domowym (wielodzietne rodziny, osoby samotnie wychowujące dzieci, osoby samotne),
- wysokie koszty utrzymania mieszkań o dużej powierzchni i niskim standardzie przez osoby starsze, w tym szczególnie samotnych seniorów.

Problemy rodzin i ekskluzja społeczna: zgodnie z danymi GUS

aktualnie w Słupsku w połowie gospodarstw domowych (51%) mieszkają dzieci, w tym 31%

Osoba pracująca z mieszkańcami terenów rewitalizowanych

Dzieci osób wykluczonych/zagrożonych wykluczeniem są często bardzo zaradne, ale często później rodzice tego nie wykorzystują i przekazują ten wzorzec bierności zamiast pracy, rozwoju, uczenia się

stanowią rodziny pełne, a 20% stanowią rodziny niepełne (w przeważającej większości matki z dziećmi). Na terenach rewitalizowanych często spotykany jest model patchworkowy rodziny, jednak ze względu na brak danych trudno określić jego skalę.

Na terenach rewitalizowanych obserwowane jest szerokie spectrum kwestii mieszczących się w obrębie problemów rodziny i ekskluzji. Przyczyną zjawiska wykluczenia społecznego jest ubóstwo materialne połączone z ubóstwem więzi społecznych.

Zjawisko wykluczenia społecznego na obszarach rewitalizowanych stanowi istotne zagrożenie dla osób, rodzin tam mieszkających i społeczności Słupska.

Osoba pracująca z mieszkańcami obszarów rewitalizowanych

Grupując informacje pozyskane od przedstawicieli instytucji pracujących na terenach rewitalizowanych, jak i informacje

„Gdybym nie pracowała jako asystent, to nawet bym nie wiedziała, że ludzi trzeba uczyć takich rzeczy, jak codzienne mycie zębów, zrobienie zakupów, uprzątnięcie, ugotowanie. Takie zupełne podstawy.”

pochodzące z różnych publicznych statystyk, można stwierdzić, iż problemy, które dotyczą rodziny oraz osoby zagrożone wykluczeniem przejawiają się zwłaszcza poprzez:

- doświadczanie deprywacji materialnej, w tym:
 - ograniczenia budżetowe (brak oszczędności, regularne zadłużenie, brak stałego źródła dochodu);
 - zadłużenia, nieterminowe opłaty np. czynszu, zaleganie z innymi rachunkami;
 - ograniczenia konsumpcji (ubrania, wypoczynek wakacyjny, spożywanie ciepłego posiłku, mięsa i in.);
 - trudności mieszkaniowe (brak lokalu lub jego przeludnienie, brak łazienki i in.);
- socjalizację dzieci i młodzieży w tzw. kulturze ubóstwa, międzygeneracyjne dziedziczenie ubóstwa i wzorca „bycia na garnuszku pomocy społecznej”,
- dysfunkcjonalność rodzin (w tym problem niezaradności opiekuńczo-wychowawczej),
- patologie życia rodzinnego (alkoholizm, przemoc w rodzinie i in.),
- niski poziom kapitału ludzkiego i kapitału społecznego,
- osłabienie lub względny zanik więzi społecznych, kryzys zaufania i solidarności społecznej,
- niechęć do włączania się w sprawy społeczności lokalnej i rozwiązywania jej problemów.

Osoba pracująca z mieszkańcami terenów rewitalizowanych

Trzeba wzmocnić kobiety w zaradności, samodzielności, szukaniu sposobów na uniezależnienie się (tam, gdzie kobieta jest samotna albo w trudnym związku), ale też oboje rodziców/partnerów w wyznaczaniu wspólnych celów, motywowaniu się do zmiany sytuacji

Trzeba nauczyć dokonywania wyborów, wyznaczania priorytetów, np. czy matka ma kupić dla dziecka ubranko, żeby nie chodziło w podartym, czy pójść do fryzjera albo kupić lakier do paznokci

Trzeba pracować z dziećmi z tego środowiska, wykorzystywać ich zaradność, motywację, by ukierunkować je na drogę aktywności, nauki, pracy, rozwoju, żeby zmienić wzorce wyniesione z domu

Uzależnienie od systemu pomocy społecznej: około 7000 rodzin korzysta ze świadczeń rodzinnych i świadczeń z funduszu alimentacyjnego. Ze względu na

Osoba pracująca z mieszkańcami terenów rewitalizowanych

Nie opta im się pracować, uchylają się od płacenia alimentów, nie jest im potrzebna praca, aby żyć, jest często taki paradoks, że bez pracy mają wyższe dochody, niż gdyby podjęli pracę.

brak szczegółowych danych trudno określić jaki odsetek tej grupy, to osoby uzależnione od systemu pomocy społecznej. Opierając się jednak na wywiadach indywidualnych przeprowadzonych z przedstawicielami różnych podmiotów jest to znaczący procent. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest:

- z punktu widzenia indywidulanej osoby koszty utraty zasiłków ze względu na podjęcie pracy są wyższe niż potencjalne zyski z tytułu pracy; w związku z tym osoby podejmują racjonalne decyzje o nie podejmowaniu pracy,
- system pomocy społecznej ma niewystarczające mechanizmy skłaniające do podejmowania pracy,
- zanik etosu pracy i postrzegania pracy jako wartości samej w sobie oraz źródła dochodu.

Bierność społeczna i Osoba pracująca z mieszkańcami terenów rewitalizowanych

roszczeniowość: to częsta postawa, którą prezentują mieszkańcy terenów rewitalizowanych. Jest ona wynikiem problemów społecznych opisanych powyżej, jak i:

„Wydaje mi się, że te osoby żyją chwilą, tu i teraz, nie myślą o przyszłości. Oczekują, żeby im ktoś dał to i tamto, bo im się należy, natomiast nie starają się np. oszczędzić, nie zawsze dbają o to, co dostają”.

- braku negatywnych konsekwencji ze strony instytucji pomocowych w stosunku do osób niepodjmujących działań; brak odpowiednich narzędzi i instrumentów egzekwujących,
- wcześniejsze, wieloletnie oparcie systemu polityki społecznej na „rozdawnictwie zasiłków” zamiast na instrumentach aktywizujących,
- postrzeganie „sprawiedliwości społecznej” jako konieczności pomocy osobom mniej zamożnym (bez względu na przyczynę ubóstwa);

Niski poziom wykształcenia: na obszarze rewitalizowanym obserwujemy przede wszystkim istotnie więcej osób mających wykształcenie zasadnicze zawodowe (około jednej trzeciej). Wyraźnie niższy jest natomiast odsetek osób o wykształceniu średnim, pomaturalnym lub policealnym (około jednej trzeciej ogółu mieszkańców), jak również osób mających wykształcenie gimnazjalne, podstawowe lub niższe (około 14%) względem mieszkańców Słupska⁹. Część z pracowników instytucji pomocowanych zwraca uwagę, że pomimo ich klienci legitymują się wykształceniem zawodowym czy też podstawowym, stykają się ze zjawiskiem wtórnego analfabetyzmu.

Niedostosowanie systemu wsparcia do potrzeb i liczby osób starzejących się: Zgodnie z prognozami GUS w najbliższych kilkunastu latach będzie gwałtownie przyrastała liczba młodszych seniorów (od wieku emerytalnego do 79 lat). Po tym okresie znacznie bardzo szybko przyrastać liczba osób w wieku 80 i więcej lat. W ciągu najbliższych dwóch dekad liczba mieszkańców Słupska mających 80 lub więcej

⁹ Dane pozyskane na podstawie informacji pochodzących z badania ankietowego przeprowadzonego w ramach przedmiotowego badania

lat podwoi się. Jak pokazują wyniki badania jakościowego, znacząca liczba seniorów to osoby prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe, często pozbawione wsparcia rodziny i sąsiadów. W związku z tym radykalnie zwiększa się skala potrzeb opiekuńczych zwłaszcza w miejscach zamieszkania. Duża część osób jest w stanie samodzielnie funkcjonować przy niewielkim wsparciu pielęgniarstwa środowiskowego czy wolontariusza pomagającego w bardziej wymagających obowiązkach domowych czy sprawach urzędowych.

Jak mówi jedna z pielęgniarek środowiskowych: *mam w swoim rejestrze około 2000 osób z czego czynnie opiekuje się ponad 100 osobami. Przy takiej skali osób muszę się ograniczyć do niezbędnych prac pielęgniarstwa, a często potrzebne jest też wsparcie emocjonalne.*

DPS i ZOL dysponują bardzo ograniczoną liczbą miejsc, a prowadzone przez podmioty prywatne formy opieki są nieosiągalne dla osoby o przeciętnej emeryturze. Brakuje poradni geriatrycznej i dostępu do specjalistycznej opieki medycznej. W 2016 roku 41 osób oczekiwało na umieszczenie w domach pomocy społecznej. Przyczyny niewystarczającej opieki wobec osób starszych to:

- traktowanie osób starszych jako obciążenia dla społeczeństwa i funkcjonowanie niewystarczających instrumentów włączania do aktywnego życia społeczno-zawodowego,
- zmiana modelu rodziny i przeniesieniu na samorząd konieczności opieki nad osobami starszymi,
- zmiany demograficzne (osób starszych jest więcej i coraz dłużej żyją),
- osamotnienie osób,
- niskie dochody tej grupy.

Przestępczość: Część ulic przynależących do terenów rewitalizowanych, w przeszłości została zasiedlona przez osoby z „kryminalną przeszłością”. Nawet jeśli nie dokonywały one przestępstw w swoim bezpośrednim sąsiedztwie, to negatywnie oddziaływały na poczucie bezpieczeństwa w otoczeniu. Respondenci zarówno spacerów badawczych jak i pracownicy instytucji pomocy społecznej oraz kuratorzy mówią o zachodzących zmianach i uspokojeniu się sytuacji w ostatnim okresie. Wskazują, iż część najbardziej niebezpiecznych, agresywnych mieszkańców bądź odbywa wyroki, bądź wyjechała za granicę. Nie oznacza to jednak, iż problem przestał w ogóle istnieć, a jedynie jest mniej nabrzmiały. W społecznym odbiorze za szczególnie niebezpieczne uchodzą ulice Długa, Szczecińska, Niemcewicza, Wojska Polskiego i Prusa. Znajduje to również potwierdzenie w danych pozyskanych w ramach analizy desk research. Na obszarze rewitalizowanym liczba przestępstw na 1 tys. mieszkańców jest ponad 1,5 razy większa (47,7% na 1 tys. mieszkańców) niż w mieście Słupsku (28,3%). Obszarami o najwyższych wskaźnikach przestępczości są obszary ścisłego centrum miasta Słupsk, czyli – Plac Zwycięstwa/Tuwima (najwyższa przestępczość 91,5 przestępstwa/ 1000 os.) i Wojska Polskiego (67 przypadków/1 000 os.). Ponadto badanie ankietowe pokazuje, iż 26% mieszkanki terenów rewitalizowanych obawia się, że może się stać ofiarą przestępstwa.

Na obszarze rewitalizowanym występuje 2 razy więcej przestępstw przeciw rodzinie i opiece niż w Słupsku i ponad 2,5-krotnie więcej, niż wynoszą wartości referencyjne dla Polski i województwa pomorskiego. W 2016 roku procedurę „Niebieskiej Karty” prowadzono wobec 179 rodzin, w tym w 44 przypadkach kontynuowano procedurę rozpoczętą w 2015 roku (dane dla całego Słupska).

Kuratorzy pracujący na terenach rewitalizowanych zwracają również uwagę na niepokojące zjawisko handlu narkotykami i dopalaczami, jak i zażywania ich przez młodsze pokolenie.

Osoba pracująca z mieszkańcami obszarów rewitalizowanych

Na Długiej jest dosyć sporo przemocy. To się zmienia. Jest spokojniej. Teraz nagminny handel narkotykami i dopalaczami. Kiedyś to były meliny z alkoholem, teraz dopalacze i narkotyki. Kradzieże, włamania. Tu w centrum to jest spokojniej – jest lepiej oświetlone, monitoring na Wojska Polskiego.

Spirala zadłużeń: brak danych na temat skali tego problemu, wielu uczestników wywiadów jakościowych wskazywało, że osoby, z którymi pracują wpadło w spiralę zadłużeń. Składają się na nią zadłużenia czynszowe, zadłużenia alimentacyjne, różnego rodzaju „chwilówki”, pożyczki od znajomych i rodziny.

3.2.3. Zadłużenia czynszowe – powody powstawania zadłużeń, bariery w wychodzeniu, zapobieganie i formy oddłużania

Blisko 60% mieszkańców lokali gminnych posiada zadłużenie względem Miasta¹⁰, pod koniec 2015 r. zarejestrowanych było ok. 600 wyroków egzekucyjnych dotyczących gospodarstw domowych, z czego prawie 80% dotyczyło obszaru rewitalizowanego. Widoczne jest wyraźne zagęszczenie problemu długotrwałego zalegania z opłatami za lokale mieszkalne w rejonie Podgrodzia, ulic Sierpinka i św. Piotra, a także w ramach Śródmieścia i Starego Miasta w rejonie ulic: Małachowskiego, Niemcewicza, Poniatowskiego, Wolności, Wileńskiej, Mickiewicza, Wojska Polskiego, Tuwima, Długiej i Ogrodowej.

Przedstawiciele wspólnot mieszkaniowych, jak i administracji budynków wskazywali na narastanie konfliktów sąsiedzkich wynikających z niepłacenia rachunków przez wybranych mieszkańców, przez co dodatkowo obciążany jest budżet wspólnot mieszkaniowych. Nieregulowanie rachunków często wynika z braku środków, a ten z kolei z: nieumiejętności gospodarowania budżetem domowym, zbyt małej puli środków do zabezpieczenia wszystkich potrzeb, przeznaczaniem go na używki, a czasem też z przeświadczenia, że miasto nie ma dokąd eksmitować danej rodziny, więc opłacenie czynszu czy rachunków nie jest potrzebą zabezpieczoną w pierwszej kolejności. Część osób przyjmuje perspektywę krótkoterminową, skupiając się jedynie na tym co tu i teraz, zabezpieczając swoją ścieżkę życiową tylko w obrębie danego dnia czy miesiąca.

Ponadto podjęte w ostatnim okresie działania windykacyjne wobec mieszkańców posiadających zadłużenia czynszowe pokazują, iż jest to wewnętrznie dość zróżnicowana grupa, która wymaga różnych instrumentów wspierających w spłacie zadłużeń. Zarówno program Dozorca, jak i przeprowadzona abolicja wśród dłużników w dużym procencie wyczerpała segment osób, dla których były to skuteczne rozwiązania. Dlatego też konieczne jest bliższe przyjrzenie się osobom zadłużonym i wyodrębnienie w ramach nich podgrup o określonych profilach, uwzględniających ich możliwości poradenia sobie z posiadanymi zaległościami i tworzenie różnych programów, instrumentów ściśle sprofilowanych pod te grupy. Należy również kontynuować już funkcjonujący Program Dozorca. Dodatkowo konieczne jest stworzenie systemu wczesnej interwencji i podjęcia współpracy pomiędzy administratorami budynków a pracownikami socjalnymi bądź asystentami rodziny, aby ci interweniowali na wczesnym etapie, kiedy zadłużenia są stosunkowo niewielkie, a ich spłata nie wydaje się niemożliwa.

¹⁰ Miasto posiadało 6044 lokali mieszkalnych, co stanowi 17% ogólnej liczby mieszkań w Słupsku, PGM Sp.

Jak czytamy w raporcie poświęconym analizie desk research, obecnie zasoby mieszkaniowe Miasta w postaci lokali komunalnych i socjalnych są niewystarczające w stosunku do liczby osób niemogących samodzielnie zaspokoić potrzeb mieszkaniowych. Pod koniec 2015 roku na lokale oczekiwało niemal tysiąc gospodarstw. Tak olbrzymi deficyt mieszkań na terenie Miasta Słupska może przyczyniać się do zwiększenia zagrożenia bezdomnością.

Problemem w Słupsku jest również tworzenie skupisk lokali socjalnych w miejscach, gdzie występuje wiele problemów społecznych – w szczególności na terenie rewitalizacji, co w efekcie prowadzi do nawarstwiania i utrwalania się dysfunkcji. By uniknąć kumulowania się problemów społecznych na obszarze rewitalizacji, ważne jest rozpraszanie lokali socjalnych po całej strukturze mieszkaniowej miasta.

3.2.4. Zapotrzebowanie na placówki wsparcia dla rodziny

Wśród instrumentów wsparcia oferowanych przez system polityki społecznej wskazywane są: placówki wsparcia dziennego, asystentura, piecza zastępcza oraz mieszkania chronione. Każda z tych form wymaga zarówno kontynuowania, jak i rozszerzenia skali działania na terenach rewitalizowanych.

Osoba pracująca z mieszkańcami obszarów rewitalizowanych

„Jest taka potrzeba, bo pod opieką pracowników są rodzice z zaburzeniami psychicznymi, upośledzeniem, w depresji, którzy mogliby skorzystać z takiego mieszkania; np. klientka ze schizofrenią, która w czasie rzutu choroby może być niebezpieczna dla dziecka, klientki w depresji poporodowej.”

W MOPR funkcjonują cztery placówki wsparcia dziennego przy ulicach: Zygmunta Augusta, Sienkiewicza, Grottgera oraz Raszyńskiej. Liczba miejsc w tych placówkach jest niewystarczająca – wynosi 125, gdy w 2016 roku korzystało z nich blisko 200 dzieci.

Planuje się uruchomienie na terenie kolejnych ulic obszaru rewitalizacji programu pn. „Słupski streetworker”, który realizowany był w rejonie ulic Długiej i Ogrodowej (uczestniczyło 35 dzieci i młodzieży).

Jak pokazują wyniki analizy desk research ale przede wszystkim pogłębione wywiady z przedstawicielami różnych służb od kuratorów poprzez pracowników socjalnych do pielęgniarek środowisk wszyscy zgodnie i

Osoba pracująca z mieszkańcami terenów rewitalizowanych

„Nie raz przyjdzie do nas jakiś rodzic z problemem, a my nie mamy go gdzie odesłać, bo bardzo mało jest psychologów dziecięcych. I często właśnie nam wychowawcom mówi o takich naprawdę osobistych sprawach, a człowiek się czuje bezradny, bo nie ma gdzie skierować, a rodzina potrzebuje pomocy i żeby nie musiała 2, 3 miesiące czy pół roku czekać”.

jednoznacznie potwierdzają że brakuje i szczególnie rekomendowane jest:

- utworzenie **placówki wsparcia dziennego dla rodzin**, w szczególności przeżywających trudności w wypełnianiu ról wychowawczych oraz w ramach działań profilaktycznych, zapewniającej opiekę i wychowanie, pomoc w nauce, organizację czasu wolnego oraz w formie pracy podwórkowej skierowanej do dzieci i młodzieży;
- utworzenie placówki w postaci **Psychologicznej Poradni Rodzinnej**, której działania będą obejmowały m.in. warsztaty umiejętności rodzicielskich, terapię rodzin, pracę ze sprawcami przemocy, mediację rodzinną i grupy wsparcia, specjalistyczne poradnictwo;

- utworzenie **mieszkania chronionego** służącego wsparciu rodziców małych dzieci przeżywających trudności w prawidłowym wypełnianiu ról rodzicielskich, którzy ze względu na niepełnosprawność intelektualną, zaburzenia psychiczne bądź uwarunkowania środowiskowe wymagają intensywnego wsparcia, podnoszącego ich umiejętności rodzicielskie i ograniczające umieszczanie dzieci w pieczy zastępczej.

Potrzebne są również **światlice środowiskowe**; jak mówi jeden z pedagogów – „brakuje światlic środowiskowych dla dzieci i młodzieży zapewniających zajęcia po lekcjach, ciekawe sposoby spędzania czasu – alternatywa dla bierności, siedzenia w domu byłby to element zmiany postaw wyniesionych z domu, ze środowiska”.

Ponadto bardzo ważnym instrumentem pracy na takich terenach jest stosowanie metod outreach'owych w tym: streetworkingu podwórkowego, pracy animatorów społecznych, zwiększenie wsparcia asystentów rodziny. Zarówno pracownicy, jak i mieszkańcy wskazują na potrzebę tworzenia oferty wsparcia o charakterze międzypokoleniowym i integrowania osób w różnym wieku.

3.2.5. Zapotrzebowanie na usługi i pomoc instytucjonalną wśród osób starszych, chorych, niepełnosprawnych

Kolejnym wyzwaniem staje się zabezpieczenie potrzeb osób niepełnosprawnych, chorych, starszych. Szczególnie istotne jest prowadzenie polityki społecznej opartej zarówno na formach pomocy środowiskowej, jak i pomocy instytucjonalnej.

Z pozyskanych danych wynika, że w 2016 roku 41 mieszkańców oczekiwało na umieszczenie w domach pomocy społecznej. Szczególnie pożądane były placówki wsparcia dziennego. Wśród rekomendacji dla

Osoba pracująca z mieszkańcami obszarów rewitalizowanych

„Zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze jest bardzo duże. Jak kolejna osoba do mnie przychodzi i pyta, to ja już nie wiem, co odpowiedzieć, bo w ramach MOPRu nie damy rady zapewnić opiekunki, bo jest takie obłożenie. Jedyne co mogę, to podpowiedzieć nieoficjalnie, żeby jak tą osobę stać, to zatrudniła prywatnie.”

Wśród rekomendacji dla prowadzenia działań rewitalizacyjnych warto uwzględnić następujące kwestie:

- Priorytetem dla Słupska jest zwiększenie dostępu do specjalistycznej opieki medycznej dla osób starszych, chorych i niepełnosprawnych, w tym do poradni geriatrycznej oraz do całodobowych placówek pomocy społecznej.
- Pozyskanie przez samorząd środków finansowych, które pozwolą na zapewnienie większej liczby miejsc w całodobowych placówkach pomocy społecznej, w tym dla osób psychicznie chorych oraz na tworzenie miejsc okresowego pobytu dziennego zapewniających codzienne usługi aktywizacyjne i opiekuńcze.
- Istnieje także konieczność rozszerzenia zakresu usług opiekuńczych i specjalistycznych świadczonych w miejscu zamieszkania, w tym o usługi świadczone popołudniami i w dni wolne od pracy.

Ponadto zgodnie z wypowiedziami pracowników socjalnych „Teleopieka” sprawdza się w przypadku osób starszych, może zapobiec umieszczeniu w DPS. Zapotrzebowanie na nią się zwiększa, w związku z tym powinno się zwiększyć wymiar godzinowy, zatrudnić więcej pracowników. Są oferty komercyjne w tym zakresie, ale wciąż jest to niewystarczające. Dodatkowo warto włączyć jako element „Teleopieki” „Kopertę Życia” z danymi dotyczącymi stanu zdrowia, przyjmowanych leków, kontaktu do bliskich.

Dobre praktyki warte popularyzacji wśród osób starszych na obszarze rewitalizacji to m.in.: Słupskie Centrum Seniora, Program „Miejsce przyjazne seniorom”, „Koperta Życia”, „Teleopieka”, Telefon seniora TEL-SEN, E-RECEPTA.

Tabela 3 Formy pomocy społecznej świadczone na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych

Pomoc środowiskowa (otwarta)	Pomoc finansowa	→ Zasiłki stałe (związane ze stałą niezdolnością do pracy), → Zasiłki okresowe, → Zasiłki celowe (np. na leki, opał, odzież), → Zasiłki specjalne (np. na usamodzielnienie się po odbyciu kary pozbawienia wolności lub wskutek strat w wyniku klęski żywiołowej itp.).
	Pomoc rzeczowa i usługi	→ Zapewnienie: schronienia, posiłku, odzieży, sprawienie pogrzebu, → Usługi świadczone przez tzw. pracę socjalną, → Usługi w miejscu zamieszkania: opiekuńcze, pielęgnacyjne, rehabilitacyjne, rewalidacyjne; → Zapewnienie niezbędnego transportu, organizacji i prowadzenia gospodarstwa, → Działania łączące różne formy wsparcia, jak: interwencja kryzysowa, indywidualne programy wychodzenia z bezdomności, kontrakty socjalne.
Pomoc instytucjonalna	Półotwarta	Usługi i wsparcie świadczone przez placówki pobytu dziennego, jak: → domy dziennego pobytu, → ośrodki wsparcia (noclegownie, dzienne domy pomocy, środowiskowe domy samopomocy).
	Zamknięta	Zapewnienie pobytu w: → domach pomocy społecznej, → domach seniora, → oddziałach opieki szpitalnej długoterminowej, → schroniskach dla bezdomnych, → ośrodkach terapii → ośrodkach interwencji kryzysowej. Placówka zamknięta powinna zapewnić mieszkańcom: → udział w terapii zajęciowej, → aktywizację i podnoszenie sprawności, → warunki do rozwoju i samorządność, → kontakty z najbliższymi, → dążenie do samodzielności (także pracy), → bezpieczeństwo (także własności i finansowe), → przestrzeganie praw i dostęp do informacji.

Źródło: „Analiza danych zastanych dotyczących problemów społecznych Słupska ze szczególnym obszaru rewitalizacji”, Pre Post Sp. z o.o., 2017; za Agata Chabior, Artur Fabiś. Joanna K. Wawrzyniak, Starzenie się i starość w perspektywie pracy socjalnej, Nowa Praca Socjalna, Warszawa 2014, https://arturfabis.files.wordpress.com/2014/11/12_starzenie_sie_i_starosc.pdf.

3.2.6. Przyczyny i mechanizmy dziedziczenia oraz utrwalanie się problemów społecznych i zjawiska wykluczenia społecznego

Jest kilka powodów dziedziczenia i utrwalania się problemów społecznych i zjawiska wykluczenia społecznego. Wśród najczęściej wskazywanych przez osoby pracujące z mieszkańcami terenów rewitalizowanych jest: brak pracy, niskie wykształcenie, uzależnienia (starsi – alkohol, młodszy – narkotyki,

dopalacze). Splot tych czynników skutkuje uzależnieniem od systemu pomocy społecznej sporej grupy mieszkańców obszarów rewitalizowanych. Instytucje pomocy społecznej dla wielu stały się głównym źródłem utrzymania oraz miejscem pozyskiwania różnych dóbr i usług powodując zanik etosu pracy i nawyku pracy. Zjawisko to jest dziedziczone czasem już w trzecim pokoleniu. Dla wielu młodych środki finansowe otrzymuje się nie poprzez własną pracę, a z MOPS. Świetna znajomość praw i przywilejów, jak i bardzo skuteczne lawirowanie pomiędzy różnymi instytucjami pomocowymi oraz organizacjami charytatywnymi staje się stylem życia wielu gospodarstw domowych. Nawarstwione latami zadłużenia czynszowe i alimentacyjne powodują, iż legalna praca się nie opłaca.

Wprowadzenie programu Rodzina 500+ spowodowało dodatkowe dochody w budżetach wielu skromnie żyjących rodzin, pogłębiając jedynie niechęć do podjęcia pracy tym bardziej, że ze względu na niskie kwalifikacje dostępna dla wielu jest jedynie praca gwarantująca płacę minimalną.

Wokół określonych kwartałów ulic tworzą się więc „zamknięte kosmosy biedy”, hermetyczne społeczności mieszkańców, pomimo że wewnętrznie często silnie zatowarzyszone to na zewnątrz silnie skonsolidowane wobec „obcych” i nieufnie podchodzące do „nowych”.

Owe „kosmosy biedy” są często niechętnie wobec podjęcia jakichkolwiek działań w celu poprawy sytuacji, ale głośno zgłaszające swoje roszczenia i biernie czekające na pomoc innych.

Osoba pracująca z mieszkańcami obszarów rewitalizowanych

„Klient pomocy społecznej się zmienił i to nie jest już osoba, która jest uboga z powodu braku zatrudnienia, ale z braku motywacji, braku wzorców, bo moja mama, moi rodzice, moja babcia nigdy nie pracowali i korzystali z pomocy, i też żyli, więc ja też tak będę. Tutaj dochodzi też problem zadłużeń komorniczych, które te osoby mają. Mają pełno kredytów, pożyczek, zadłużeń alimentacyjnych. Oni sami często nie wiedzą, ile tego mają. I te osoby nie pójdą do pracy, bo im się to nie opłaca.”

Osoba pracująca z mieszkańcami obszarów rewitalizowanych

„Wielu klientów MOPR nie przyznaje się do analfabetyzmu, ale nie chce pisać przy pracowniku, mówi, że przyniesie potem, ma wyuczony tylko podpis albo kilka słów.”

Osoba pracująca z mieszkańcami obszarów rewitalizowanych

„Nie widzimy w tych ludziach takiej solidarności, przyjaźni, zażyłości. Raczej jeden na drugiej opowiada: a ta wzięła 500+ i pije, a ten to kogoś pobił, a tamten jeszcze coś innego przeszkrobał. Nie ma takiego myślenia ‘zróbmy coś razem’, raczej jest więcej takiej mściwości, chciwości.”

Osoba pracująca z mieszkańcami obszarów rewitalizowanych

„Lelewela, Przemysłowa i Mochnackiego to takie getta. Tam każdy na każdego nagada, plotkuje, jeden drugiemu wypomni, że ta była u fryzjera, a ta znowu z innym facetem. Tam się nawet dzieci między sobą nie znoszą.”

Skalę trudności w pracy z poszczególnymi osobami czy też rodzinami podnosi kumulowanie się różnorodnych problemów i ich wzajemne przenikanie się, gdzie skutki stają przyczynami, a przyczyny skutkami.

Osoba pracująca z mieszkańcami obszarów rewitalizowanych

„Problemy są zdecydowanie powiązane, np. uzależnienia i przemoc, uzależnienia i bezrobocie, ubóstwo z zaniedbaniem wychowawczym, bezrobocie z zadłużeniami, eksmisjami.”

Wychowując się w takim otoczeniu dzieci czy młodzież mają bardzo niewielkie szanse na podjęcie alternatywnej drogi życiowej i powielają wzorce które obserwowały i w których dorastały.

Osoba pracująca z mieszkańcami terenów rewitalizowanych

Generalnie w budynku mieszkają rodziny o podobnych problemach. Oni się wspierają. To jest skumulowane. Sąsiad nie ma pracy, ja nie mam pracy i ten z góry nie ma pracy. I tak musi być. Albo pije jak każdy. Jeśli ma się odniesienie do pozytywnych przykładów. Gdzie to jest bardziej wymieszane. Jeśli jest pozytywny przykład, to sam będę motywowany, żeby z tej niemocy wychodzić.

3.2.7. Ocena możliwość poprawy sytuacji osób zagrożonych bądź wykluczonych społecznie, ich aktywizacji zawodowej oraz pożądane kierunki współpracy podmiotów

Jednym z kluczowych wyzwań dla obszaru rewitalizacji w Słupsku staje się konsekwentne i długofalowe wdrażanie systemu pozytywnych i negatywnych bodźców, adresowanych do mieszkańców, które mają zniechęcać do życia ze świadczeń socjalnych i pobudzać do aktywności zawodowej oraz odzyskania samodzielności ekonomicznej. Wspieranie aktywności i samodzielności oraz tworzenie warunków do integracji sąsiedzkiej i aktywności społecznej osób wykluczonych/zagrożonych wykluczeniem będzie wymagało zaangażowania do współpracy wielu podmiotów.

Niezaprzeczalnym atutem jest fakt, iż Powiatowy Urząd Pracy w Słupsku ma ogromny potencjał w pozyskiwaniu funduszy i realizacji projektów unijnych. Jest drugim po PUP w Gdańsku urzędem w woj. pomorskim pod względem wysokości środków zewnętrznych – w 2017r. uzyskał łącznie 12 milionów złotych dofinansowania (informacja uzyskane od kierownictwa PUP). Środki te będą przeznaczone na realizację projektów aktywizacji zawodowej dla osób oddalonych od rynku pracy (III profil pomocy). Projekty będą prowadzone w ramach współpracy międzyinstytucjonalnej z MOPR co jest dużą szansą na aktywizację zawodową części bezrobotnych mieszkańców obszarów rewitalizowanych. Przy czym należy uwzględnić, iż część tych osób posiada bardzo niskie kwalifikacje oraz niewielkie lub żadne doświadczenie zawodowe. Realnie oceniając ich możliwości, mają one stosunkowo niskie szanse na odnalezienie się na otwartym rynku pracy. Konieczna jest więc długotrwała praca z nimi bardzo zróżnicowanego grona specjalistów. Z tego też powodu szczególnie cenne jest zapewnienie wsparcia w postaci Centrum Integracji Społecznej, jak i tworzenie podmiotów ekonomii społecznej, umożliwiających zatrudnienie oraz alternatywy dla podmiotów biznesowych, którym przyświecają jedynie cele komercyjne.

Jak wynika z rozmów z przedstawicielami różnych instytucji, bardzo pożądane było wzmocnienie współpracy pomiędzy różnymi podmiotami zaangażowanymi w pracę na rzecz mieszkańców terenów rewitalizowanych zarówno na poziomie wsparcia udzielanego danej rodzinie czy osobie jak i na poziomie współdziałania instytucji:

Osoba pracująca z mieszkańcami terenów rewitalizowanych

„Powinny funkcjonować zespoły interdyscyplinarne, gdzie przy danej rodzinie jest pedagog szkolny, pracownik socjalny, pielęgniarka środowiskowa, jeśli jest nadzór kuratora, to kurator, jeśli jest zagrożenie przestępczością, to dzielnicowy. Jeśli ja mam taki zespół, to też czuję wsparcie, bo wiem, że możemy zrobić więcej, widzimy więcej, mamy różne kompetencje.”

„My musimy mieć wspólne hasło, że to jest nas wspólny klient, nasz wspólny temat.”

Bardzo ważne jest również zwiększenie przepływu informacji pomiędzy podmiotami, zapewniające większą współpracę i szybsze reagowanie np. w sytuacji kryzysowej. Ważne jest również wzajemne poznanie się instytucji, organizacji, ich pracowników, zdobycie wiedzy o profilu danego podmiotu i jego ofercie.

Osoba pracująca z mieszkańcami terenów rewitalizowanych

„Nam brakuje, takiej ścisłej koordynacji między służbami pomocowymi. MOPR, GOPS i UP. Przychodzi do mnie podopieczny i opowiada mi bajki. Ale żebym miał możliwości szybkiej weryfikacji. A nie poprzez pismo, które idzie tydzień. Następny tydzień mija i dowiaduję się, że nie jest zarejestrowany i nie można mu było dać oferty pracy. A on mi opowiada, że się zarejestrował w Urzędzie Pracy, że mu nic nie dają i on taki poszkodowany. Żebyśmy mogli na tej płaszczyźnie podstawowej ściśle i szybko współpracować. Nie zastaniając się ustawą o ochronie danych osobowych. Z racji naszej służby.. żebyśmy nie musieli się tłumaczyć przed drugim urzędnikiem pełniącym podobną funkcję – po co ja jestem. Nasi podopieczni świetnie dają sobie radę w tym gąszczu. Tu weźmie coś od kuratora, tu weźmie coś z pomocy społecznej, tu pracuje na czarno”.

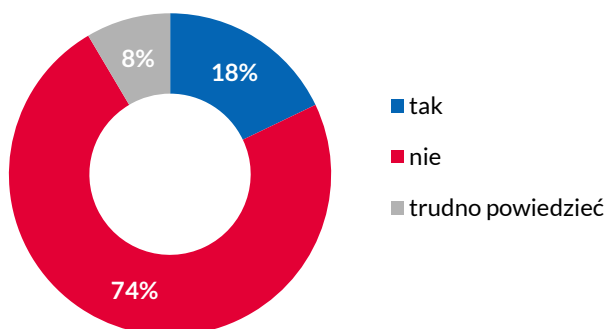
3.3. Aktywizacja społeczna

3.3.1. Aktywność w sąsiedztwie i lokalni liderzy

Lokalni liderzy

Tylko 18% badanych (niezależnie od zamieszkiwanego obszaru) potrafi wskazać osobę, która cieszy się szacunkiem lokalnej społeczności, często angażuje się w sprawy sąsiedztwa, dzielnicy i mobilizuje ludzi do działania. Spośród wymienionych z nazwiska osób nie powtarza się ani jedno, są to zwykli sąsiedzi angażujący się w sprawy lokatorów, gospodarze wspólnot itp.

Wykres 2. Czy zna Pan(i) jakąś osobę, która cieszy się szacunkiem lokalnej społeczności, która często angażuje się w sprawy sąsiedztwa, dzielnicy, mobilizuje ludzi do działania?

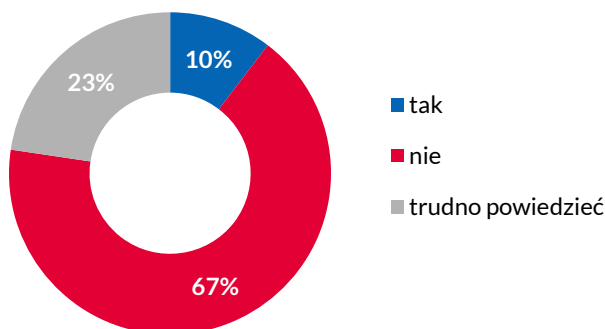

Źródło: Badanie ankietowe wśród 106 mieszkańców obszarów rewitalizowanych w Słupsku, kwiecień 2017 r., CIO, Inny Format Sp. z o.o.

Organizacje pozarządowe i grupy mieszkańców

Jedynie 12% respondentów z terenów nad rzeką i na jej prawym brzegu (Stare Miasto i Podgrodzie) i 10% z terenów po drugiej stronie i dalej od rzeki (Śródmieście) wskazuje na znajomość działalności prowadzonej w sąsiedztwie przez organizacje (NGO) lub grupy mieszkańców. Spośród 13 wskazań powtarza się jedynie Związek Głuchoniemych i Niewidomych (3 wskazania), poza tym są to różnego rodzaju instytucje (PCK, Teatr), świetlice (Caristas, Zielonoświątkowców) czy towarzystwa (Wilna i Grodna, Metalowych Serc).

Wykres 3. Czy w najbliższej okolicy, w sąsiedztwie działają jakieś organizacje (NGO) lub grupy mieszkańców?

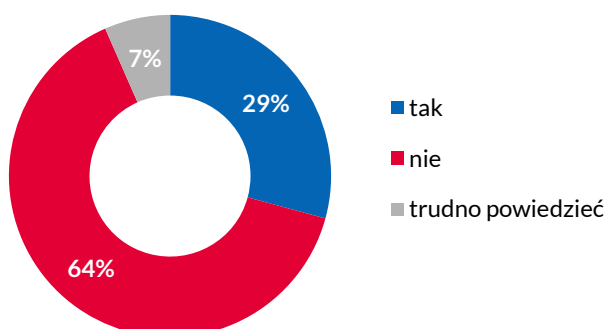
Źródło: Badanie ankietowe wśród 106 mieszkańców obszarów rewitalizowanych w Słupsku, kwiecień 2017 r., CIO, Inny Format Sp. z o.o.

W trakcie badania jakościowego wskazano również na: Fundację Progresję, Fundację dla Dzieci Niepełnosprawnych „Nadzieja”, Stowarzyszenie Rozwoju Inspiracje oraz jej projekt Zaplątany Słupsk, projekt „Druga Szansa” koordynowany przez Przemysława Kaca, Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dobroczynne, Centrum Inicjatyw Obywatelskich.

Miejsca spotkań

29% badanych jest w stanie wskazać ogólnodostępne miejsce, w którym mogą spotykać się mieszkańcy w dowolnej sprawie. Mieszkańcy wymieniali przede wszystkim szkoły (SP nr 9, 6, 1), ale także kawiarnie i puby, biblioteki (miejaska, pedagogiczna) oraz świetlicę środowiskową dla dzieci.

Wykres 4. Czy w najbliższej okolicy jest miejsce, w którym mieszkańcy mogą się spotykać w dowolnej sprawie? Chodzi nam o ogólnodostępny lokal – np. bibliotekę, szkołę, klub, świetlicę, pub itp.

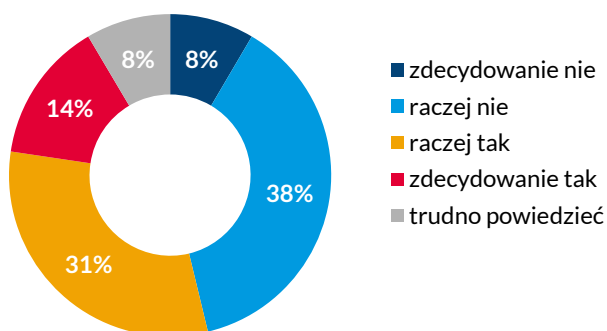

Źródło: Badanie ankietowe wśród 106 mieszkańców obszarów rewitalizowanych w Słupsku, kwiecień 2017 r., CIO, Inny Format Sp. z o.o.

Respondenci mają bardzo podzielone zdania na temat zapotrzebowania na taki ogólnodostępny punkt w okolicy; 45% badanych uważa, że miejsca do spotkań brakuje, 46% uważa, że wprost przeciwnie. Przy

czym należy zauważyć, że zdecydowanie bardziej brakuje go mieszkańcom Śródmieścia (50% wskazań) niż Starego Miasta i Podgrodzia (35% wskazań).

Wykres 5. Czy Pana(i) zdaniem brakuje w okolicy miejsca, w którym mieszkańcy mogliby się spotykać?

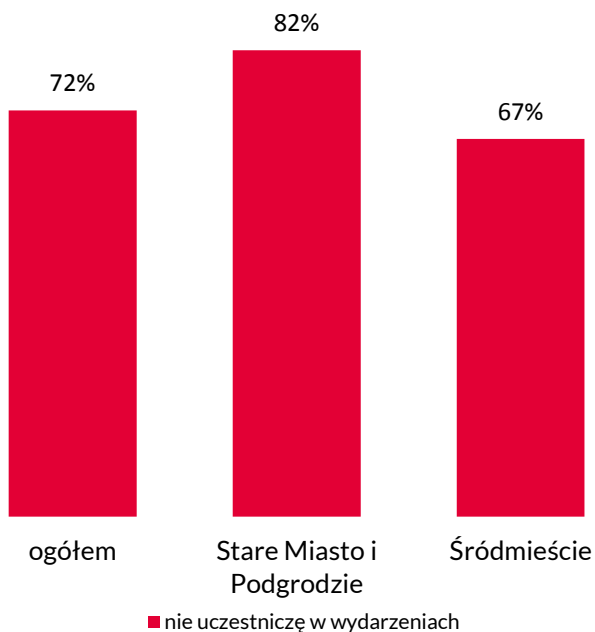

Źródło: Badanie ankietowe wśród 106 mieszkańców obszarów rewitalizowanych w Słupsku, kwiecień 2017 r., CIO, Inny Format Sp. z o.o.

Wydarzenia aktywizujące lokalną społeczność

W wydarzeniach aktywizujących lokalną społeczność, gdzie można było wspólnie zrobić coś dla ulicy, najbliższej okolicy czy sąsiedztwa w ciągu ostatnich 12 miesięcy uczestniczyło tylko 14% badanych. 72% przyznało, że nie uczestniczyło wcale (82% ze Starego Miasta i Podgrodzia i 67% ze Śródmieścia). Badani z obszaru Śródmieścia wybierali również odpowiedź „trudno powiedzieć”. Mieszkańcy, którzy biorą udział w tego typu akcjach, robią to zwykle nie częściej niż raz na kwartał.

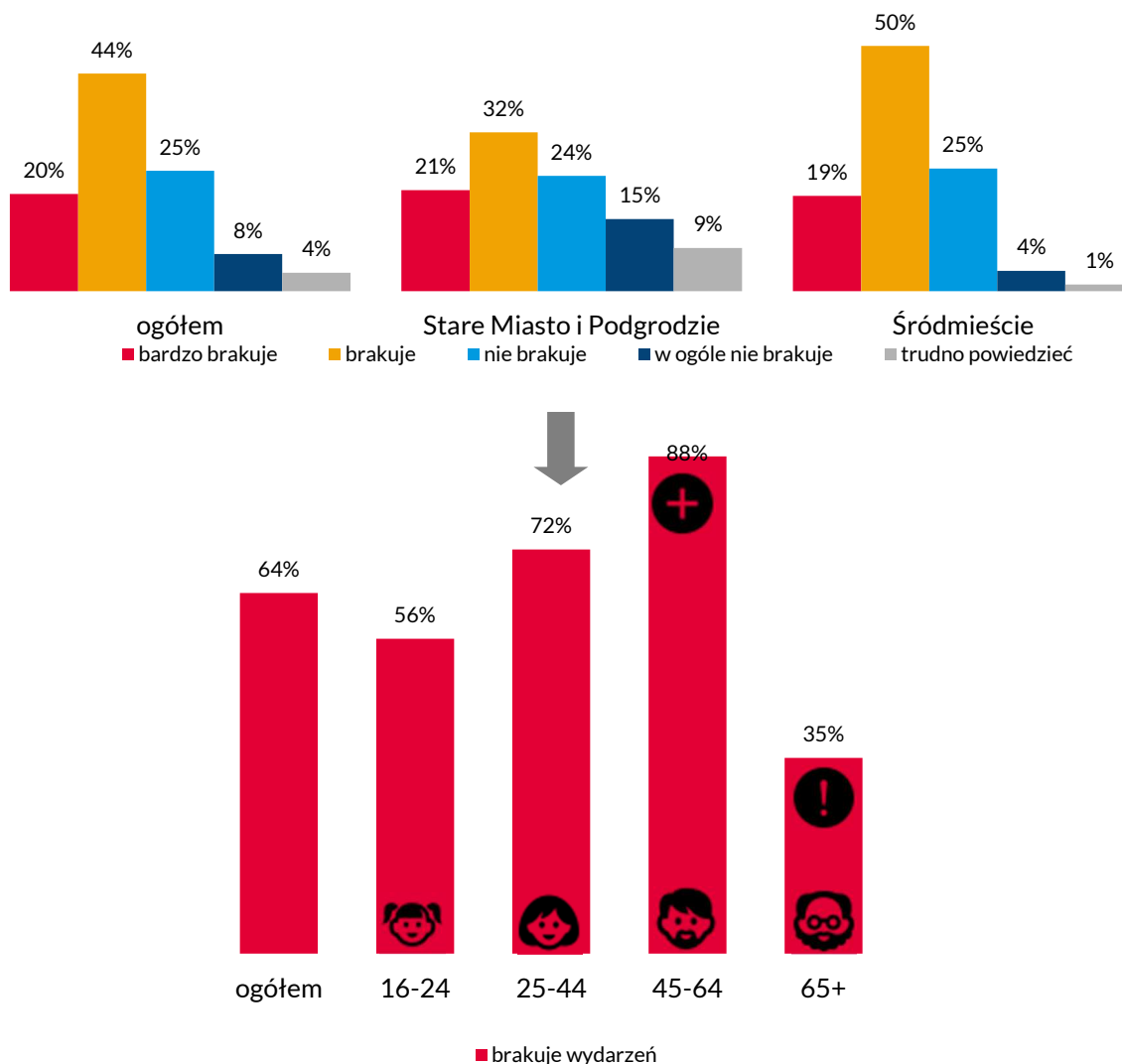
Wykres 6. Jak często w ciągu ostatnich 12 miesięcy uczestniczył(a) Pan(i) w wydarzeniach aktywizujących lokalną społeczność, gdzie można było wspólnie zrobić coś dla ulicy, najbliższej okolicy, sąsiedztwa?

Źródło: Badanie ankietowe wśród 106 mieszkańców obszarów rewitalizowanych w Słupsku, kwiecień 2017 r., CIO, Inny Format Sp. z o.o.

Większość respondentów (64%) uważa, że takich wydarzeń w okolicy brakuje. Większą potrzebę sygnalizują mieszkańcy terenów w zachodniej części obszaru rewitalizowanego (Śródmieście), tu takiego zdania jest 69% badanych, podczas gdy wśród mieszkańców terenów nad rzeką i na jej prawym brzegu 53%. Można powiedzieć, że do pewnego wieku zapotrzebowanie to rośnie – wśród osób w wieku 45-64 aż 89% twierdzi, że brakuje takich spotkań, podczas gdy wśród najstarszych mieszkańców przeważa już zdanie, że spotkań nie brakuje (57%).

Wykres 7. Czy Pana(i) zdaniem brakuje wydarzeń angażujących mieszkańców do wspólnego robienia czegoś dla najbliższej okolicy, sąsiedztwa?

Źródło: Badanie ankietowe wśród 106 mieszkańców obszarów rewitalizowanych w Słupsku, kwiecień 2017 r., CIO, Inny Format Sp. z o.o.

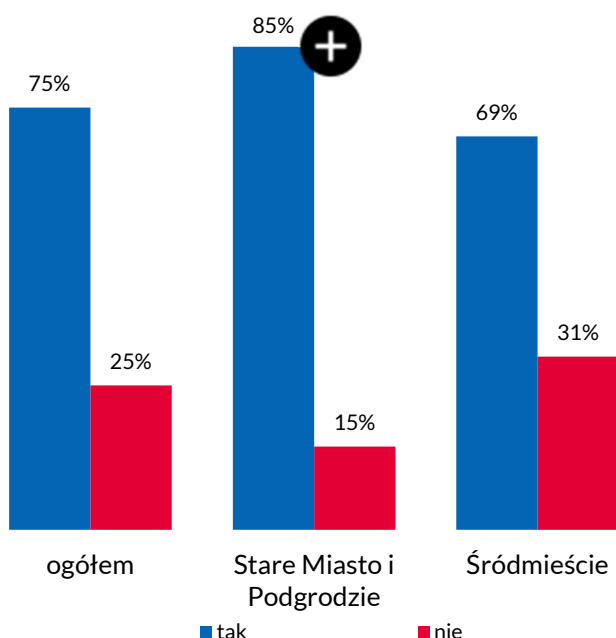
Również badania jakościowe pokazały, iż mieszkańcom obszarów rewitalizowanych brakuje przestrzeni do wspólnej aktywności, miejsca, które uznawane byłoby za publiczną przestrzeń „społecznego dziania się”. Za serce miasta wiele osób uznaje Ratusz, natomiast zgodnie z deklaracjami teren dookoła niego nie ma nic atrakcyjnego do zaoferowania z perspektywy społecznej. Co raz bardziej miejscem rozpoznawanym i świadczącym o życiu miasta staje się ulica Nowobramska. Zarówno przez młodszych jak i starszych uznana za ulicę z klimatem, miejsce spotkań. Młodzież zapytana, gdzie się spotyka podała kilka słupskich lokali tj. Milk Shake Bar, Warka, Domówka, pizzeria do niedawna makaroniarnia oraz McDonald. Bardzo popularny jest Park Kultury i Wypoczynku.

Zainteresowanie procesem rewitalizacji

85% mieszkańców terenów nad rzeką i na jej prawym brzegu (Stare Miasto i Podgórze) i 69% mieszkańców terenów po drugiej stronie i dalej od rzeki (Śródmieście) wyraża zainteresowanie informacjami na temat rewitalizacji. Jedna czwarta badanych nie jest nimi zainteresowana.

Bardziej żądni wiedzy na ten temat są mieszkańcy mieszczący się w przedziale wiekowym od 25 do 64 lat (ponad 80% zainteresowanych w tych grupach). Osoby poniżej 25 lat i powyżej 64 wyrażają swoje zainteresowanie nieco rzadziej, choć z pewnością nie można tu mówić o braku popytu na informacje dotyczące rewitalizacji (nawet w przypadku najmłodszej grupy aż 56% chciałoby je otrzymywać). Zapotrzebowanie na tę wiedzę mają częściej osoby z wykształceniem wyższym.

Wykres 8. Czy jest Pan(i) zainteresowany otrzymywaniem informacji na temat rewitalizacji?

**75% mieszkańców obszarów
rewitalizowanych jest
zainteresowanych
otrzymywaniem informacji
na temat rewitalizacji.**

Źródło: Badanie ankietowe wśród 106 mieszkańców obszarów rewitalizowanych w Słupsku, kwiecień 2017 r., CIO, Inny Format Sp. z o.o.

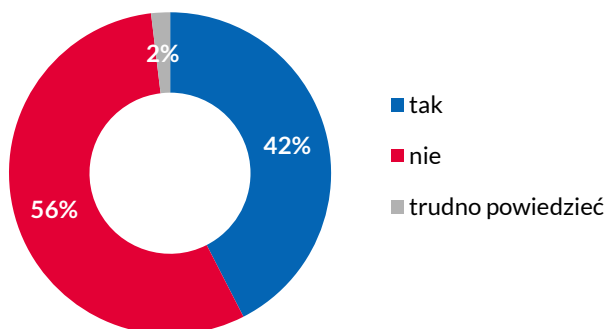
Aktywność obywatelska

Jedynie 42% respondentów słyszało o Budżecie Obywatelskim / Partycypacyjnym, 9% spośród wszystkich badanych brało udział

**Jedynie 42% respondentów słyszało o Budżecie
Obywatelskim/Partycypacyjnym**

w głosowaniu na projekty Budżetu. Tym, którzy wiedzą o Budżecie, ale nie zagłosowali przeszkodziły przede wszystkim: niewystarczająca wiedza na temat możliwości głosowania (gdzie?, kiedy?, jak?) (10 wskazań) oraz brak czasu (5 wskazań). Tak niska świadomość istnienia jednego z głównych instrumentów budowania lokalnej aktywności obywatelskiej wymaga podjęcia działań informacyjnych i zachęcających do angażowania się w sprawy najbliższego sąsiedztwa.

Wykres 9. Czy słyszał(a) Pan(i) o Budżecie Obywatelskim/Partycypacyjnym?

Źródło: Badanie ankietowe wśród 106 mieszkańców obszarów rewitalizowanych w Słupsku, kwiecień 2017 r., CIO, Inny Format Sp. z o.o.

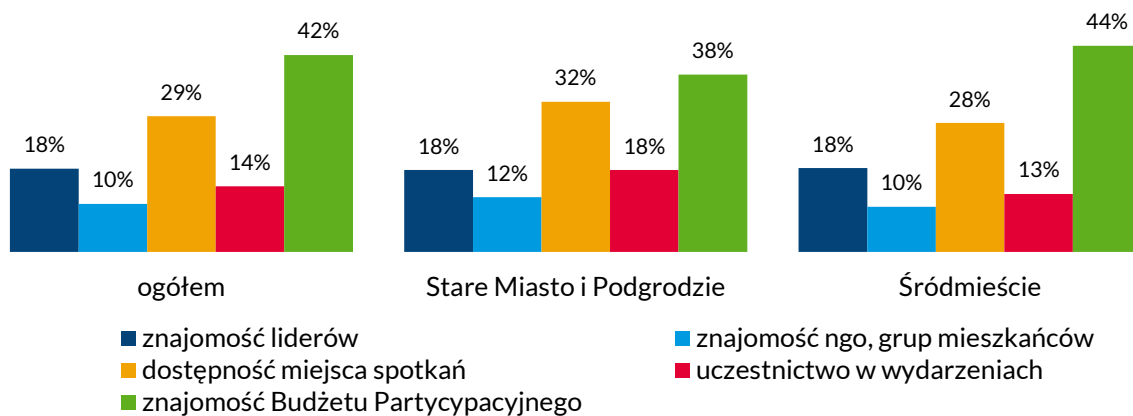
Spojrzenie na społeczność obszarów rewitalizowanych z perspektyw „infrastruktury” dla rozwoju jej aktywności i potencjalnego ożywienia społecznego nie napawa

Budowanie tkanki społecznej i infrastruktury dla rozwoju aktywności społecznej jest jednym z kluczowych wyzwań dla procesu rewitalizacji.

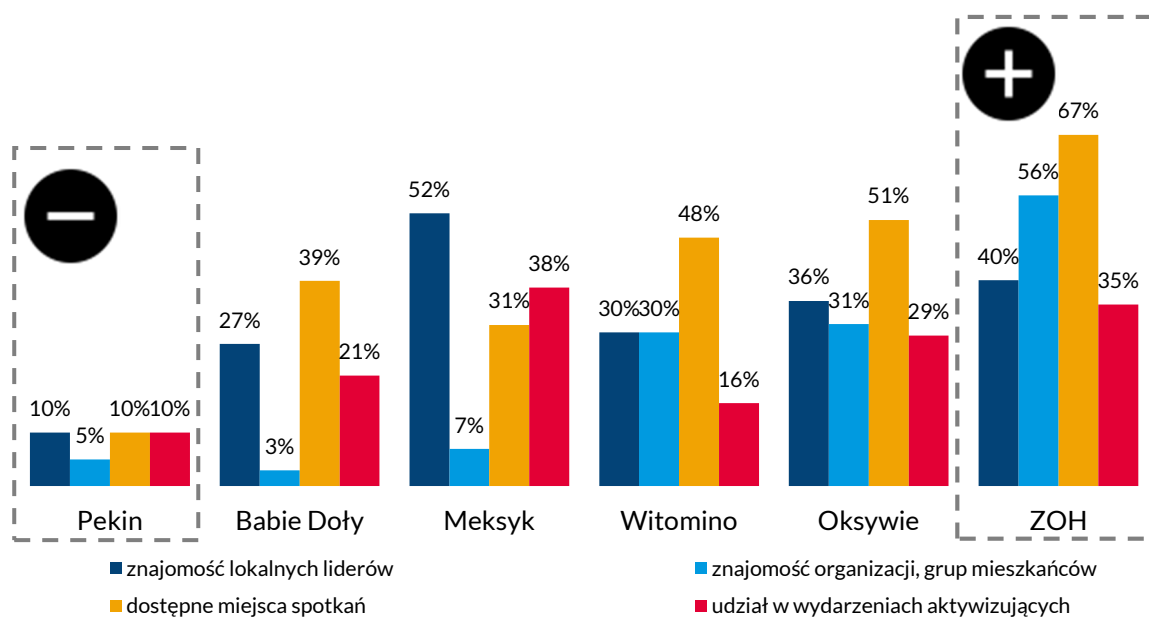
optymizmem. Poniższe dane bardzo jasno potwierdzają, iż budowanie „tkanki społecznej” staje się kluczowym elementem procesu rewitalizacyjnego, bez którego jego powodzenie jest w znacznym stopniu zagrożone.

Pozyskane dane można również odnieść do analogicznego badania przeprowadzonego wśród mieszkańców dzielnic rewitalizowanych w Gdyni. Słupskie obszary rewitalizowane uzyskują zbliżone wyniki do dzielnicy uznanej za najbardziej zdegradowaną w tym zakresie czyli Pekinu.

Wykres 10. Zestawienie % dla osób, które udzieliły odpowiedzi twierdzącej

Źródło: Badanie ankietowe wśród 106 mieszkańców obszarów rewitalizowanych w Słupsku, kwiecień 2017 r., CIO, Inny Format Sp. z o.o.

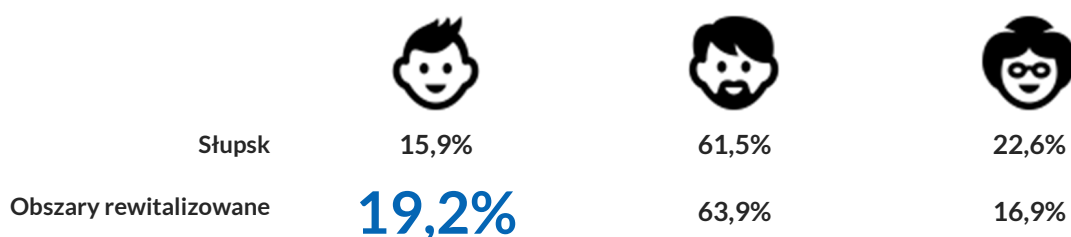
Źródło: Badanie panelowe Gdynian, PAPI, n=246 mieszkańców obszarów rewitalizowanych, lipiec–październik 2016 r., Inny Format Sp. z o.o.

3.4. Jakość życia

3.4.1. Zakorzenie i przywiązanie emocjonalne

Struktura wieku mieszkańców obszaru rewitalizowanego nieco odbiega od struktury całej populacji miasta. Mamy tu większy odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym (19,2% wobec 15,9% w całym Słupsku) i zdecydowanie mniejszy odsetek osób w wieku poprodukcyjnym (16,9% wobec 22,6% dla Słupska). Osoby w wieku produkcyjnym stanowią 63,9% (dla całego Słupska jest to 61,5%). Proporcja kobiet i mężczyzn jest podobna jak dla całego miasta¹¹.

Tabela 4. Struktura wiekowa mieszkańców Słupska

Ponad połowa (60%) mieszkańców obszaru rewitalizowanego wcześniej mieszkała w innej części Słupska. Średnia długość zamieszkania pod aktualnym adresem, na obszarze

O badanych można powiedzieć, że są mocno zakorzenieni w Słupsku. Tylko 6% respondentów mieszka w nim krócej niż 10 lat.

rewitalizowanym wynosi 25 lat, czyli dość długo. Jednak mieszkańców tego terenu można podzielić na trzy niemal równoliczne grupy:

- ponad jedna czwarta (29%) wprowadziła się do aktualnego mieszkania nie dawniej niż 10 lat temu;
- jedna trzecia (35%) mieszka w nim od 11 do 30 lat;
- i podobny odsetek (36%) od ponad 30 lat.

Osoby, które zmieniały adres zamieszkania na terenie Słupska, pytano o powody takiej decyzji. Zwykle była ona motywowana zmianą sytuacji rodzinnej (śluby, rozwody, powiększenie się rodziny, opieka nad bliskimi) lub przydzieleniem lokalu z zasobów miasta¹².

Stopień zadowolenia z mieszkania na obszarach rewitalizowanych jest wysoki – 81% badanych deklaruje, że dobrze im się mieszka w tej okolicy i nie ma tu zasadniczych różnic pomiędzy obszarami. Średnia ocena na skali od 1 do 5 wynosi 4,0.

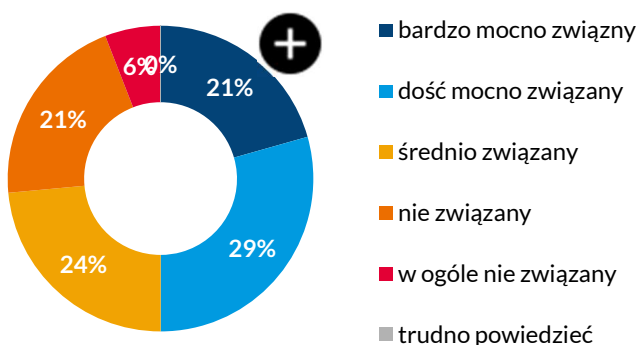
¹¹ Analiza i prognoza zjawisk demograficznych Słupska ze szczególnym uwzględnieniem obszaru rewitalizacji, Inny Format, 2017 r.

¹² Analiza i prognoza zjawisk demograficznych Słupska, ze szczególnym uwzględnieniem obszaru rewitalizacji, Inny Format, 2017 r.

Badani z terenów na zachód od rzeki (Śródmieście) deklarują wyraźnie mniejsze przywiązanie emocjonalne do zamieszkiwanej okolicy niż badani z terenów nad rzeką i na jej prawym brzegu (Stare Miasto i Podgrodzie). W tym drugim obszarze aż 21% mieszkańców twierdzi, że są bardzo mocno związani, podczas gdy w Śródmieści ta sama odpowiedź została udzielona tylko przez 8% mieszkańców, a 13% w ogóle nie czuje się związana z okolicą (6% na Starym Mieście i Podgrodziu).

Wykres 11. Proszę ocenić, na ile czuje się Pan(i) emocjonalnie związany(a) z najbliższym sąsiedztwem, okolicą?

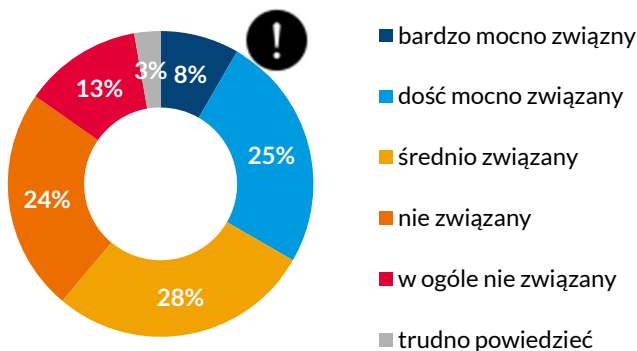
Stare Miasto i Podgrodzie

Średnia ocena jakości zamieszkania na
terenach rewitalizowanych

4,0

Śródmieście

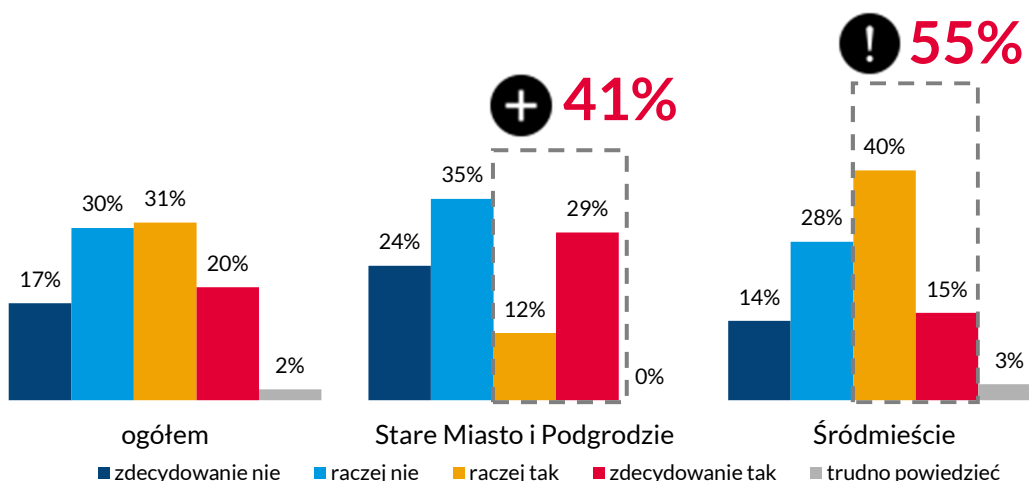

*Połowa ankietowanych
mieszkańców obszarów
rewitalizowanych
zadeklarowała,
że zdecydowałoby się na
przeprowadzkę, jeśli mieliby
taką możliwość.*

Źródło: Badanie ankietowe wśród 106 mieszkańców obszarów rewitalizowanych w Słupsku, kwiecień 2017 r., CIO, Inny Format Sp. z o.o.

Połowa ankietowanych mieszkańców zadeklarowało, że zdecydowałoby się na przeprowadzkę, jeśli miałoby taką możliwość. Najmniej chętne do zmiany miejsca zamieszkania są osoby w wieku emerytalnym czyli 65 i więcej (74% niechętnych przenosinom). Mniejsza skłonność do wyprowadzki występuje również wśród właścicieli lokali własnościowych, 64% spośród nich jest niechętnych wyprowadzce.

Wykres 12. Gdyby mógłby (mogłaby) Pan(i) przenieść się do innego miejsca, czy zdecydowałby (zdecydowałaby) się Pan(i) na to?

Źródło: Badanie ankietowe wśród 106 mieszkańców obszarów rewitalizowanych w Słupsku, kwiecień 2017 r., CIO, Inny Format Sp. z o.o.

Najbardziej skłonne do wyprowadzki są:

- osoby mieszkające w gospodarstwach domowych liczących cztery lub więcej osób – dwie trzecie z nich chciałby zmienić miejsce zamieszkania;
- rodziny posiadające dwoje lub więcej dzieci – trzy czwarte z nich chciałoby się wyprowadzić.
- wynajmujący lub zamieszkujący lokale komunalne (odpowiednio 67% i 70% skłonnych do zmiany miejsca).
- osoby młodsze, w szczególności te w wieku 25-44 lat i te w trudniejszej sytuacji materialnej, zmuszone do bardzo oszczędnego gospodarowania środkami finansowymi (70% z nich jest chętnych na przeprowadzkę).

Nieco chętniej wyprowadzałyby się też kobiety niż mężczyźni (55% wobec 46%) oraz osoby mieszkające na obszarze Śródmieścia niż mieszkańcy Starego Miasta i Podgórza (55% wobec 41%).

Na pytanie, co musiałoby się zmienić w najbliższej okolicy, by chcieli w niej pozostać, mieszkańcy wskazywali przede wszystkim poprawę infrastruktury mieszkaniowej, technicznej (głównie przyłączenie centralnego ogrzewania) oraz stanu dróg i chodników. W dalszej kolejności wymieniane

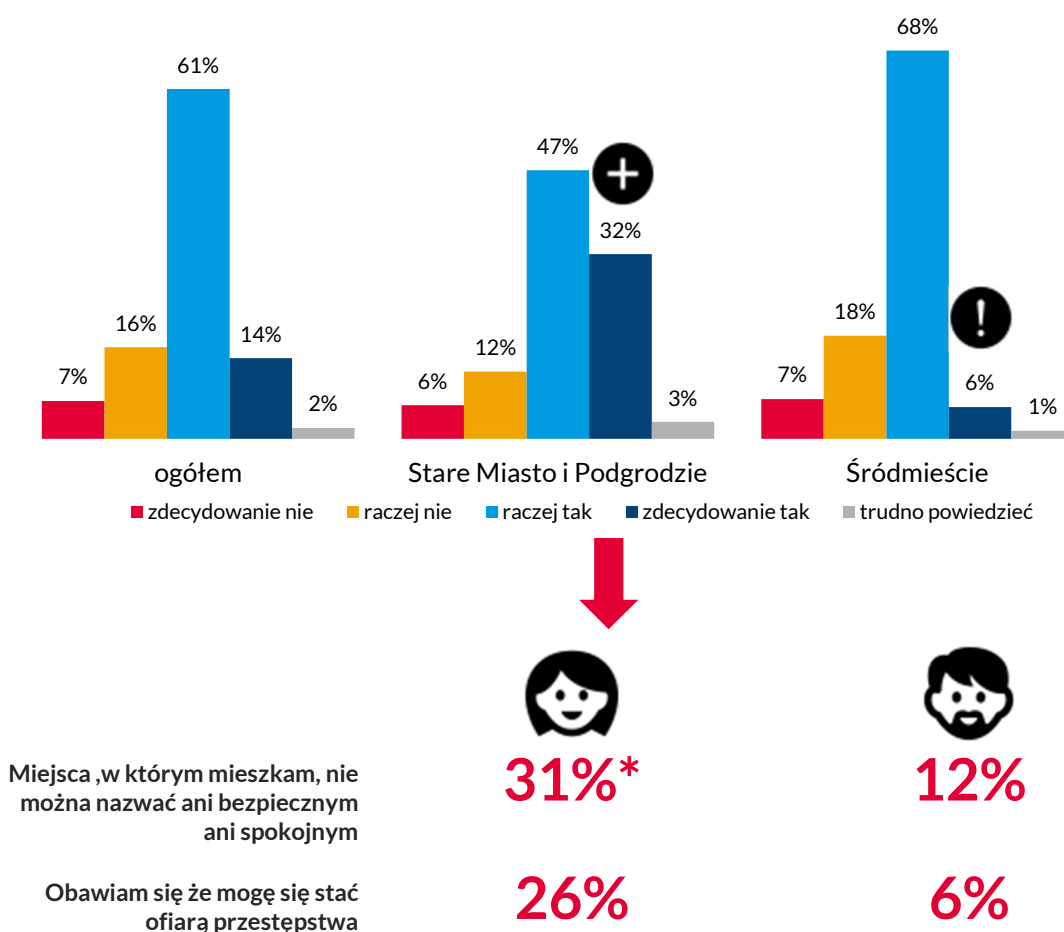
były: wzrost poziomu bezpieczeństwa i zmniejszenie hałasu (zwykle w odniesieniu do Śródmieścia), poprawa więzi sąsiedzkich, poprawa wyglądu i czystości najbliższej okolicy (zwykle w odniesieniu do Śródmieścia) oraz lepszy dostęp do placów zabaw oraz infrastruktury dla dzieci i młodzieży, a także terenów zielonych.

3.4.2. Bezpieczeństwo

Zgodnie z badaniami CBOS 90% Polaków ocenia swoje miejsce zamieszkania, jako bezpieczne i spokojne¹³. Wśród mieszkańców obszarów rewitalizowanych w Słupsku, grupa ta jest mniejsza stanowi 75%. Warto jednak podkreślić, iż wyniki wskazują, że mieszkańcy Starego Miasta i Podgrodzia są bardziej przekonani o bezpieczeństwie i spokoju swojej okolicy (32% odpowiedzi „zdecydowanie tak” w stosunku do 6% analogicznych odpowiedzi w Śródmieścia).

Wyraźnie widać także, że o wiele bezpieczniej na badanych obszarach czują się mężczyźni (87% wskazań pozytywnych). Jeśli chodzi o kobiety, to aż 31% nie uważa ich za bezpieczne, a 26% obawia się, że może się stać ofiarą przestępstwa.

Wykres 13. Czy Pana(i) zdaniem miejsce, w którym Pan(i) mieszka można nazwać bezpiecznym, spokojnym?

¹³ CBOS, „Opinie o bezpieczeństwie w kraju i miejscu zamieszkania”, 2014 r.

*skumulowane wartości dla odpowiedzi „zdecydowanie nie” i „raczej nie”.

Źródło: Badanie ankietowe wśród 106 mieszkańców obszarów rewitalizowanych w Słupsku, kwiecień 2017 r., CIO, Inny Format Sp. z o.o.

Mieszkańcy dopytywani w czasie spacerów badawczych, co wywołuje poczucie zagrożenia wskazali, iż przede wszystkim

Aż 26 % kobiet z obszarów rewitalizowanych obawia się o własne bezpieczeństwo.

zachowania i sposób bycia grup osób stojących przed kamienicami – zaczepki słowne, wyzwiska, ubliżanie przechodniom. Ponadto ulica jest zbyt słabo oświetlona, część lamp nie działa. Jednocześnie mieszkańcy podkreślają, że sytuacja na przestrzeni lat się poprawia.

Dorośli

„Gdy ktoś mieszka na Długiej to dla niego to jest bezpieczne miejsce. Dla osób z zewnątrz to jest miejsce niebezpieczne. Obcy są obserwowani.”

Miejsca niebezpieczne w Słupsku, w opinii uczestników spotkań fokusowych:

- ul. Długa,
- ul. Szczecińska,
- ul. Niemcewicza,
- ul. Wojska Polskiego,
- ul. Prusa,
- Park Chopina.

Wysokie poczucie zagrożenia może być realną przeszkodą do chęci współdziałania i angażowania się osób w przedsięwzięcia wymagające współpracy z innymi mieszkańcami, gdyż te wymagają zaufania społecznego, a brak poczucia bezpieczeństwa skutecznie je niweluje.

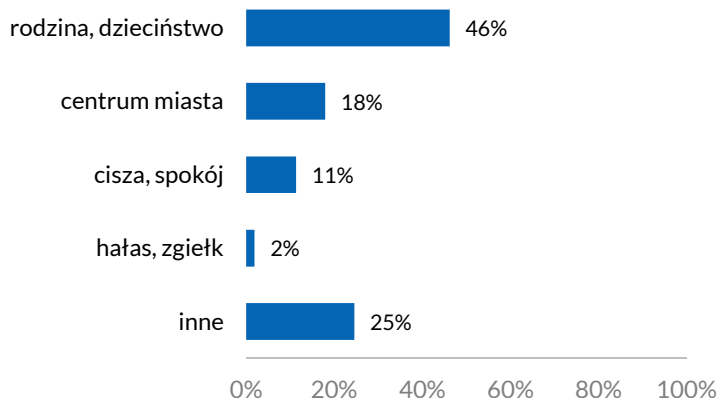
Poza działaniami w wymiarze społecznym, należy zadbać o częstsze patrole policji i straży miejskiej również w godzinach wieczornych i nocnych oraz o dobre oświetlenie przestrzeni.

3.4.1. Lokalna tożsamość i wizerunek

Wśród ankietowanych, obszary rewitalizowany wywołują nieco odmienne skojarzenia w zależności od lokalizacji ich domostwa. Mieszkańcy terenów nad rzeką i na jej prawym brzegu kojarzą to miejsce przede wszystkim z ciszą i spokojem (29% wskazań) a także z rodziną i dzieciństwem (20% wskazań).

Tereny po drugiej stronie i dalej od rzeki dla swoich mieszkańców stanowią niezaprzeczalnie ostoję rodzinnych wspomnień (58% skojarzeń z „rodzina i dzieciństwo”), kojarzą się badanym także z bliskością centrum miasta (22% wskazań).

Wykres 14. A z czym kojarzy się to miejsce?

Źródło: Badanie ankietowe wśród 106 mieszkańców obszarów rewitalizowanych w Słupsku, kwiecień 2017 r., CIO, Inny Format Sp. z o.o.

Pogłębione badania jakościowe **Dorośli**

wskazują iż na lokalną tożsamość i wizerunek obszarów rewitalizowanych składa się kilka

„Gdzie Państwo by mnie zabrali, aby pochwalić się tym miastem?
– Do Ustki.”

różnych aspektów często odmiennych czy nawet sprzecznych ze sobą. Używając określeń podanych przez uczestników grup fokusowych można powiedzieć, iż są opisywane jako:

szare, smutne, brudne, z dużą liczbą zaniedbań, bierne, posiadające wyspy energii, mające wielki potencjał, wymagające dużo pracy do wykonania, blisko centrum, element starówki.

Miejsca dumy i wstydu

Z jednej strony jest sporo **Młodzież**

elementów architektury, z których mieszkańcy są dumni, a z drugiej znajdują się one często w przestrzeniach, które są

„Bulwary to nieciekawe miejsce do zamieszkania, bo ludzie tam mieszkający są nieciekawi, co innego pójść do parku, ale co innego mieszkać wśród takich ludzi.”

postrzegane jako niebezpieczne czy wstydlive. Miejsca te pomimo przylegania do ścisłego centrum są zapomniane czy zaniedbane, pozbawione życia i miejskiej energii. Do mieszkających tam społeczności przyległ stereotyp wykluczonych czy obarczonych różnymi patologiami społecznymi.

Miejsca dumy, tożsamości, w opinii uczestników spotkań fokusowych:

- ul. Starzyńskiego – zegar kwiatowy,
- „Szlak murali”,
- park ziołowy przy Muzeum i Zamku Książąt Pomorskich,
- bulwary nad rzeką – Baszta Czarownic,
- park przy ulicy Rybackiej,
- Stary Rynek,
- Lasek Północny – park linowy, Leśny kot.

Miejsca wstydlive, w opinii uczestników spotkań fokusowych:

- ul. Długa,
- ul. Sygietyńskiego,
- ul. Jaracza,
- ul. Ogrodowa,
- ul. Poniatowskiego,
- ul. Marii Curii-Skłodowskiej,
- miejsca na tyłach ulicy Wojska Polskiego: ul. Wileńska, ul. Wolności,
- stawek łabędzi,
- park na ul. Klasztornej – stosunkowo niedawno oddany do dyspozycji mieszkańców a obecnie zniszczony i zaniedbany.

Śmietniki

Dodatkowo czymś co bardzo negatywnie wpływa na wizerunek tych przestrzeni jest nieporządek i brud panujący wokół śmietników. Porozrzucane odpadki są między innymi wynikiem zachowań ptaków

Przedstawiciele podmiotów funkcjonujących na terenach rewitalizowanych

„Zawsze się wstydziłam przed moim dzieckiem że ona to musi wąchać, widzieć. A można to rozwiązać – wystarczą wiaty obrośnięte bluszczem, zamykane.”

i zwierząt wyciągających resztki z kontenerów, wiatru roznoszącego śmieci dookoła, osób z różnych części miasta i miejscowości podmiejskich, wyrzucających swoje śmieci do publicznych pojemników bądź w ich sąsiedztwo, niechlujstwa części mieszkańców.

Nostalgia

W wielu wypowiedziach słychać nutę nostalgii za dawną świetnością, dźwiękiem tramwajów, ogródkami kwiatowymi, czy rzutkością i przedsiębiorczością obywateli. Spora część wspomina basen, brodziki, a tereny nad rzeką jako miejsce do piknikowania, odpoczywania, plażowania. Coraz bardziej mieszkańcy odczuwają zachodzące procesy demograficzne, zauważają niekorzystne zmiany takie jak wyludnianie się miasta oraz jego starzenie się, co budzi niepokój.

Społeczne dzianie się

Dodatkowym elementem, który bardzo niekorzystnie rzutuje na obraz tych terenów jest niewystarczający poziom „społecznego dziania się” czyli brak oferty rekreacyjno-rozrywkowej

Seniorzy

„Słupsk dla seniorów powinien zapewnić przede wszystkim miejsce, w którym mogliby się spotykać niezobowiązująco – przyjść, posiedzieć, wypić kawę, porozmawiać. Idę kiedy mi pasuje, kiedy potrzebuję, kiedy się dobrze czuję.”

jak i wspólnych inicjatyw mieszkańców. Na prośbę o podanie miejsc, gdzie mieszkańcy zrobili wspólnie coś ciekawego, godnego uwagi nikt nie potrafił podać przykładu.

Różne grupy mieszkańców wskazują na niewystarczający wybór opcji spędzenia czasu wolnego. Rodzice narzekają na bardzo ograniczoną ofertę atrakcji

Seniorzy

„Życie tętni na Zatorzu i w Galerii handlowej. A życie seniorów tętni w domu i na Jaracza (dzienny dom pomocy). W przestrzeni publicznej nie ma miejsca dla nas.”

pozwalających aktywnie spędzić czas z dziećmi. Wśród dostępnych wskazali na: przedstawienia dla

dzieci w teatrze Tęcza, park linowy w lesie, pikniki w Parku przy ul. Szarych Szeregów, jarmark. Kiermasz staroci jest ważną inicjatywą dla mieszkańców, bez względu na wiek. Ponadto jest on każdorazowo wskazywany jako ważna atrakcja miasta. Podobnie Park Kultury i Wypoczynku jest postrzegany jako miejsce zadbane, w którym można przyjemnie spędzić czas. Młodzieży szczególnie brakuje koncertów i wydarzeń muzycznych. Również seniorzy podkreślają ubogość dostępnych i dostosowanych do nich opcji.

Jako dobry kierunek zmian **Dorośli**

wskazano stawianie **siłowni na otwartym** powietrzu ponieważ dostarczają one bezpłatnej i ogólnodostępnej oferty spędzania czasu. Duże znaczenie dla

„Sprawdzają się siłownie na otwartym powietrzu, ponieważ wiele osób nie stać aby kupić karnet. Pomimo, że wiele osób nie dawało szans na przetrwanie tych sprzętów to nie zostały one zniszczone i korzysta z nich wiele osób. Jest taka potrzeba.”

budowania tożsamości miejsc mają **murale**, które powstały w ostatnim okresie w Słupsku. Są dla mieszkańców przejawem działalności artystyczno-kulturalnej tworzącej unikatowość miasta, pokazując, że ono żyje tu i teraz.

Czas wolny

Wśród wypowiedzi wielu **Dorośli**

respondentów wyłaniał się obraz Słupska jako miejsca, w którym jest zlokalizowane ich mieszkanie oraz

„Nie postrzegam Słupska jako miejsca do spacerów. Gdy mam wolny czas to jadę nad morze dla do lasu.”

miejsce pracy. Natomiast czas wolny, atrakcje, wspólne rodzinne aktywności dzieją się poza nim. Wiele osób w ogóle nie bierze pod uwagę, iż Słupsk mógłby być miejsce ich rodzinnej, weekendowej rekreacji.

Słupia

Niewykorzystany potencjał **Młodzież**

obszarów rewitalizowanych to rzeka Słupia. W ogóle nie wybrzmiewa jako element

„Nie ma świadomości, że można pływać kajakiem po Słupi, brakuje informacji.”

charakterystyczny i unikatowy dla miasta. Nie jest znakiem rozpoznawczy obszarów rewitalizowanych. Również możliwość uprawiania kajakarstwa w ogóle nie pojawia się wśród wypowiedzi mieszkańców. Jedną z uczestniczek za bardzo ciekawą i wartą kontynuowania uznała imprezę żeglarską, która odbyła się przy stawku Łabędzim, w bezpośrednim sąsiedztwie rzeki. Tego rodzaju wydarzenia sprzyjają budowaniu „rzecznej tożsamości” miasta.

Rysunek 2. Skojarzenia młodzieży uczestniczącej w grupie fokusowej ze Słupskiem

Witkacy
odpoczynek
za mało wydarzeń masowych
piękne zabytki
spokojne miejsce wypoczynku
referenda starość
dużo zabytków małe miasto
nuda
spacery **spokój**
mało ludzi ścieżki rowerowe
przyroda pusto
tąki **Robert Biedroń**
Aquapark dzieciństwo
rower w lesku południowym
historia miasta
piękne miejsca
ucieczka młodych ludzi

WordItOut

Rysunek 3. Skojarzenia młodzieży uczestniczącej w grupie fokusowej z obszarami rewitalizowanymi w Słupsku

pamiątki przeszłości
miejsce z duszą
zabytki mało miejsca do spotkań
brzydkie chodniki
wypoczynek
spacery
ciekawostka nuda spotkania na mostku
miejsca zaniedbane
zastój **miejsca spotkań**
kultura Noc Kupały cisza
czytanie książek pod basztą
brak ludzi zabytek
miejsca zapomniane
mało zieleni
brzydkie elewacje
miło spędzony czas

WordItOut

Źródło: opracowanie własne, Inny Format Sp. z o.o.

3.4.2. Więzi społeczne

Badania przeprowadzone wśród mieszkańców i podmiotów funkcjonujących na terenach rewitalizowanych bądź kierujących do nich swoją ofertę wskazują, że tym co szczególnie sprzyja budowaniu więzi społecznych są:

- przestrzenie pozwalające na wspólne, aktywne, bezpłatne spędzanie czasu;
- nowi mieszkańcy – ich zachowanie pokazuje, iż można dbać o swoje sąsiedztwo, jego czystość, estetykę, angażować się we wspólne przedsięwzięcia;
- promieniujące energią podmioty, podejmujące nowe aktywności i włączające w nie mieszkańców – np. księgarnia prowadząca czytanie książek dla dzieci;
- instytucje prowadzące tzw. działania outreachowe, czyli sięgające poza mury budynku, instytucji, bezpośrednio pracujące z osobami w terenie; streetworking podwórkowy, warsztaty kulinarne prowadzone pod patronatem Centrum Integracji Społecznej.

Wybrane przestrzenie skupiające dzieci i młodzież w okolicach ulicy Długiej, które warto wykorzystać do prowadzenia działań rewitalizacyjnych:

- boisko V LO, ul. Deotymy 15 a;
- plac zabaw przy Jadłodajni i Powiatowym Zespole ds. Orzekania o Niepełnosprawności, ul. Jaracza 5;
- plac zabaw przy Przedszkole Miejskim nr 4 „Królestwo Skrzatów”, ul. Lutostawskiego 6, graniczący z ul. Świętopełka;
- podwórko pomiędzy ul. Ogrodową, Długą i Polną;
- ogród przy Dziennym Domu Pomocy Społecznej, ul. Jaracza 9.

Popularne miejsca spędzania czasu wśród dzieci i młodzież z terenów rewitalizowanych:

- Park Wypoczynku i Kultury,
- Stawki – kąpielisko miejskie w parku im. Józefa Trendla;
- Lasek Północny.

Przedstawiciele podmiotów funkcjonujących na terenie rewitalizowanym

„Ja widzę, że ta młodzież naprawdę chce coś robić. Gdy wchodzi na nasze boisko (V LO), to tłumy są na naszym boisku, jest tylko boisko to skaczą na obręcze zrywają siatki od bramek, bo nie mają co ze sobą zrobić. Potrzebna też jest siłownia na otwartym powietrzu.”

Przedstawiciele podmiotów funkcjonujących na terenie rewitalizowanym

„Streetworkerka zapraszała te dzieci na warsztaty. Chłopcy po 14-16 lat przygotowywali pizzę pod okiem instruktora. Przychodzili robić karmiki. Cudownie. Takie osoby są potrzebne na stałe. Na terenie rewitalizowanym nie ma żadnej świetlicy.”

Przedstawiciel podmiotu funkcjonującego na terenie rewitalizowanym

„Terenu zielonego w starej części miasta jest dużo. „

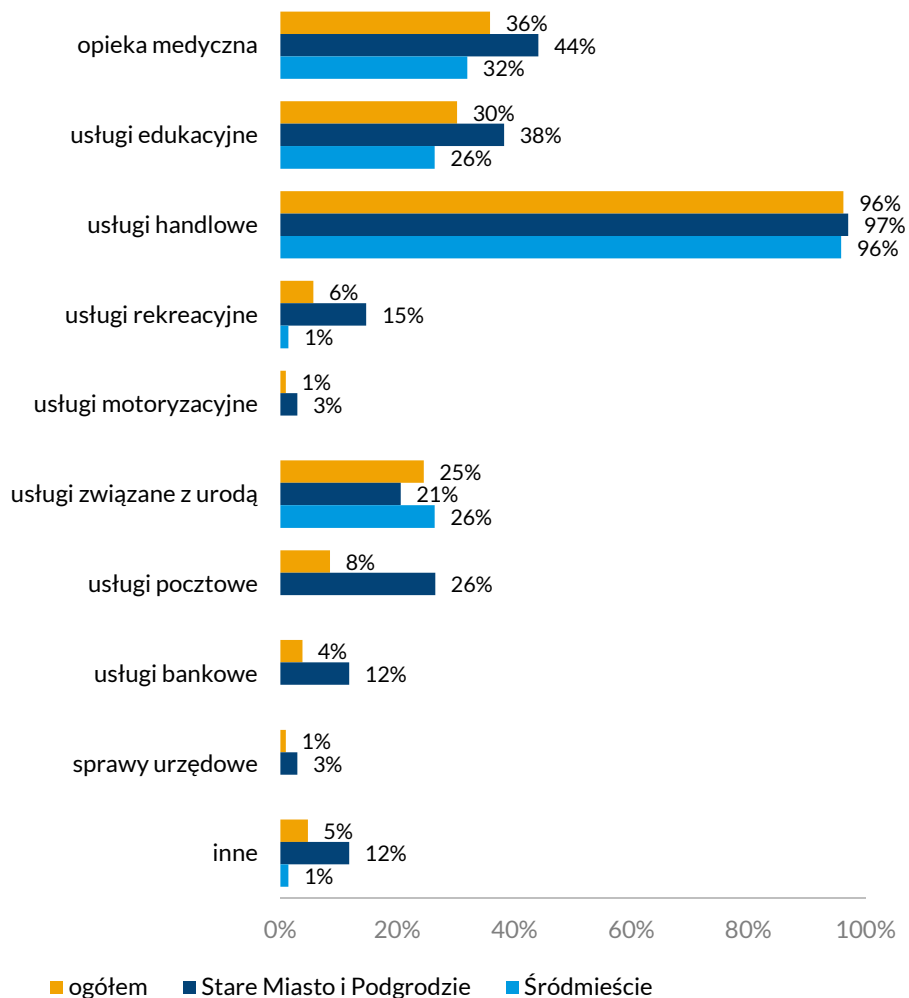
3.4.3. Dostępność usług na obszarze rewitalizowanym

Niemal wszyscy badani robią w swoim najbliższym otoczeniu zakupy (96%), ponad 1/3 korzysta z opieki medycznej (Stare Miasto i Podgrodzie aż 44% czyli o 12% niż w Śródmieściu). 30% uczy się, ¼ dba o urodę. Mieszkańcy terenów w zachodniej części obszaru rewitalizowanego (Śródmieściu) nie korzystają z usług pocztowych, bankowych, urzędowych i motoryzacyjnych (dla przykładu nad rzeką i na jej prawym brzegu 27% korzysta z usług pocztowych).

Lokalnych lekarzy najczęściej odwiedzają osoby w wieku 25-44 lata (47%), najrzadziej te w wieku emerytalnym (26%). Z usług edukacyjnych korzystają przeważnie mieszkańcy do lat 44, a te w wieku 45-64 częściej w okolicy poprawiają urodę.

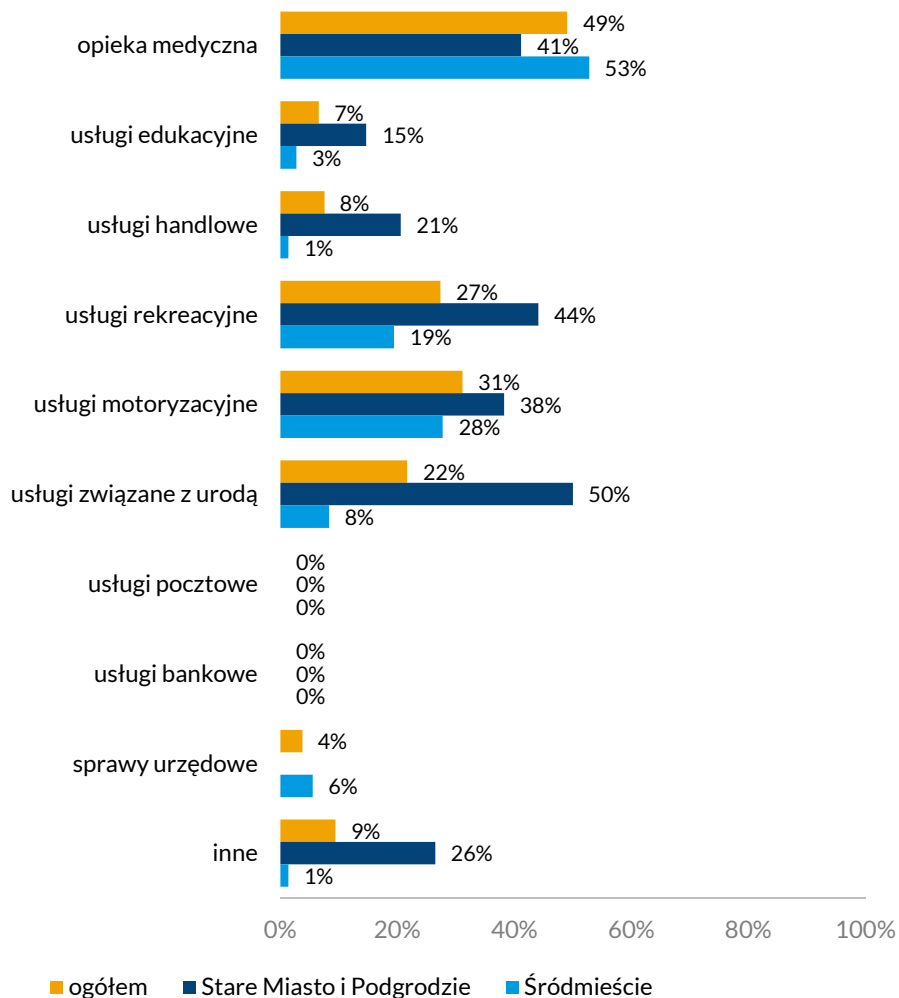
Poza najbliższą okolicą badani korzystają przede wszystkim z opieki medycznej, także specjalistycznej (49% wskazań, więcej wskazań w Śródmieściu), z usług motoryzacyjnych (31%), rekreacji (27% ogółu badanych i aż 44% na Starym Mieście i Podgrodziu) oraz z usług związanych z urodą (22% ogółu i aż 50% badanych mieszkańców Śródmieścia).

Wykres 15. Z jakich usług w najbliższym otoczeniu korzystał(a) Pan(i) w ostatnim miesiącu?

Źródło: Badanie ankietowe wśród 106 mieszkańców obszarów rewitalizowanych w Słupsku, kwiecień 2017 r., CIO, Inny Format Sp. z o.o.

Wykres 16. Czy jest jakiś rodzaj usług, z których musi Pan(i) korzystać poza Pana(i) najbliższym otoczeniem?

Źródło: Badanie ankietowe wśród 106 mieszkańców obszarów rewitalizowanych w Słupsku, kwiecień 2017 r., CIO, Inny Format Sp. z o.o.

3.5. Przestrzeń

Poniższy fragment raportu jest wynikiem wspólnych spacerów badawczych z różnymi grupami mieszkańców i przedstawicielami instytucji pracującymi na terenach rewitalizowanych. Spacerowały się po dwóch wyznaczonych trasach, każda z nich miała 8 punktów przystankowych. W każdym miejscu uczestnicy wypełniali formularz, oceniali stan obecny i potencjał danego miejsca jak i odnosili się do planów rewitalizacji danej przestrzeni. Zgłaszali swoje uwagi oraz pomysły, które warto uwzględnić zmieniając dane miejsce.

W tekście zastosowano ikony, które mają ułatwić znajdowanie odpowiednich informacji. Poszczególne znaki oznaczają:

- niezbędne modyfikacje

- nowe pomysły, inspiracje do zagospodarowania przestrzeni

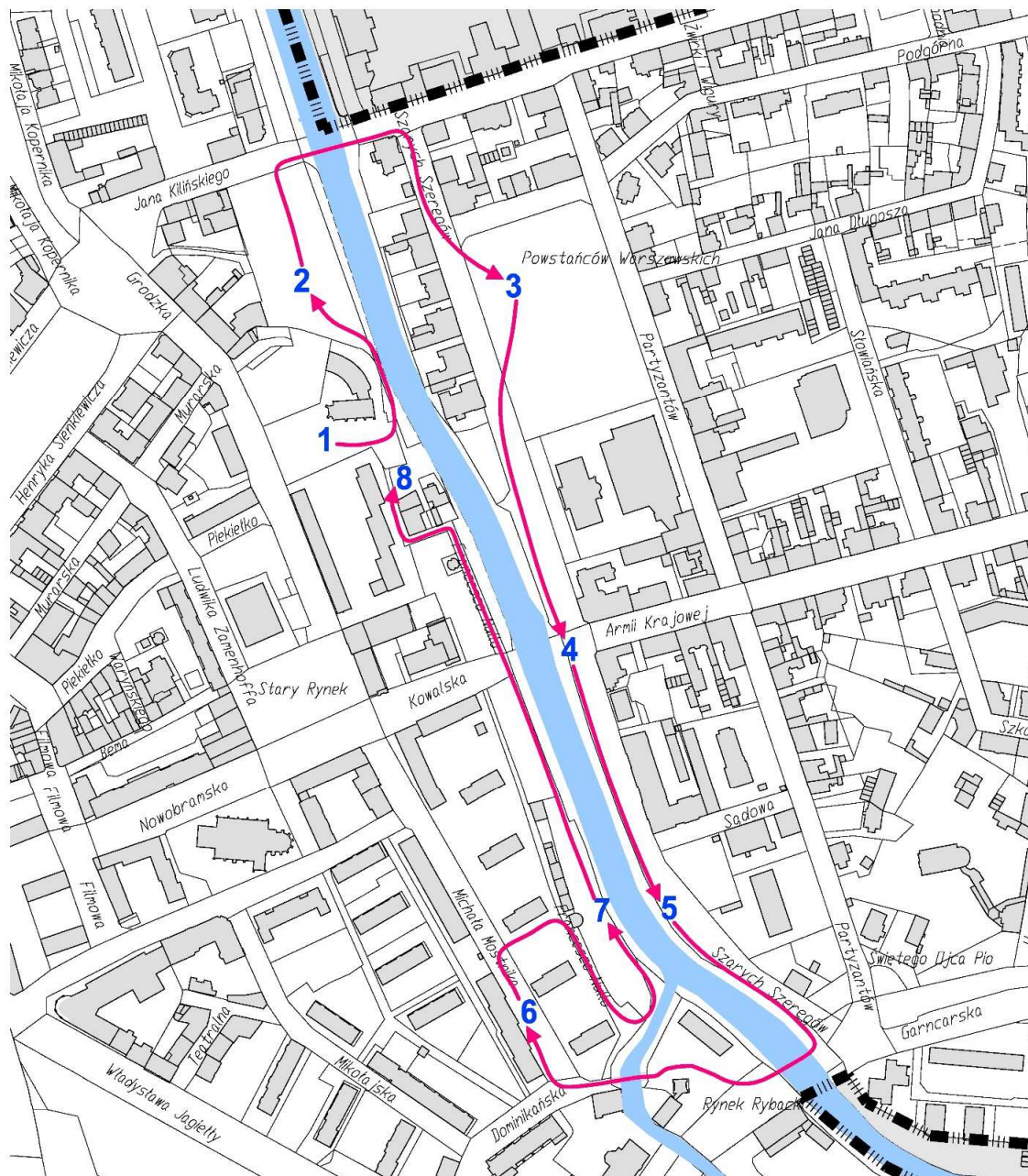

- kwestie, na które szczególnie należy zwrócić uwagę

- uwagi do przedstawionych wizualizacji zmian w przestrzeni.

I trasa spaceru badawczego

Skwer przed Miejską Biblioteką Publiczną – „ogród literacki” – ul. Grodzka

Z tą przestrzenią kojarzy się głównie przystanek autobusowy i biblioteka. Jej atutem jest parking dla samochodów, choć wymaga on odnowienia. Bywają tutaj osoby z psami i osoby, które oczekują na autobus.

Przestrzeń przed budynkiem **Młodzież**

biblioteki nie sprzyja
odpoczywaniu, gdyż w najbliższej
okolicy jest duży ruch

„Jest zbyt otwarte i przy ulicy, nie wzbudza zaufania, że można usiąść i się zrelaksować.”

samochodowy co powoduje, że jest głośno. Kiedyś organizowano w tym miejscu jogę, ale ze względu na hałas i wyprowadzenie psów, przestrzeń ta mało rokuje na miejsce wypoczynku i relaksu. W opinii mieszkańców wystarczy, iż będzie to po prostu ładne, przyjemne i czyste miejsce.

Seniorzy

Umiejscowiony za budynkiem
lawendowy ogród, jest atrakcyjną
przestrzenią do wspólnego
spędzania czasu. Seniorzy

„Biblioteka to tak i owszem ładny budynek. Ale przed biblioteką cisza, spokój. A przydałoby się aby przysiąść z gazetą, wypić kawę, porozmawiać.”

zapropowowali zorganizowanie czytelnicy pod chmurką wraz z możliwością zakupu kawy, ciastka (stoliki, krzesła, parasole).

Planując zmiany należy zachować atmosferę, którą wprowadza zabytkowy budynek biblioteki. Należy zadbać o trawniki, zapewnić bardziej różnorodną roślinność w tym kwiaty. Wśród pomysłów zaproponowano:

- zagospodarowanie muru znajdującego się za drzewami;
- zapewnienie przestrzeni do wyprowadzania psów wraz z koszami na psie odchody;
- zainstalowanie planu dzielnicy wraz z tablicami informacyjnymi wskazującymi, jak dojść do ciekawych miejsc, zabytków.

Uwagi uczestników spacerów badawczych do przedstawionych wizualizacji:

- Nad stołem przydałby się daszek aby, ptaki go nie zabrudziły.
- Zagospodarowując przestrzeń warto umilić czas oczekującym na autobus.

Uliczny hałas nie sprzyja, aby przestrzeń przed wejściem do biblioteki był miejscem wypoczynku, spędzania wspólnie czasu. Temu powinien służyć ogród znajdujący się na tyłach budynku.

Skwer Chopina

Jest to miejsce nieznane, choć z dużym potencjałem. Tylko nieliczni tutaj bywali. Pomosty dodają uroku miejscu. Obecnie nie wydaje się atrakcyjne do spędzania czasu bo jest szare, smutne, dawne

Seniorzy

Nie ma na czym oka zawiesić, nie ma na czym siąść. Towarzystwo różne, piwkują.

Ja bym na ten murek dobudowany do murów biblioteki wpuściła graficiarzy, od razu byłoby kolorowo.

mury są połączone z płytami odgradzającymi sąsiadujący zniszczony budynek. Ponadto jest zacienione i poprzez to dość chłodne. Słychać hałas z ulicy, widać jeżdżące samochody. Rodzice nie pozwalają tutaj bywać bo miejsce jest postrzegane jako niebezpieczne, pod okolicznym mostem śpią osoby bezdomne, odwiedzają je „dresy” oraz osoby spożywające alkohol.

Wydaje się, że nikt nie dba o tę przestrzeń, jest oceniana jako zapomniane miejsce, a „Pomnik Chopina samotny, bez towarzystwa tematów muzycznych”. Komunikacyjnie miejsce wydaje się mało dostępne mieszkańcom, przystanek autobusowy jest postrzegany jako odległy.

Skwer ma potencjał do bycia atrakcyjną przestrzenią pod warunkiem:

- odnowienia elewacji sąsiadującego domu;
- zagospodarowania muru odgradzającego od sąsiadującego domu np. wymalowanie na nim murali, graffiti;
- zainstalowania górnego oświetlenia oraz podświetlenie murów biblioteki oraz pomnika;
- uatrakcyjnienia zieleni oraz odgrodzienia skweru pasem zieleni od okolicznej ulicy.

Inspiracja dotyczące nadania nowych funkcji przestrzeni:

- cykliczne koncerty w tym fortepianowe;
- trawa do piknikowania, grill ogólnodostępny (nikomu nie przeszkadzałby dym);
- kino letnie na otwartym powietrzu.

Uwagi uczestników spacerów badawczych do przedstawionych wizualizacji:

- Amfiteatr to dobry pomysł ale jest zbyt głośno na koncerty w ciągu dnia.
- Hamaki są super (młodzież).
- Zamiast hamaków siedziska przytwierdzone na stałe do podłoża (seniorzy).

Seniorzy

„Hamaki i leżaki to zły pomysł, kto to będzie sprzątał na noc? Kto będzie tego pilnował? Potrzebne są rozwiązania przytwierdzone do podłoża.”

Ścieżka łącząca park Chopina i bibliotekę jest praktycznie nieznana i nie uczęszczana. Brak barierek utrudnia poruszanie się osobom starszym. Jest to miejsce postrzegane jako niebezpieczne, brudne i zaniedbane.

Przestrzeń jest zbyt zacieniona i chłodna, aby spędzać w niej dłuższy czas z małymi dziećmi. Dojście od skweru od strony biblioteki wymaga gruntownego remontu i dostosowania do potrzeb różnych grup mieszkańców.

Plac Powstańców Warszawskich

Plac jest miejscem rozpoznawanym, **Młodzież**

korzystają z niego przede wszystkim osoby mieszkające w sąsiedztwie, stanowi dla nich

„To mogłaby być żyjąca część miasta bo to dobry kawałek przestrzeni.”

miejsce spotkań i spędzania czasu wolnego. Na placu bywają głównie osoby starsze, osoby z wózkami i dziećmi, osoby wyprowadzające psy oraz dzieci jeżdżące na rowerach. Na pniaku osoby grają w warcaby i szachy. Młodzież licealna czasem przychodzi na plac w czasie zajęć wychowania fizycznego, aby w wokół niego biegać. Miejsce to kojarzy się z obchodami Powstania Warszawskiego. Budzi dużo wspomnień ze względu na niegdyś funkcjonującą fontannę oraz edukację w liceum. Przestrzeń jest postrzegana jako bezpieczna. Jednak konieczne jest uzupełnienie oświetlenia oraz zróżnicowanie roślinności – klombów, kwiatów, wieloletnich roślin. Atutem jest „otwartość” przestrzeni – rodzicom łatwiej dopilnować dzieci. Mankamentem są zniszczone elewacje budynków oraz niewystarczająca liczba miejsc parkingowych.

Propozycje młodzieży, które mogłyby ożywić to miejsce, to zainstalowanie:

- fontanny,
- siłowni,
- urządzeń do rekreacji dla dorosłych – huśtawki dla młodzieży, dorosłych, stoliki do szachów,
- lepszego oświetlenia.

Armii Krajowej/ Szarych Szeregów

Ulica Szarych Szeregów kojarzy się **Młodzież**

mieszkańcom z sądem oraz arestem – jak ktoś nie musi, to w ogóle na niej się nie bywa. Spacer drugą strony rzeki jest uważany za

„Brakuje konsekwentnie wyznaczonych ścieżek rowerowych przez całe miasto i miejsc gdzie można by zaparkować rower. Robienie tego punktowo nie do końca ma sens z perspektywy rowerzystów.”

znacznie przyjemniejszy. Młodzież uskarża się na brak bezpłatnego parkingu samochodowego dla uczniów, przy szkole znajduje się jedynie parking dla nauczycieli, pozostałe miejsca to strefa płatnego parkowania. Drugą kluczową kwestią związaną z komunikacją jest brak połączonej sieci ścieżek rowerowych oraz równomiernie rozmieszczonej infrastruktury rowerowej.

Niezbędne jest promowanie i utrwalanie wśród młodzieży proekologicznych zachowań związanych z transportem – czyli przemieszczania się komunikacją publiczną, rowerem czy pieszo.

„Plac Muzealny”/ Szarych Szeregów

Plac Muzealny to biała plama na „mapie mentalnej” miasta. W przeszłości teren ten był w prywatnych rękach, więc stanowił miejsce niedostępne dla mieszkańców. Sama nazwa jest również nieznana. Nikt z młodzieży nie wiedział, że kiedyś znajdowały się tam spichlerze. Rzadko bądź w ogóle mieszkańcy nie bywają w tej okolicy. Seniorzy deklarowali, iż nigdy nie chodzili tamtą stroną ulicy, czasem widzi się jedynie wędkarzy i zakonnice (znajduje się tam zakon). W opinii uczestników spaceru, otwarcie muzeum powinno być powiązane z uruchomieniem kładki łączącej bulwar ks. J.Popiełuszki z placem Muzealnym. Kluczowe dla odniesienia sukcesu przez muzeum będzie pokazanie całych zbiorów prac Witkacego oraz zapewnienie interaktywnego sposobu prezentacji kolekcji.

Ulica Mostnika

Seniorzy

„Na tej ulicy stoją puste lokale. Miasto mogłoby zainwestować w osoby starsze. Nie wszystkich stać, aby co drugi, trzeci dzień chodzić do kawiarni w gronie znajomych gdzie kawa kosztuje od 5 zł w górę. W Górze Lodowej jest raz w tygodniu kawa dla seniora, ale to jedyne takie miejsce. Mogłaby być to tak forma wsparcia seniorów z budżetu miasta, w danym miejscu płaciłoby się 1 pln za kawę, może można by było przyjąć z własnym ciastem i go zjeść w gronie znajomych. I wtedy ulica żyje. Warto rozszerzyć ofertę kulturalną sam Jarmark Gryfitów i imprezy na obrzeżach miasta to trochę za mało.”

W opinii uczestników spaceru jest to umiarkująca ulica, pomimo dobrej lokalizacji na mapie Słupska. Wysokie czynsze za najem powierzchni usługowych są powodem dla którego kolejne sklepy, punkty usługowe są zamykane. Ulica ta kojarzy się przede wszystkim jako dojście do Rynku Rybackiego, herbaciarni, czy jarmarku. Obecnie sama w sobie nie ma nic atrakcyjnego do zaoferowania, co skłaniałoby do odwiedzania jej. Dodatkowo samochody parkują na chodnikach, co uniemożliwia zorganizowanie ogródków kawiarnianych. Nie ma gdzie usiąść, już zainstalowanie drewnianych siedzisk na murkach sprawiłoby, że ta przestrzeń byłaby postrzegana jak przyjaźniejsza dla mieszkańców.

W opinii seniorów zlokalizowanie na tej ulicy kawiarni z ofertą kulturalną i przystępnymi cenami byłoby znacznym wzbogaceniem możliwości

Młodzież

„Jest smutna bo jest stara, nieodnowiona, zavalona samochodami, nic na niej nie ma. Można nią było dojść na jarmarki. Ma dobrą lokalizację, ale samochody uniemożliwiają zorganizowanie np. ogródków. Są jedynie betonowe łatanie chodniki.”

spędzania czasu wolnego osób starszych. Uwzględniając realia biznesowe, miasto musiałoby wydzierżawić pomieszczenie po preferencyjnej cenie podmiotowi, który tego rodzaju miejsce chciałby poprowadzić.

Drugą kluczową kwestią jest **zainstalowanie siedzisk na murkach**, pozwalających na chwilę wytchnienia w czasie spaceru.

Spacer to jedna z głównych, codziennych form rekreacji dla wielu seniorów. Jednak, aby móc się przemieszczać na obszarze poza bezpośrednim sąsiedztwem domu, niezbędne są ławki, siedziska, przysiadki. Instalowanie ich punktowo, tylko w wybranych miejscach miasta, znacznie zawęży zakres potencjalnych tras spacerowych.

Bulwar ks. J. Popiełuszki

Jest to uczęszczana strona brzegu rzeki, łatwo dostępna dla osób przemieszczających się komunikacją publiczną jak i pieszo. Miejsce uważane za „żyjącą” część miasta. Dość często odwiedzane przez Słupczan. Postrzegane jako ładne i ciche, gdzie można spacerować, czytać książkę czy karmić kaczki. Można też spotkać wędkarzy, zatrzymują się kajakarze. Przestrzeń ta jest zarazem ważna dla tożsamości mieszkańców oraz wskazywana jak warta pokazania osobom odwiedzającym miasto. Jest uważana za bezpieczną i dość dobrze oświetloną.

Zmian przede wszystkim wymaga zaniedbany brzeg Słupi oraz niewystarczająca liczba imprez, wydarzeń skupiających mieszkańców. Ponadto wskazywano na:

- brak ławek na brzegu rzeki;
- brak dobrego oznaczenia ścieżki rowerowej;
- konieczność zmiany nawierzchni chodników;
- zwiększenie ilości kwiatów, różnicowanie nasadzeń oraz zadbanie o trawniki;

- przygotowanie miejsc postojowych dla kajakarzy i pomostów dla wędkarzy.

Uwagi uczestników spacerów badawczych do przedstawionych wizualizacji:

- Uczestnikom spaceru podobał się pomysł schodów schodzących do rzeki.
- Atutem kina letniego w tej lokalizacji jest fakt, iż jest dookoła cicho, więc hałas uliczny nie będzie przeszkadzał w seansach. Natomiast jest to „zbyt wąska” przestrzeń w opinii części osób.
- Według seniorów dużą lepszą lokalizacją dla kina letniego jest Park Chopina, gdzie jest cicho, ciemno. Dawałoby to możliwość wykorzystania amfiteatru oraz nie zakłócałoby ciszy okolicznych mieszkańców.

Według seniorów dużą lepszą lokalizacją dla kina letniego jest Park Chopina – gdzie jest cicho, ciemno, istnieje możliwość wykorzystania amfiteatru. Nie zakłócałoby to ciszy okolicznych mieszkańców.

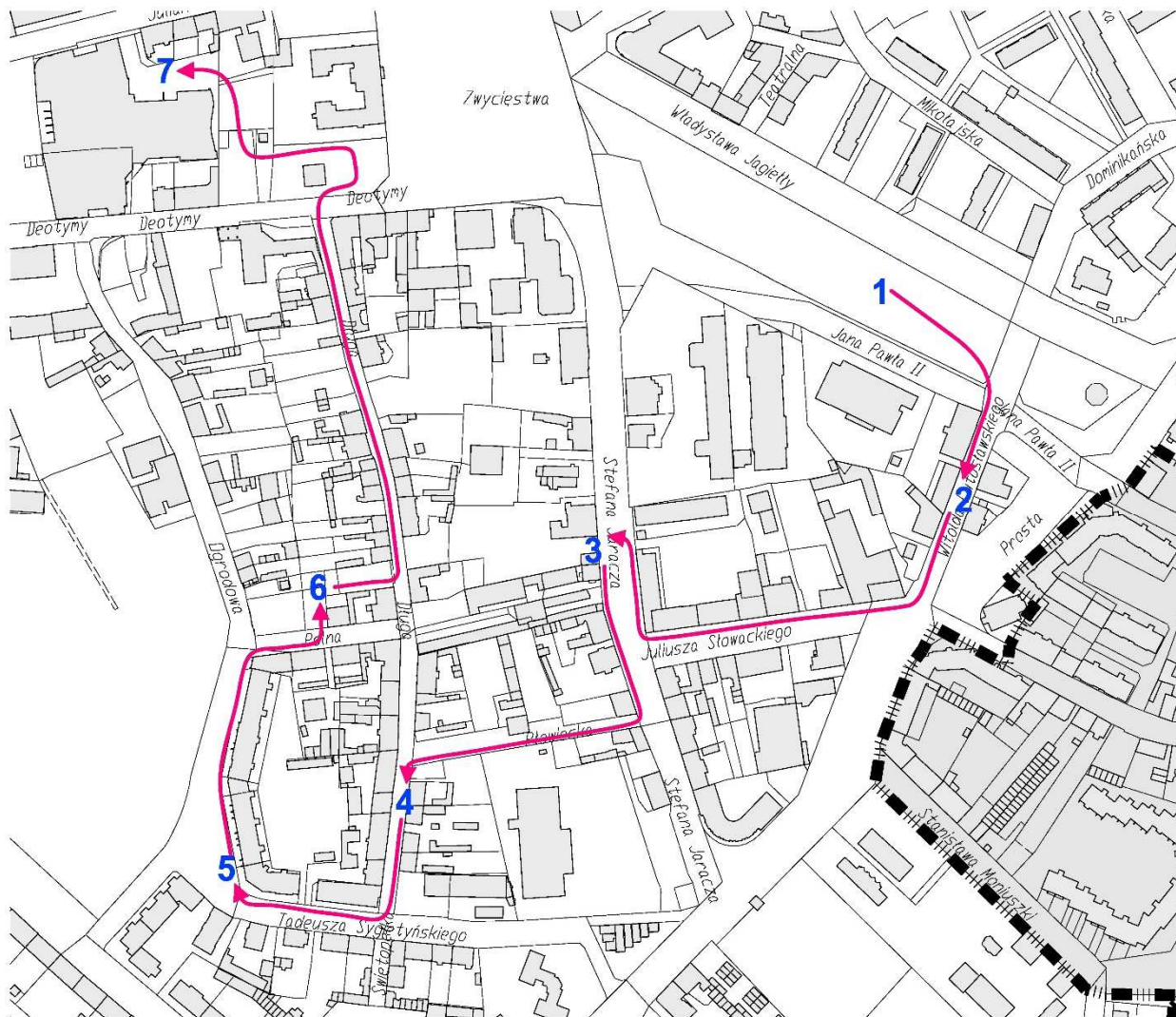
Baszta obronna/ ulica Francesco Nullo

Jedna z uczestniczek spaceru kojarzy to miejsce ze średniowieczną krową, która została tutaj odkopana, a następnie trafiła do Muzeum do Lęborka. Drugim elementem rozpoznawczym tej przestrzeni jest potrzebny, a nie działający szalet. Główną jednak funkcją jest droga wiodąca na przystanek autobusowy oraz dojście do okolicznych bloków. Choć warto nadmienić, iż postawiony dom zupełnie zaburza ciąg komunikacyjny.

W opinii mieszkańców w tej części miasta warto przede wszystkim zadbać o wyrównanie nawierzchni, postawienie ławek oraz uatrakcyjnienie zieleni. Uczestnicy spaceru badawczego nie potrafili się odnieść do pomysłu rekonstrukcji Baszty obronnej.

II trasa spaceru badawczego

Park Waldorffa i Plac bł. B. Kostkowskiego

Jest to „żywa” przestrzeń. Kojarzy się z teatrem, odbywającymi się latem koncertami Szymanowskiego oraz z jarmarkiem. Na co dzień korzystają z niej przede wszystkim okoliczni mieszkańcy. Jedno z przedszkoli regularnie organizuje różnego rodzaju imprezy dla dzieci i rodziców. Jest bardzo dobrze skomunikowana. Dodatkowym atutem jest bliskość ratusza. Zdania, co do liczby miejsc parkingowych są podzielone – ale jednych jest ich zbyt mało, dla innych wystarczająco.

W opinii uczestników spacerów badawczych brakuje małej gastronomii oraz infrastruktury dla aktywnego spędzania czasu np. stolików do szachów, stojaków na rowery, czy atrakcji dla dzieci. Ponadto zaproponowano wprowadzenie następujących usprawnień w ramach działań rewitalizacyjnych:

- oddzielenie żywopłotem chodnika od ulicy;

- urozmaicenie zieleni;
- uzupełnienie oświetlenia – jest zainstalowane tylko po jednej stronie parku;
- zwiększenie liczba koszy na psie odchody.

Bardzo atrakcyjna byłoby organizowanie na otwartej przestrzeni różnych form przedstawień teatralnych i artystycznych na wzór gdańskiej Fety. Cenną inicjatywą byłoby organizowanie przedstawień dla dzieci przez Teatr Lalek. Realizacja tego rodzaju wydarzeń wymagałaby wybudowania muszli koncertowej oraz sceny jak i zapewnienia nagłośnienia do organizacji imprez.

Uwagi uczestników spacerów badawczych do przedstawionych wizualizacji:

Wydawanie dźwięków przez klawisze byłoby bardzo inspirującym elementem parku.

Jest to dogodna przestrzeń na koncerty czy wydarzenia artystyczne.

Wozownia na ul. Lutosałwskiego

Teren znany przede wszystkim osobom, które odwiedzały teatr i wychodziły na zewnątrz, aby palić papierosy. Sama nazwa wozowni z niczym się nie kojarzy, nie jest znana również historia tego budynku. Przestrzeń dotychczas

Przedstawiciel podmiotu funkcjonującego na terenie rewitalizowanym

„Zastanawia mnie, że tak dużo pieniędzy wkładamy w elewację, a nie w aktywności ludzi. Jak patrzę, że budujemy przy Teatrze, gdzie jest widownia, drugi punkt, w którym jest widownia, to zastanawiam się nad tym czy to ma sens.”

była postrzegana jako niedostępna, zamknięta dla osób z zewnątrz. Planowane przeznaczenie budynku na Centrum Inicjatyw Społecznych i Kulturalnych budzi wątpliwości. Opierając się na dotychczasowych doświadczeniach związanych z prowadzeniem SCOPIES niektórzy z uczestników spaceru zadawali pytanie o sens powołania kolejnego podobnego podmiotu skoro tamten nie do końca wykorzystuje potencjał posiadanego miejsca.

Budynek oraz jego otoczenie wymaga całkowitej renowacji. Warto otworzyć tę przestrzeń, zlikwidować bramę oddzielającą od ulicy Lutosałwskiego.

Dorośli

„Świetne miejsce, aby połączyć miejsce kulinarne z kulturalnym np. śniadania weekendowe z warsztatami.”

Uwagi uczestników spacerów badawczych do przedstawionych wizualizacji:

Bardzo przydatny byłby:

- letni taras,
- letnia kawiarnia/oranżeria,
- ławki do siedzenia,
- wydzielenie miejsc parkingowych.

Teatr powinien wyjść z ofertą z zamkniętego budynku na przykład poprzez zorganizowanie letniej sceny, organizację spotkań autorskich, czytanie książek w otwartej przestrzeni. Tego rodzaju działania powinny być realizowane w Parku Waldorffa bądź w przestrzeni pomiędzy Teatrem a Wozownią.

Ulica Jaracza i park na tyłach Dziennego Domu Pomocy Społecznej

Obecnie jest to teren zamknięty, odgradzony murem od ulicy Długiej. Jest to oaza spokoju – w ogrodzie mieszkają kaczki i sowy. Zlikwidowanie płotu zapewni nowy ciąg komunikacyjny z ulicą Długą, zaprosi mieszkańców do korzystania z tego terenu zielonego. Będzie stanowiło to bezcenny obszar do rekreacji dla mieszkańców tego kwartału miasta. Zburzenie muru będzie też miało wymiar symboliczny – zerwania z dotychczasowym izolowaniem się i odgradzaniem od ulicy Długiej, która w wielu wypowiedziach jest określana jako getto. Ponadto, w tej części miasta ogród ten jest odpowiedzią na niedostatek terenów parkowych, ma duży potencjał do stania się współużytkowaną przestrzenią publiczną, nadającą nowy ton i nową energię w procesie rewitalizacji. W połączeniu z działaniami prowadzonymi przez CIS, nakierowanymi na animowanie otoczenia może stanowić ważny akcelerator zmiany społecznej.

Niezbędny jest remont elewacji budynku jak i wzbogacenie roślinności w ogrodzie. Konieczny jest monitoring i oświetlenie terenu, aby zmniejszyć potencjalne akty wandalizmu. Należy zadbać również o regularne patrole policji i straży miejskiej.

Uwagi uczestników spacerów badawczych do przedstawionych wizualizacji:

Warto w przestrzeni ogrodu wprowadzić tak elementy architektury małej jak na przykład:

- amfiteatr - pozwoli aktywować seniorów i mieszkańców;
- miejsce na grilla, ognisko;
- stoliki do gry w szachy, warcaby.

Kluczowe jest zabezpieczenie terenu przed aktami kradzieży i wandalizmu poprzez wprowadzenie monitoringu i oświetlenia terenu.

Ulica Długa/ nowe budownictwo społeczne

Ta część miasta jest postrzegana jako bardzo dobrze zlokalizowana. Ulica Długa jest traktowana jako przestrzeń naznaczona piętnem dawnych wydarzeń, stereotypowo postrzegana jako getto, miejsce zamieszkiwania osób z kryminalną przeszłością. Choć, jak podkreślają uczestnicy spacerów badawczych, zauważana jest też tendencja poprawy sytuacji pod względem bezpieczeństwa czy też nastawienia mieszkańców.

Nie tylko kamienice ale i infrastruktura drogowa, techniczna oraz całe otoczenie są zdegradowane – chodniki są na tyle zniszczone, że uniemożliwiają przejście np. z wózkiem. Brakuje również zieleni, wyznaczonych miejsc parkingowych, sprawnie działającego oświetlenia, zniszczone są podwórka.

Dorośli

„Długa to było kiedyś getto, działały się dantejskie sceny, cyganie, ale to też historia miasta. Teraz się uspokoiło, część osób wyjechała, część poszło do odsiadki. Jest też trochę świeżej krwi.”

Przedstawiciel podmiotu funkcjonującego na terenie rewitalizowanym

„Na tych terenach jest też sporo rodzin wielodzietnych, z przejściowym ubóstwem. 500+ pomogło, choć nie zawsze. Te mamy zaczynają inaczej myśleć. My też musimy tłumaczyć, że te pieniądze mają iść nie na ich widzimisię, tylko na przedszkole, na angielski, na ubrania.”

Uczestnicy spaceru jednoznacznie podkreślali potencjał tej przestrzeni. Natomiast podniesienie jego atrakcyjności, poza wybudowaniem nowych mieszkań, musi być powiązane z uporządkowaniem terenu i udostępnieniem przestrzeni parkowych, umożliwiających rekreację czy wypoczynek.

Zdania, co do chęci zamieszkania nowych mieszkańców w tej przestrzeni, są podzielone. Z jednej strony mogą przyciągać atrakcyjne ceny i dogodna lokalizacja, z drugiej negatywna opinia o tym miejscu jako niebezpiecznym i zaniedbanym może skutecznie odstraszać potencjalnych nabywców. Ponadto dotychczas do tych mieszkań wprowadzały się osoby, które do tego zmusiła sytuacja materialna. Często posiadały one zadłużone mieszkania w innych częściach miasta, które były zobowiązane opuścić. Ponadto wiele mieszkań jest pustych. Mieszkańcy wskazują również, że próby znalezienia chętnych do wynajęcia mieszkania w tej okolicy często skazane są na porażkę.

Mieszkańcy obawiają się, że powstanie kolejny ogrodzony i zamknięty dla osób z zewnątrz budynek, który spowoduje narastanie wzajemnej niechęci i konfliktów. Podobnie jak miało to miejsce w przypadku wybudowania nowych bloków mieszkalnych przy ulicy Sygietyńskiego.

Odgradzanie nowych budynków od reszty przestrzeni może tylko zwiększyć ilość konfliktów i napięć w relacjach sąsiedzkich.

Przedszkole Miejskie nr 4 „Królestwo Skrzatów” – ulica Świętopełka

Udostępnienie ogrodu mieszkańcom ulicy Długiej, którym dysponuje Przedszkole Miejskie nr 4 poprzez wyburzenie muru odgradzającego tę instytucję od ulicy Świętopełka (przedłużenie ul. Długiej) to bardzo cenna inicjatywa

Przedstawiciel podmiotu funkcjonującego na terenach rewitalizowanych

„Chcieliśmy ten mur wyburzyć, żeby otworzyć się na Długą. Żadnej propozycji nie ma więc sami wyszliśmy z tematem. Za tym murem jest ogromny teren zielony właściwie wieś w mieście. Spędzamy w nim całe lato. Jak mówi jeden z pracowników uspołeczniło się środowisko i już nie niszczy.”

„otwierania się” na społeczność. Kolejna przestrzeń zielona ma bardzo duże znaczenie i wartość dla rewitalizowania tego kwartału. Już od wielu lat rodzice z dziećmi przychodzą popołudniami i w weekendy, aby korzystać z ogrodu. Przedszkole zaprasza na różnego rodzaju wydarzenia. W związku z tym, że w tej okolicy mieszka wielu krewnych dzieci, które korzystają z edukacji przedszkolnej – dziadkowie, ciocie, wujkowie, to w konsekwencji często znaczna część społeczności uczestniczy w tych wydarzeniach. Ale są one organizowane w ograniczonym zakresie. Posiadanie większych zasobów pozwoliłoby poszerzyć ofertę np. dla seniorów.

Przedstawiciel podmiotu funkcjonującego na terenach rewitalizowanych

„Ta społeczność ma oczekiwania, oni wiedzą co powinno być, co należy, jak należy. Ale mają oczekiwania przede wszystkim do innych. Ci rodzice są bardzo świadomi potrzeb wychowawczych dzieci, ale nie zawsze je stosują. Oczekuje, że to jakaś instytucja za nich zrobi. Tu powinny być działania nakierowane na stosowanie tej wiedzy.”

Ulice Sygietyńskiego/ Ogrodowa

Ulica Sygietyńskiego jest postrzegana jako odmienna przestrzeń, znacznie bezpieczniejsza niż ulica Długa, choć znajduje się w jej bezpośrednim sąsiedztwie. Natomiast jedna z uczestniczek spaceru zwróciła uwagę, iż wybudowanie nowych budynków przy ulicy Sygietyńskiego spowodowało narastanie konfliktów pomiędzy „nowymi lokatorami”, a mieszkańcami Długiej. Dokuczliwy jest duży samochodowy – spowodowany między innymi odwiedzinami pacjentów w przychodni rehabilitacyjnej.

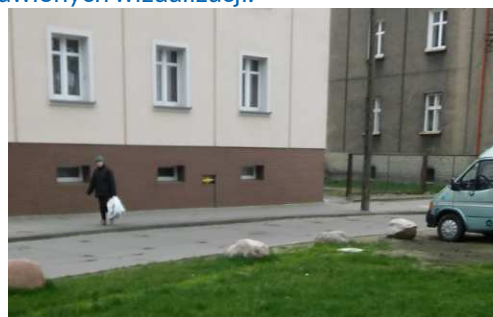

Mieszkańcom szczególnie brakuje: ławek, wyznaczonych przestrzeni do parkowania, oświetlenia, atrakcyjnej zieleni, a dzieciom przestrzeni do zabawy.

Uwagi uczestników spacerów badawczych do przedstawionych wizualizacji:

- Progi zwalniające spowodowałyby wolniejszą jazdę kierowców ulicą.
- Obecnie kamieniami zabezpieczane są trawniki przed samochodami parkującymi, na każdym wolnym skrawku, konieczne jest uregulowanie tej kwestii.

Dom Sąsiedzki wraz z zagospodarowaniem wnętrza kwartału

Fot. zasoby własne Urzędu Miejskiego w Słupsku

To kolejna przestrzeń o wysokim poziomie zdegradowania zarówno w obszarze infrastruktury jak i relacji społecznych. Choć osoby pamiętają lata świetności fontanny, wspominają park, który kiedyś znajdował się w tym miejscu, przestrzeń pozwalającą jeździć na rowerze, karuzelę dla dzieci oraz boisko, to obecnie konieczna jest duża doza wyobraźni, aby dostrzec atrakcyjność tego miejsca.

Przedstawiciel podmiotu funkcjonującego na terenach rewitalizowanych

„Należy wciągnąć społeczność do wspólnej pracy nad odnowieniem tej przestrzeni. Gdyby ludzie mieli do czego to by wychodzili z domu.”

Przestrzeń tę zamieszkuje wspólnota sąsiedzka charakteryzująca się znaczącą skalą dysfunkcji i nawarstwionych problemów. Jest to miejsce o bardzo dużej liczbie osób uzależnionych od alkoholu w różnym wieku, często w obrębie jednej rodziny. Są to problemy utrwalone w kolejnych pokoleniach. Część z osób posiada kryminalną przeszłość. Wielu mieszkańców jest wrogo nastawionych, a każdy rodzaj aktywności jest odbierany jako przeszkadzający – nie zgodzono się na orlik, ofertę dla seniorów. Z drugiej strony osoby nie dbają o przestrzeń – jak opowiada mieszkanka tego terenu pozwalano, aby psy załatwiały się w piaskownicy dla dzieci czy też wrzucano do niej pobite butelki.

W przypadku tej społeczności kluczowi są animatorzy społeczni, pracujący bezpośrednio z osobami, poza murami instytucji (streetworkerzy, asystenci). Powinny to być osoby, które nie będą bały się wejść

do tych środowisk. Będą musiały wzbudzić zaufanie tej społeczności, w innym przypadku mieszkańcy nie otworzą się, gdyż to są zamknięte, hermetyczne społeczności. Pracownicy będą musieli „wyciągnąć osoby z ich domów”, jest bardzo niewielkie prawdopodobieństwo, że one same z siebie odwiedzają budynek Domu Sąsiedzkiego, pomimo, że będzie znajdował się w ich bezpośrednim sąsiedztwie.

Potrzebna jest otwarta przestrzeń, która za darmo i aktywnie pozwoli spędzać czas różnym grupom wiekowym.

Dorośli

„Zamknięty budynek nie zda egzaminu w tym miejscu. To nie te kategorie. To powinien być teren otwarty nie budynek. Do niego nikt nie będzie przychodził.”

Potrzebne jest boisko i zewnętrzna siłownia. Dobrym pomysłem wydaje się również ogródek jordanowski, ze względu na znaczącą liczbę dzieci. Atrakcyjny może się wydać również tor dla rolkarzy i wrotkarzy. Należy wydzielić przestrzeń dla osób wychodzących z psem oraz zainstalować ławki pozwalające na pogaduszki sąsiedzkie. Dla części osób ważny byłby ogród ze zróżnicowanymi nasadzeniami. Kluczowe jest dobre oświetlenie tej przestrzeni.

Potrzebna jest włączanie mieszkańców w prace rewitalizacyjne w innym przypadku nie będą szanować infrastruktury i oferty, którą otrzymają.

Ulica Deotymy/ kamienica Otto Freundlicha

Mieszkańcy docenili dobrą lokalizację budynku, łatwość dotarcia do niego komunikacją miejską. Z perspektywy mieszkańców, wiele ważnych instytucji jest rozproszonych na terenie całego miasta. Ważne jest integrowanie usług w jednym miejscu.

Warsztat z dziećmi – wymarzony plac zabaw

W Przedszkolu Miejskim Nr 4 „Królestwo Skrzatów” w Słupsku, ul. Lutosławskiego 6 przeprowadzone zostały warsztaty na temat prowadzonej w Słupsku rewitalizacji. Uczestniczyło w nich 21 dzieci z najstarszej grupy.

Na początku spotkania pokazany został dzieciom film, który przedstawiał plac przy ul. Długiej. Okazało się, że jest to miejsce doskonale znane dzieciom, jednak nie chodzą tam na spacer, ani się bawić. Miejsce to określone zostało jednoznacznie jako „nie fajne”. Wymieniając powody, pojawiły się uzasadnienia, że jest tam brudno, ponuro, nikt nie sprząta, nie ma ładnych widoków, brakuje lamp, koszy na śmieci. Dzieci zauważyły, że film był robiony w dzień, bo usłyszały śpiew ptaków, ale słusznie też spostrzegły, że w ogóle nie ma tam ludzi.

Natychmiast posypały się propozycje tego jak plac ten powinien wyglądać, aby dzieci oraz ich opiekunowie chcieli spędzać tu czas. Wśród potrzeb i oczekiwań wypłynęły kwestie dotyczące rekreacji, wypoczynku, zieleni i czystości.

Okazało się, że to co jest dla dzieci najważniejsze i na co należałoby zwrócić uwagę prowadząc proces rewitalizacji to:

- potrzeba stworzenia takiego miejsca, w którym mogą spędzać czas zarówno dzieci starsze, jak i młodsze. Dzieci chętnie mówiły o tym, że oprócz tradycyjnego placu zabaw, z którego one korzystałyby, powinny tu również zostać wydzielone bezpieczne miejsca dla młodszych dzieci, z piaskownicami, z placami do nauki jazdy na rowerkach. Dzieci podkreślały wyraźnie potrzebę takiego miejsca gdzie mogą przebywać z młodszym rodzeństwem
- w oczekiwaniu dzieci ten plac mógłby pełnić funkcję tradycyjnego placu zabaw wyposażonego w dużą ilość różnorodnych sprzętów: huśtawek, ślizgawek, karuzeli, piramidy do wspinania, pajęczyny
- plac ten powinien stanowić również miejsce do aktywności sportowej i w związku z tym powinien być wyposażony w boisko, kosz do koszykówki, tor do biegania, górki do deskorolek
- należy zadbać o postawienie ławek, na których rodzice, dziadkowie, opiekunowie mogą posiedzieć i odpocząć
- konieczna jest zieleń, cień, dużo kwiatów, świeża trawa
- dzieci zwracały uwagę na potrzebę wprowadzenia koloru, ożywienia ścian i elewacji budynków
- chętnie widzą w tym miejscu czynną fontannę, pojawił się nawet pomysł kolorowej podświetlanej fontanny
- bezustannie wypływała kwestia czystości, segregowania śmieci, usytuowania koszy, sprzątania odchodów psich w związku z powyższym dzieci zaproponowały wydzielony,

ogrodzony teren/wybieg dla psów, z koszami na odchody, z miejscem gdzie zwierzaki mają zapewnione miejsce do aktywności np. skakanie przez obręcz

- wypłynęła też konieczność usytuowania na placu toalety
- dzieci widzą również potrzebę zwrócenia uwagi na to, aby nie psuć i nie niszczyć tego wszystkiego co powstanie – i tu pomysł na postawienia tabliczek „Szanuj swój plac zabaw”.

Wspólnie spędzone dwie godziny pokazały wyraźnie, co jest dla dzieci najważniejsze i co musiałoby się zadziać, aby dzieci chętnie spędzały czas w tym miejscu.

4. Podsumowanie

Patrząc na obszary rewitalizowane w Słupsku przez pryzmat ich spójności i aktywności społecznej, jakości życia oraz infrastruktury można stwierdzić, iż miejsca te pomimo licznych deficytów i problemów, posiadają bardzo duży potencjał do wykorzystania w procesie wychodzenia z kryzysu.

Niewątpliwym atutem jest grono aktywnych sąsiadów, dobrych gospodarzy kamienic, rozpoznawanych i budzących zaufanie mieszkańców. Nieocenionym pośrednikiem w kontakcie z mieszkańcami mogą okazać się administratorzy PGM Sp. z o.o oraz wybrani przedstawiciele wspólnot mieszkaniowych. Sprawdzone i proste rozwieszanie informacji na tablicach klatek schodowych to efektywny sposób docierania z informacją do samych zainteresowanych.

Przestrzenie rewitalizowane posiadają liczne i zakorzenione w nich instytucje pomocowe i placówki edukacyjne, które bardzo dobrze znają lokalne realia. W czasie wywiadów wielokrotnie deklarowały chęć rozszerzenia swojej oferty o działania na rzecz społeczności mieszkającej w ich sąsiedztwie.

W tych społecznościach to niewątpliwe dzieci mogą się stać katalizatorem aktywności i włączania społeczności; stanowią one wielki kapitał tego miejsca, który należy wesprzeć i w którego trzeba inwestować.

Dla wielu dużą wartość mają „małe oazy zieleni” w pobliżu ich domostw, ukryte w podwórkach czy na skwerkach; czasem zaniedbane i opuszczone, ale mające szanse rozkwitnąć przy odpowiednich zabiegach pielęgnacyjnych. Ciągłe zbyt mało zauważana jest Słupia, która niesie wiele ciekawych możliwości związanych z rekreacją mieszkańców. Witkacy i murale to ważne punkty na mapie tożsamości miasta. Wokół tych dwóch elementów powinno zostać zrealizowanych wiele kolejnych inicjatyw.

Niewątpliwie cena mieszkań na obszarach rewitalizowanych, jak i zauważalny w ostatnim okresie trend do zasiedlania starych kamienic to duża szansa na zmiany, ponieważ nowe osoby przynoszą nową energię i nowe wzorce.

Współpraca na linii Powiatowego Urzędu Pracy, Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie oraz lokalnego biznesu może zaowocować nowym otwarciem dla rynku pracy i budowaniem postaw przedsiębiorczych wśród osób, które dotychczas były jedynie odbiorcami pomocy z różnych instytucji.

Przedstawiony powyżej katalog osób i instytucji wyraźnie wskazuje, że jest się na kim oprzeć i z czego korzystać prowadząc proces rewitalizacji.

Spis wykresów i tabel

Wykres 1. Spośród wszystkich wskazanych przez Pana(ią) problemów, proszę wskazać jeden najważniejszy, który powinien być rozwiązany w ramach rewitalizacji i krótko go opisać	- 27 -
Wykres 2. Czy zna Pan(i) jakąś osobę, która cieszy się szacunkiem lokalnej społeczności, która często angażuje się w sprawy sąsiedztwa, dzielnicy, mobilizuje ludzi do działania?	- 45 -
Wykres 3. Czy w najbliższej okolicy, w sąsiedztwie działają jakieś organizacje (NGO) lub grupy mieszkańców?	- 46 -
Wykres 4. Czy w najbliższej okolicy jest miejsce, w którym mieszkańcy mogą się spotykać w dowolnej sprawie? Chodzi nam o ogólnodostępny lokal – np. bibliotekę, szkołę, klub, świetlicę, pub itp.	- 46 -
Wykres 5. Czy Pana(i) zdaniem brakuje w okolicy miejsca, w którym mieszkańcy mogliby się spotykać?	- 47 -
Wykres 6. Jak często w ciągu ostatnich 12 miesięcy uczestniczył(a) Pan(i) w wydarzeniach aktywizujących lokalną społeczność, gdzie można było wspólnie zrobić coś dla ulicy, najbliższej okolicy, sąsiedztwa?	- 48 -
Wykres 7. Czy Pana(i) zdaniem brakuje wydarzeń angażujących mieszkańców do wspólnego robienia czegoś dla najbliższej okolicy, sąsiedztwa?	- 49 -
Wykres 8. Czy jest Pan(i) zainteresowany otrzymywaniem informacji na temat rewitalizacji?	- 50 -
Wykres 9. Czy słyszał(a) Pan(i) o Budżecie Obywatelskim/Partycypacyjnym?	- 51 -
Wykres 10. Zestawienie % dla osób, które udzieliły odpowiedzi twierdzącej	- 52 -
Wykres 11. Proszę ocenić, na ile czuje się Pan(i) emocjonalnie związany(a) z najbliższym sąsiedztwem, okolicą?	- 54 -
Wykres 12. Gdyby mógłby (mogłaby) Pan(i) przenieść się do innego miejsca, czy zdecydowałby (zdecydowałaby) się Pan(i) na to?	- 55 -
Wykres 13. Czy Pana(i) zdaniem miejsce, w którym Pan(i) mieszka można nazwać bezpiecznym, spokojnym?	- 56 -
Wykres 14. A z czym kojarzy się to miejsce?	- 58 -
Wykres 15. Z jakich usług w najbliższym otoczeniu korzystał(a) Pan(i) w ostatnim miesiącu?	- 64 -
Wykres 16. Czy jest jakiś rodzaj usług, z których musi Pan(i) korzystać poza Pana(i) najbliższym otoczeniem?	- 65 -
Tabela 1. Co najbardziej ceni Pan(i) w obrębie swojego miejsca zamieszkania? Jakie są jego mocne strony? ...	- 24 -
Tabela 2. Rewitalizacja daje możliwość wprowadzenia zmian na obszarze Podgrodzia, Śródmieścia i Starego Miasta. Porozmawiajmy o problemach. Co Pana(i) zdaniem na tym terenie stanowi największy problem? Co wymaga zmiany?	- 25 -
Tabela 3. Formy pomocy społecznej świadczone na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych	- 41 -
Tabela 4. Struktura wiekowa mieszkańców Słupska	- 53 -

Załącznik I - Wzory narzędzi badawczych